

Ludo Spilovský

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 36
17/2021
21. august 2021

Cena 0,80 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Na nedávno skončenej letnej olympiáde v Tokiu získala pre Slovensko zlatú medailu strelkyňa Zuzana Rehák Štefečeková. Ale dali jej Japonci naozaj zlatú medailu? Podľa servera schiffgold.com nie. Zlaté medaily vyrobené z čistého zlata dostávali športovci len na olympiáde v St. Louis v roku 1904 a na olympiáde v Londýne v roku 1908. Pochopiteľne, boli podstatne menšie. V zlatých medailách, ktoré dostávali športovci teraz, je zlata veľmi málo. Sú vyrobené z päťstopäťdesiatich gramov striebra a pozlátené šiestimi gramami zlata. Hodnota kovu v zlatej medaile je okolo osemsto dolárov, z toho zlata asi tristošesťdesiat dolárov. Keby bola celá zo zlata, jej hodnota by bola vyše tridsaťpäťtisíc dolárov... Pre zaujímavosť – v roku 2018 na zimných olympijských hrách v juhokórejskom Pjongčangu boli medaily ťažšie o tridsať gramov a hodnota šesť gramov zlata predstavovala hodnotu len dvestopäťdesiat dolárov. Bronzové medaily obsahujú deväťdesiat percent medi a desať percent zinku.

Tohoročné japonské olympijské medaily sú navyše len spracovaný odpad. Doslova. Pripravny tím olympiády v Tokiu pred dvoma rokmi rozmiestnil v dvetisícštyristo predajniach mobilov NTT Docomo po celej krajine zberné nádoby na elektronický odpad.

V ekologických kalkuláciách vychádzali z toho, že bežný mobilný telefón obsahuje 90 miligramov striebra, 36 miligramov zlata, 0,7 gramu cínu a 6 gramov medi. Japoncom trvalo dva roky, kým zozbierali päť miliónov vyhodnených kusov elektronických zariadení. Z tohto odpadu získali štyri tony striebra, tridsať kilogramov zlata a takmer tri tony bronzu v celkovej hodnote kovu okolo tri milióny dolárov. Dobry námet pre naše športové kluby aj pre ministerstvo životného prostredia, pre ktoré – zdá sa – je dominantnou prioritou zápas o vlastníctvo lesov a národných parkov...

Inak výsledky slovenských športovcov, ako aj historicky najmenej početnejšia športová výprava Slovenska na letných olympijských hrách naznačujú, že niečo nie je v poriadku so slovenským športom. Športovci kritizujú nedostatočnú finančnú podporu zo strany štátu. Tak či tak je zrejme, že s tým musíme niečo urobiť...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

R - 2021017

MATICA NEZABÚDA

Foto: Ján SEMAN

Živme pamäť o auguste 1968 a okupácii

str. 2

Srbský veľvyslanec exkluzívne pre SNN

str. 4

Simulant Kalmus zranenie predstieral

str. 5

3 OTÁZKY PRE: Zuzanu REHÁK ŠTEFEČEKOVÚ, zlatú olympijskú medailistku v Tokiu

Zlaté holuby z neba nad strelnicou Asaka

• V mnohých športových fanúšikoch ešte rezonuje vaše účinkovanie na LOH v Tokiu 2020/2021, na ktorých ste sa po deväťročnej materskej prestávke stali olympijskou víťazkou a získali po predchádzajúcich dvoch strieborných medailách aj najcennejší kov...

Prvý cenný kov na olympiáde v Tokiu pre Slovensko. Vedela som, že kľúčom k úspechu bude aj mentálne zvládnutie situácie, čo sa nakoniec podarilo. Ale ani dodnes som ešte nespracovala tých 125 zásahov z kvalifikácie a utvorenie svetového i olympijského rekordu. Z toho sa veľmi teším. Pravdaže, veľkú radosť prežívam, že som už doma s rodinou a najbližšími. Boli sme v Tokiu dobrý tím, aj pohoda počas pobytu bola dôležitá. Vyšlo to.

• Čo ste prežívali počas rozhodujúcich okamihov?

Do finále som postupovala z prvého miesta a mala som dobrý prehľad o dianí na strelnici Asaka Shooting Range. Darilo sa mi, bola som pokojná s vedomím, že ak prinesiem medailu, bude to úspech. Bronzová sa mi však mánila, mala som vyššie ambície. Bojovala som do konca. A obrovská radosť a hrdosť nakoniec prišli. Bola som rada, že som radosť urobila nielen sebe, ale aj tým, ktorí ma podporovali. Vraj celá Trnava sa radovala z môjho víťazstva. A moji blízki tiež...

• Ako ste hľadeli na finálovú konkurenciu?

V šesťčlennom finále som zostrelila 43 z 50 terčov. V záve-

rečnom súboji o zlato sa mi podarilo zdolať Američanku Kayle Browninovou. Bronz získala Alessandra Perilliova zo San Marina. Vybojovala pre svoju krajinu prvú medailu v histórii OH. Aj pre mňa je to najvýraznejší úspech v kariére a tretia medaila z OH. V rovnakej disciplíne som v roku 2008 v Pekingu získala striebro a v roku 2012 v Londýne tiež. Na dosah sme mali aj ďalší cenný kov v mixe s Erikom Vargom. Žiaľ, na medailu sme nedosiahli, skončili sme štvrtí. Erik si počínal výborne a mňa mrzí, že záver mixu som nezvládla tak, ako by som si to predstavovala. Po zlatej medaile si však nemám čo vyčítať...

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ
Foto: agentúrny servis

V SNN 18/2021
SI PREČÍTAŤE

- Anna Zuzana Hönschová bola vernou životnou družkou dobrodruha Mórica Beňovského
- V Medzilaborciach otvorili najväčšiu muzeálnu expozíciu o prvej svetovej vojne
- Živnostníci očakávajú od štátu pomoc, nižšie odvody a zníženie administratívnej záťaže

Mládež inšpirovaná rokom 1968 hľadá odpoveď, aký je dnes dobrý politik Dubčekovci hovoria mlado a po anglicky

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Tri desaťročia uplynú tento rok od zániku Sovietskeho zväzu. Dnes výročie invázie piatich armád, vyše pol milióna vojakov a ich zbraní do vtedajšieho Československa 21. augusta 1968 pripomína, že dakedy jestvovala Varšavská zmluva a jej tanky.

Tí, ktorí to zažili, majú dnes ešte jeden veľmi výrazný dôvod spomínať onú udalosť, tie dni – nikdy predtým, ale ani nikdy potom už nezavládla taká masová solidarita a súdržnosť miliónov ľudí. Ešte nikdy predtým, ale ani potom nebola taká masová podpora politickej špičky. Bolo to aj preto, že masy pobúrila agresivita invázie a násilné zavlečenie vrcholných ústavných činiteľov najprv na Ukrajinu a potom do Moskvy.

■ VTEĎY A DNES

Starí i mladí môžu porovnať pomery vtedy a dnes. Môžu sa obzrieť na všetky minusy a plusy uplynulých troch desaťročí. Môžu porovnávať, čo bolo vtedy a čo je dnes. Je to spoločne zdieľaná kolektívna historická pamäť Slovákov.

Tento rok má spomienka mimoriadne rozmery – je súčasťou mnohých udalostí v rámci storočnice Alexandra Dubčeka, udalostí, ktoré si za svoje zobrala Matica slovenská a jej členovia. Medzi pozoruhodné iniciatívy patrí vyhlásenie celoslovenskej literárnej súťaže pre základné, stredné a vysoké školy. Vyhlásiteľ je Trenčiansky samosprávny kraj a jeho dušou starostka obce Uhrovec, rodiska Alexandra Dubčeka, Ing. Zuzana Máčeková. Je to podnetné, ako konštatuje starostka, Dubček je nielen významná osobnosť našich moderných dejín, ale je to dodnes uznávaná osobnosť vo svete.

■ NAJZNÁMEJŠÍ SLOVÁK

A o tomto vo svete najznámejšom Slovákov má súťaž umožniť žiakom a študentom v ľubovoľnom slohovom útvare podať vlastný pohľad na osobnosť Alexandra Dubčeka.

Alexander DUBČEK počas Pražskej jari a po okupácii vojskami Varšavskej zmluvy sa tešil neuveriteľnej občianskej podpore. Na fotografii obklopený Bratislavčanmi.

Texty vyjdú pri príležitosti storočnice v novembri ako osobitná publikácia. Je zaujímavé sledovať myslenie mladých generácií, ktoré Dubčeka a jeho éru nezažili, narodili sa a do školy chodili až po roku 1989, ako hľadajú odpoveď na otázku: Čo charakterizuje dobrého politika?

Je to mládež, ktorá dnes kladie tú kľúčovú otázku. Nevracajú sa tým len do minulosti, formuje to aj ich názor na to, aký má byť politik či politika dnes. Konfrontácia medzi minulosťou a dneškom, hľadanie medzi politickým úsilím o lepšie spravovanie štátu a lepšiu morálku

počas Dubčekovej éry, pripomenutie hesla: Nezhynie ten národ, ktorý sa riadi tak svojím rozumom, ako aj svojím svedomím! ukazuje, že v rámci storočnice nejde len o návrat do minulosti. Presne naopak, nastavuje sa zrkadlo súčasnosti.

■ PREČO PRIŠLI?

Tohtoročné výročie udalostí spojených s inváziou 21. augusta 1968 je aj podnetom na porovnanie toho, prečo vlastne prišla polmilionová armáda, čo chcela násilne zadusiť, teda aké boli ciele reformou spojených s Alexandrom

Občania v okupovanom Československu prejavovali svoj nesúhlas s obsadením ich vlasti masovými protestmi. Dubček vyzval československých občanov na rozvahu...

Dubčekom. Toto podnietilo aj autor publikácie Alexander Dubček a politika s ľudskou tvárou. Ako mi povedal jeden z jej editorov prof. Ivan Lалуha, matičiar a čitateľ SNN, vydali ju v rámci Dubčekovej storočnice v angličtine, je teda dnes bezbariérov prístupná v najrozšírenejšom jazyku medzinárodnej komunikácie.

■ REFORMÁTOR A VIZIONÁR

Je to cenné aj preto, lebo sa nesústreďuje len na dramatické udalosti roka 1968 vrátane augustovej invázie, ale dáva dovedna tri okruhy. Sprístupňuje súbor názorov zahraničných osobností na Alexandra Dubčeka s jasným posolstvom, že ide o osobnosť, ktorá patrí Európe, je súčasťou úsilia o humanitu, demokraciu a sociálnu vyrovnanosť. Inými slovami o sociálny systém, ktorý neprehlihuje sociálne rozdiely medzi jednotlivými vrstvami obyvateľstva. Okruh zahraničných hodnotiteľov, osobitne nemeckých, talianskych i rakúskych, svedčí o tom, že historická úloha, ktorú v šesťdesiatych rokoch XX. storočia zohral v európskych dejinách Alexander

Dubček, je nepochybniteľná. Druhou časťou tejto významnej publikácie je rozbor dubčekovských koncepcií, napríklad pokiaľ ide o sociálnu spravodlivosť alebo rozbor toho, v čom vlastne spočívalo Dubčekovo európanstvo ako koncepcia s významom pre tento kontinent. Teda Dubček ako reformátor a vizionár medzinárodného významu.

Pravda, k úvahám v súvislosti s 21. augustom sa viažu spomienky na mnohé dramatické udalosti. Trebárs v Poprade sovietsky tank nevybral zákrutu a odrazil roh miestneho hostinca v strede mesta. Dnes je na celej stene budovy vmaľovaná scéna s tankom... A je to asi najštiplavejšie pripomenutie, výsmech invázy tankov...

■ TRAGICKÝ KONIEC

Pokiaľ ide o Dubčeka, napríklad jeho osobný priateľ, matičiar a pravidelný čitateľ Slovenských národných novín Dr. Pavol Polák v populárnej slovenke zverejnil tézu o tom, že havária, ktorá viedla k úmrtiu Dubčeka, nebola nijakou náhodou. Rozšíril tak rady tých, ktorí hovoria aj dnes o atentáte.

VŠIMLI SME SI

História pamiatkovej starostlivosti na Slovensku siaha až do roka 1853, keď začala aj na území Slovenska vykonávať svoju činnosť Uhorská c. k. komisia. V súčasnosti evidujeme vyše desaťtisíc nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok.

Jedinečná technická pamiatka

Myjavský viadukt je novou kultúrnou pamiatkou.

V tomto roku k nim pribudol Myjavský viadukt medzi stanicami Myjava a Porádie. Jeho unikátnosť spočíva v tom, že na rozdiel od iných mostov je tvarovaný do oblúka s polomerom 400 metrov. Je dlhý 196,7 metra a koľajnica ležia 29 metrov nad údolím ulice Žaboškrek. Viadukt má štyri otvory s tromi železnými priehradovými konštrukciami s rozpätiami 48,3 metra a jeden otvor s rozpätím 30 metrov. Piliere a opory boli postavené z betónu, obložené sú však na viditeľných plochách murivom z pieskovca a vápenca. Stavebné náklady na výstavbu viaduktu dosiahli vtedajšie štyri milióny korún. Železnú nosnú konštrukciu viaduktu vyrobila firma Českomoravská-Kolben v Prahe.

Viadukt je súčasťou trate Veselí nad Moravou – Nové Mesto nad Váhom, ktorá bola postavená v rokoch 1927 až 1929. Trasa trate, vedúcej cez Biele Karpaty, si vyžiadala vybudovať tri tunely, päť veľkých viaduktov a takmer polovica jej dĺžky je vedená v oblúkoch, čím sa zaraďuje medzi trate s krásnymi výhľadmi na krajinu.

Jej stavba v dvadsiatych rokoch minulého storočia už tak idylická nebola. Nekvalifikovaní robotníci mali dennú mzdu osemnásť až dvadsaťštyri korún, míneri šesť korún na hodinu. Z platu sa im strhávalo šesť korún na celodennú stravu a bývanie ich stálo korunu denne. Počas stavby trate zahynulo dvadsaťjeden robotníkov a takmer päťsto sa zranilo, pričom si treba uvedomiť, že najbližšia nemocnica bola v päťdesiatdeväť kilometrov vzdialenej Trnave. Celá stavba stála dvestopäťdesiat miliónov korún a náklady na jeden kilometer dráhy v priemere vrátane tunelov dosiahli 3,8 milióna koruny. Celá trať má dĺžku 67,9 kilometra.

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Frivaldská kalvária v Rajeckej Lesnej oslávila koncom mája storočnicu

Vezmi si svoj kríž a nasleduj ma

„Vezmi si svoj kríž a nasleduj ma.“ Víta nápis na vstupnej bráne do areálu Frivaldskej kalvárie v Rajeckej Lesnej, ktorá má veľmi dlhú históriu. Prečo Frivaldská? Pretože až do roka 1948 to bol Frivald, ktorý premenovali na Rajeckú Lesnú. Frivald bol známy ako mariánske pútnické miesto od roka 1767. Pútnici sem chodievali z blízka i z ďaleka, zo všetkých strán. Približne päťsto metrov od súčasnej kalvárie sa konali v tom čase púte k Panne Márii, Kráľovnej anjelov...

Výstavba kalvárie sa začala v roku 1920. Rodáci z Frivaldu, ktorí odišli za prácou do Ameriky, zozbierali štyritisíc dolárov z veľkej vďaky, že nemuseli na front a boli uchránení počas prvej svetovej vojny. Spozna mora prišli „do kraja“ Martin Pakoš a Filip Mika, ktorí starostlivo a pozorne dohľadali na celú výstavbu...

Frivaldskú kalváriu v čiastočne zalesnenom teréne tvorí štrnásť murovaných kaplniek. Za presklenými a uzamknutými dverami v každej jednej je umiestnený reliéf s výjavom z ukrižovania Ježiša Krista, ktoré vymodeloval ich mnichovský tvorca.

■ VELEBNÝ POKOJ

Krížová cesta sa končí tromi kovovými krížmi a nad nimi na samom vrchu kalvárie je jednolodový a jednonovežový Kostol Nanebovstúpenia Pána. Interiéru dominuje vyrezávaný drevený oltár s oltárnym obrazom a výjavom Nanebovstúpenia Pána. Po bokoch sú sochy slovenských vierozvestcov Cyrila a Metoda. Na mramorovej tabuli, ktorá je umiestnená vpravo na stene, sú vyznačené mená darcov, ktorí prispeli na výstavbu

ČO INÍ NEPIŠU

Od čias, keď nitriansky biskup Dr. Karol Kmeťko vysvätil Frivaldskú kalváriu v Rajeckej Lesnej, na výstavbu ktorej sa zväčša vyzbierali rodáci, čo odišli do Ameriky za prácou, uplynulo nedávno sto rokov. Svojím umiestnením, dispozíciou a poslaním priťahuje nielen mariánskych pútnikov, ale aj turistov.

kalvárie. Je tam odložený kríž s dátumami, kedy sa konali procesie pútnikov. Od kostolíka je krásny výhľad na obec Rajecká Lesná a na jednotlivé časti Malej Fatry a okolitú prírodu. V areáli kalvárie je neskutočný pokoj a príjemný pocit tak pre veriacich, ako aj náhodných turistov a pútnikov. Nielen z okolia Slovenska, ale aj zo zahraničia. Radi a často sem prichádzajú ľudia, aby rozjímali v tichu, aby boli bližšie k Bohu a strávili čas v intenzívnej meditácii.

■ LIEČIVÝ PRAMEŇ

Frivaldskú kalváriu vysvätil 29. mája 1921 nitriansky biskup Dr. Karol Kmeťko. Pred pár dňami oslávila storočnicu. Na slávnostnom akte jej posvätenia sa údajne zúčastnilo päťnásťtisíc veriacich. Bola to veľká udalosť pre kresťanských veriacich.

Súčasne s kalváriou sa v roku 1920 začala aj výstavba Lurdskej kaplnky. Postavená je nad prírodným prameňom, ktorý tečie pod kalváriou. Prameň je známy svojimi liečivými účinkami...

Text a foto: Lýdia ŠIMKOVÁ

Volebné právo neočkovaných

Roman MICHELKO

Vojna medzi ministrom vnútra Romanom Mikulcom, nominantom strany OĽaNO, a poslancom za stranu Sme rodina Petrom Pčolinským sa dostáva do vyšších obrátok. Koaličný poslanec obvinil ministra vnútra zo snahy odobrať volebné právo šesťdesiatim percentám občanov. Samozrejme, toto varovanie treba vnímať v širšom kontexte. Strana Sme rodina, predovšetkým dvojica po Kollárovi najvplyvnejších politikov tejto strany – Krajniak a Pčolinský – totiž majú ministra vnútra Mikulca už poriadne dlho v žalúdku. Tento útok nemožno vnímať inak ako náhradnú vojnu s cieľom čo najviac ho zdiskreditovať a následne dostať z kresla. Práve on totiž „drží chrbát“ tým najkompromitovanejším vyšetrovateľom, ktorí spolu so špeciálnou prokuratúrou dovedli náš justičný systém takmer na úroveň päťdesiatich

rokov. Ďalším symptómom tohto vnútrokoaličného boja je rozhodnutie generálneho prokurátora Žilinku, inak nominanta strany Sme rodina, nevyzmenovať Lipšicovho pobočníka Kysela za námestníka špeciálneho prokurátora. V koalícii poriadne priťahuje, to však nič nemení na skutočnosti, že vznesené obvinenia sú vážne a treba sa nimi zaoberať. Paradoxné a pre súčasnú koalíciu zároveň typické je, že mnohé pochybenia koaličných nominantov a vzájomné útoky „neštartuje“ opozícia, ale prvý úder príde priamo od koaličného partnera.

Súčasný zákon vznikol v časoch, keď sme o celoplošnej epidémii ani nechýrali, je teda logické, že dosiaľ platný zákon umožňuje z hygienických, rozumnej epidemiologických dôvodov obmedziť volebné právo. Iste, obmedzenie ústavou garantovaného práva

je vždy veľký problém, ale je veľmi pravdepodobné, že ak by v čase volieb pred tromi rokmi mal niekto eholu a nebol by pripustený k voľbám, prešlo by to bez väčších protestov. Dnes sme však v úplne inej dobe a legislatíva by na ňu mala

KOMENTÁR

adekvátne zareagovať. V čase, keď je reálne, že by v deň volieb mohli byť tisíce či dokonca desaťtisíce infikovaných, treba situáciu riešiť adekvátne. Preto je jasné, že obmedzenie volebného práva, teda ústavného práva, čiže práva najvyššej právnej sily podzákonnou normou, to znamená vyhláškou ministra, je politicky, vecne, ale aj ústavne neprijateľné. Otázka je, čo s tým – čo s infikovanými počas volieb?

V Čechách na to recept našli. Už pred minuloročnými regionálnymi

voľbami, ktoré sa konali v „dobe pandemickej“, prispôbili volebné zákony aj infikovaným. Použili na to viacero nástrojov. Predovšetkým podstatne predĺžili volebný čas pre infikovaných. Kým pre bežných ľudí sa voľby začínali v piatok poobede a skončili sa v sobotu o druhej hodine popoludní, infikovaní mohli voliť už od stredy. Ďalej vytvorili špeciálne volebné miestnosti, takzvané drive-in, kde bolo infikovaným umožnené voliť priamo z auta. Samozrejme, museli mať rukavice, respirátory, rovnako ako ľudia z volebných komisií v týchto špeciálnych volebných miestach. Aj sčítavanie hlasov bolo komplikovanejšie – hlasy sčítavali v rukaviciach a s respirátormi, niektoré komisie boli dokonca v skafandroch. Naši západní susedia nám však ukázali, že volebné právo je posvätné a ani komplikovaná doba ho nemôže vygumovať. Nakoniec, právna norma, ktorú Česká republika prijala v minulom roku, je stále aktuálna a len nedávno bola jej platnosť predĺžená aj na nadchádzajúce parlamentné voľby, ktoré sa budú konať začiatkom októbra.

Aj preto je jasné, že je najvyšší čas, aby sa touto otázkou začal zaoberať aj náš minister vnútra.

Iste, vyjadrenie, že minister vnútra Mikulec obmedzí volebné právo všetkým nezaočkovaným, je vec o rád vyššia a nemožno to vnímať inak ako koalíčnú „podpásovku“. Aj keď v kontexte rôznych zvýhodnení a znevýhodnení na osi očkovaný/neočkovaný aj toto dáva istý zmysel. Otázka je, či líder OĽaNO Igor Matovič nájde v sebe odvahu, aby takúto politickú zvrátenosť zastavil.

Tento takpovediac ad personam útok svedčí o tom, že strana Sme rodina po nedávnom prepade reputácie, keď napriek ultimativným sľubom a vyjadreniam umožnila vznik dvoch kategórií ľudí, sa horúčkovo pokúša zmenšiť škody na svojej povesti a otvára legitímne témy aj za cenu útoku na svojho koaličného partnera. Strana má viacero cieľov: jednak a prioritne ďalej zdiskreditovať ministra vnútra Mikulca, ktorý po všetkých stránkach tejto strane nevyhovuje, a zároveň sa znova stať hlasom ľudí, ktorí veľmi ťažko nesú vytváranie kasty privilegovaných, teda zaočkovaných, a „tých druhých“.

Uvidíme, ako sa spôsob volieb v pandemických časoch upraví na Slovensku. Predstava, že tisíce či dokonca desaťtisíce ľudí bude okradnutých o svoje ústavné práva, je neprijateľná.

Vláda podpláca médiá

Ivan KRAČOVIČ

Terajší vládni politici vo svojej predvolebnej kampani stavili najmä na kritiku vlády Roberta Fica a Petra Pellegriniho o rozkrádaní Slovenska. Hneď po vyhratých voľbách hovoril už premiér Igor Matovič o „prázdnej špajze“. Asi zase tak prázdna nebola, keď v roku 2020 vyšlo štát celoplošné testovanie vyše sedemdesiatmiliard eur a za takzvané skriningové testovanie v roku 2021 zaplatil už vyše štyristošesť miliónov eur.

Realita je taká, že len v roku 2020 zadala súčasná vláda Slovensko sumou takmer desať miliárd eur a dostala sa tak až na šesťdesiat percent hrubého domáceho produktu, čo Slovensko nikdy nemalo. V tomto roku sa deficit financií na návrh Igora Matoviča zvýšil o ďalšie 3,7 miliardy. Pritom Slovensku sa od vypuknutia pandémie ochorenia COVID-19 na zmierňovanie jej dosahu z fondov Európskej únie

uvolnili takmer dve miliardy eur. Ako je teda možné, že sme tak zadĺžení? Kde sa tie peniaze podeli? A prečo niektoré maistreamové médiá a novinári ju napriek tomu podporujú a mlčia pri jej prešľapoch?

POZNÁMKA

Odpoveď možno medzi riadkami dostať pri otvorení Centrálného registra zmlúv. Na začiatku bola myšlienka spustiť kampaň na podporu očkovania. Ministerstvo zdravotníctva tým poverilo agentúru AMI Communications, s ktorou uzatvorilo rámcovú zmluvu na osemdesiat tisíc eur. Ako k nej prišla, nevedno. Do roka 2014 bol riaditeľom agentúry Roman Krpelan, potom sa stal hovorcem a poradcom prezidenta Andreja Kisku. Neskôr pôsobil ako generálny manažér vládnej strany Za ľudí, od júla 2021 je generálnym tajom-

níkom služobného úradu Ministerstva spravodlivosti SR. Kampaň agentúry bola nevyrazná, médiá a zodpovední obišli aj fakt, že prvou tvárou reklamnej kampane na očkovanie sa stala prezidentka Zuzana Čaputová, ktorej ústavný zákon číslo 357 z roka 2004 o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov zakazuje používať svoju podobizeň na reklamu.

Tak sa na reklamu vrhlo ministerstvo zdravotníctva. Už za ministra Vladimíra Lengvarského podpísalo iba od 31. apríla 2021 do 31. mája zmluvy na nákup vysielacieho času s News and Media Holding, a. s., EXPRES MEDIA, k. s., Petit Press, a. s., Zoznam, s. r. o., Media RTVS, s. r. o., Ringier Axel Springer SK, a. s., MARKÍZA – SLOVAKIA, spol. s r. o., Fun Media Group, a. s., a FPD Media, a. s., v celkovej sume 1 857 890,74 eura.

Všeobecná zdravotná poisťovňa, a. s., v ktorej má štát sto percent akcií a je spravovaná Ministerstvom zdravotníctva SR, sa tiež činila. V priebehu júna 2021 uzatvorila mediálne zmluvy s Media RTVS, s. r. o., Slovenská produkčná, a. s., EXPRES MEDIA, k. s., FUN MEDIA GROUP, a. s., MARKÍZA – SLOVAKIA, spol. s r. o., C.E.N., s. r. o., a Radio Services, a. s., v hodnote neuveriteľných 1 440 000 eur.

Takáto podpora vybraných médií reklamou zo štátnych peňazí je neudržateľná. Za rok 2020 štátne orgány zaplatili Markíze na reklame vyše 5 500 000 eur, ďalšie milióny v tomto roku. Len krátky výber – v decembri 2020 štátny Tipos, národná lotériová spoločnosť, a. s., zaplatil 2 513 368,80 eura, 24. mája 2021 2 952 000 eur. Rozpočtová organizácia Ministerstva dopravy a výstavby Slovakia travel len pár týždňov po svojom vzniku 5. augusta 2021 zaplatila Markíze 724 424,96 eura, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny si vo februári tohto roka objednalo u tejto televízie reklamu za 150 000 eur, Štatistický úrad SR v októbri a decembri 2020 prispel Markíze sumou 442 342,65 eura.

Nedá sa to hodnotiť inak ako bezbrehé rozkrádanie verejných financií v priamom prenose.

AKO BOLO, ČO BOLO

So zármutkom sme prijali správu, že nás opustil otec vodného diela v Gabčíkove Július Binder. Vyrastal v Bernolákove pri Čiernej vode a Malom Dunaji. Na vodnom diele v Gabčíkove začal už na vysokej škole. Predprevratoví slovenskí funkcionári boli za výstavbu. Po „nežnej revolúcii“ začala vláda pod vplyvom VPN robiť problémy, hoci pri prieskumoch verejnej mienky sa deväťdesiat percent opýtaných vyjadrilo za Gabčíkovo. V Maďarsku bolo za dostavbu Nagymarosu šesťdesiat percent. Binder odrážal hysterické útoky tzv. ekológov. Pražskej vláde prekážalo, že by bolo Slovensko sebestačné pri výrobe energie. V roku 1991 minister lesného a vodného hospodárstva Viliam Oberhauser dosadil do funkcie riaditeľa Vodohospodárskej výstavby Júliusa Bindera. Maďari zastavili práce na Nagymarosi, akoby si uvedomili, že priehrada navždy zabetonuje štátnu hranicu, ktorú by radi zmenili.

Binderovci pripravili nové riešenie. Za dvestopäťdesiat dní vznikla stavba, na akej by Rakúšanania robili štyri roky. Slovenská vláda výstavbu presadila napriek odporu federálnej vlády. Po voľbách v júni 1992 sice Mečiarova

tislavy pred záplavami, plavbu, ekológiu v ramenách Dunaja, zlepšila sa hladina podzemných vôd na Žitnom ostrove, najväčšej zásobárni pitnej vody v Európe. Výstavba diela je splatená výrobou elektrickej energie.

testujúcej napísal: „Boli by ste veľmi prekvapení, že nie všetci poslucháči až tak tleskajú pánu Hlinkovi, ako si to s plnou istotou myslia rôzni jeho obdivovatelia a stúpenci.“ Július Binder vybavil Hlinkovi priestor v Rádiu

v zúboženom stave. Bol na izbe s bezdomovcami, ktorí ho terorizovali. Binder zašiel za profesorom Karolom Virsikom, ktorý intervenoval u riaditeľa nemocnice. Hlinku preložili na inú izbu. Jeho stav sa však zvrátil nepodarilo. Jeho priateľovi sa nezдалo, že 18. januára 2005 ešte prišiel do nemocnice po vlastných nohách a po dvoch týždňoch ho odtiaľ odviezli. Vzdelanec svetového formátu, ktorý plynule prechádzal z jedného jazyka do druhého, odrazu vedel povedať len niekoľko slov. Náhle zhoršenie vzbudilo u Hlinkových obdivovateľov podozrenie, že sa udialo niečo nekalé. Hospitalizovali ho v Podunajských Biskupiciach, neskôr v Prievoze a potom v hospici v Trenčíne – do priateľovej smrti všetko financoval Július Binder. Preto, keď sa spomína Binder, vidím pri ňom jeho nerozlučného priateľa Hlinku, na ktorého bratia saleziáni už asi zabudli. Že by ho v čase vyznamenávania odporcov slovenskej štátnosti zaradili medzi nežiaducich, lebo sa za ňu zasadil?

Viera, priateľstvo a láska k národu

Peter VALO

vláda výstavbu podporila, ale 17. októbra 1992 sa uzniesla, že sa prehradenie odkladá. Hovorilo sa, že maďarské tanky sú na hranici a prehradeniu Dunaja chcú zabrániť aj násilím. Všetko ostalo na Binderovi a vedení vodohospodárskej výstavby. Pred pontónovým mostom stála 24. októbra kolóna nákladných áut naložených kameňmi. Július Binder dal povel: „Sypte!“ Z vlády na spustenie stavby neprišiel nik, z NR SR iba podpredseda Jozef Prokeš. Dielo zabezpečilo ochranu Bra-

V tých časoch vzniklo priateľstvo medzi Júliom Binderom a saleziánom ocom Antonom Hlinkom, ktorý v roku 1996 odslúžil pred desaťtisícovým zhromaždením svätú omšu vďaka zdaniam pri vodnom diele v Čunove. Bindera a Hlinku spájala viera v Boha a láska k národu. Hlinkova popularita rástla. Úspech plodil závisť. Hlinku odstavili od rozhlasových bohoslužieb, zrušili televízne Slovo do týždňa. Veriaci písali protestné listy. Hlinkov nepriateľ biskup Rudolf Baláž jednej pro-

Nitra. Začiatkom roka 1996 navštívili Július Binder, Anton Hlinka, Gustáv Valach a Teodor Križka kardinála Korca. Postáľoval sa im, že ho nepublikujú a „cenzurujú ešte aj pápeža“. Križka navrhol: „Založíme časopis, kde vás cenzurovať nebudú.“ Binder a Hlinka sa postarali o to, že v roku 1998 vyšlo prvé číslo časopisu Kultúra.

V roku 2005 sa Hlinkov zdravotný stav zhoršil. Dostal sa do ružinovskej nemocnice. Priateľ Binder ho tam našiel

SEBAOBRAHA

Pozor, Polícia SR v Bratislavskom kraji upozorňuje na nový typ vlámačiek do bytov, ktorý sa rozmohol v hlavnom meste. Je predpoklad, že teritórium vlámačov sa rozšíri. Policajti piateho bratislavského okresu sa obracajú na verejnosť so žiadosťou o stotožnenie osôb na fotografií pod článkom, ktoré by svojimi informáciami vedeli prispieť k objasneniu tejto majetkovej činnosti. Policajti evidujú zvýšený počet vlámaní do bytových domov a následne do bytov v nich. Došlo k nim bez viditeľného násillia.

Príbuda vlámačiek

Vyberajú si byty podľa prítomnosti majiteľov (sledujú, či sa v byte svieti, či z bytu vychádza hluk), následne prekonajú bezpečnostné zámky dverí bez zjavného použitia násillia a z bytov si odnášajú lup v podobe šperkov a cenností malých rozmerov, aby nevzbudzovali podozrenie susedov a okolia. Podľa doterajších informácií sa páchatelia do bytových domov dostávajú napríklad po znefunkčnení magnetického zámku vchodových dverí bytového domu nalepením cudzích predmetov (filcových alebo gumených podložiek), ktoré bránia úplnému uzatvoreniu magnetického systému dverí.

Polícia v tejto súvislosti odporúča nasledovné: Zabezpečte si byt/dom bezpečnostnými dverami, kvalitnými zámkami a podobne, ktoré prístup páchatelia sťažujú a spomaľujú. Pred odchodom na dovolenku starostlivo zamknite dvere a zavríte okná. Nezbúdate ani na podkrovie, poschodie, malé strešné okná a pivničné okná. Počas vašej neprítomnosti požiadajte príbuzných, dôveryhodných známych alebo susedov, aby vám pravidelne vyberali poštovú schránku a kontrolovali neporušenosť bytu/domu. Nezaťahujte okná roletami – dávate tým na vedomie, že nie ste doma. Informujte aj vašich susedov o tejto taktike zlodějov a majte s nimi dobré vzťahy. Sú jedným z najlepších spôsobov, ako zabezpečiť váš byt či dom. Požiadajte susedov, aby venovali pozornosť okoliu vášho domu/bytu, všimli si pohyb neznámych podozrivých osôb, a ak je to možné vyfotografovali ich.

Ak máte nainštalovaný bezpečnostný systém, je vhodné ho umiestniť/ označiť na viditeľné miesto. Môže to odradiť možných páchatelov. Nenechávajte si doma väčšie množstvo finančných prostriedkov. Radšej ich bezpečne uložte v banke. Venujte väčšiu pozornosť kontrole magnetických zámok vchodových dverí do vášho bytového domu. Môže byť znefunkčnený napríklad nalepením cudzích predmetov. Takisto venujte pozornosť označeniu bytov napríklad na vašich vchodových dverách či zárubniach nálepkami. V minulosti bolo zistené, že zloději si tak označovali byty, ktoré neskôr vykradli.

(ib) – Zdroj foto: PZ SR

Vojenská operácia Búrka pripravila o domovy státisíce Srbov Zložité vzťahy na Balkáne

Zhovárал sa: Matej MINDÁR – Foto: internet, TASR

Jednou z mnohých tragických udalostí neútočnej občianskej vojny v bývalej Juhoslávii sa stala aj operácia chorvátskych bezpečnostných zložiek, ktorej cieľom bol odsun veľkej časti srbskej menšiny z územia dnešného Chorvátska. Podľa srbskej strany poprední svetoví a európski vrcholoví predstavitelia venujú tejto téme pomerne malú pozornosť. Veľvyslanec Srbskej republiky v Slovenskej republike profesor Momčilo BABIĆ v exkluzívnom rozhovore pre náš dvojtýždenník uviedol i nové, dodnes málo známe fakty.

Odsun srbských civilistov z chorvátskeho územia do Srbska alebo Republiky Srbskej v Bosne a Hercegovine sa týkal státisícov Srbov. Medzinárodné spoločenstvo tento incident prehláda.

• **Srbská republika si 4. augusta pripomenula udalosť z čias občianskej vojny v bývalej Juhoslávii, keď z územia dnešného Chorvátska bolo vyhnaných vyše dvestotisíc obyvateľov srbskej národnosti. Ako v tom čase reagovalo medzinárodné spoločenstvo?**

Štvrtého augusta 1995 ozbrojené sily Chorvátska so súhlasom a s podporou NATO v spolupráci so silami Chorvátskej obrannej rady a Armády Bosny a Hercegoviny uskutočnili vojenskú akciu do Srbskej autonómnej oblasti Krajiny, ktorá bola súčasťou vtedajšej Republiky Srbská Krajina (RSK), obývanou prevažne Srbmi. Operáciu vykonali napriek tomu, že oblasť bola pod ochranou OSN, pričom zástupcovia RSK v Ženeve a Belehrade deň predtým prijali návrh Medzinárodného spoločenstva na mierové riešenie konfliktu. Proti asi dvestošesťdesiatim tisíc obyvateľom Srbom nasadili asi dvestotisíc vojakov. Obyvatelia

Krajiny, vyše dvestodvadsaťtisíc osôb, začali ustupovať na východ v smere do Republiky srbskej v Bosne a Hercegovine a Srbska.

• **Koľko obetí priniesla táto chorvátska „operácia“?**

V súčasnosti sa na zozname zabitých a nezvestných Srbov v „Búrke“ nachádza 1 852 ľudí. Podľa pohlavia: mužov 1 309 (71 percent) a žien 543 (29 percent). Podľa postavenia: civilistov 1 200 (65 percent), vojakov 641 (35 percent) a policajtov 11. Podľa veku: do 18 rokov 9,18, až do 60 rokov 884 (48 percent), nad 60 rokov 908 (49 percent) a neznámeho veku 51 (3 percentá). Hmotné škody boli vysoké. Zničili 13 000 objektov, 352 prevádzok, 25 000 domov, 410 obchodov, 78 kostolov. Zničených bolo tiež 96 múzeí, 181 cintorínov, 920 pamiatkovo chránených objektov, 52 zdravotných stredísk, pričom boli zničené všetky priemyselné závody. Od roka 2014 Srbsko

a Republika Srbska si spoločne pripomínajú tragédie srbského národa v druhej svetovej vojne a v chorvátskej operácii „Búrka“.

• **Koľko Srbov žilo na území dnešného Chorvátska pred vypuknutím občianskej vojny?**

Podľa sčítania obyvateľstva žilo v roku 1991 v Chorvátskej republike 581 663 Srbov – 12,2 percenta z celkového počtu, pričom sčítanie z roka 2011 ukázalo, že v Chorvátsku bolo 186 633 Srbov – 4,36 percenta z celkového počtu. Po občianskej vojne a masovom exode srbského národa počet Srbov klesol o dve tretiny. Srbi vo väčšom počte dnes v Chorvátsku žijú v oblastiach, ktoré neboli operáciou „Búrka“ zasiahnuté. Takisto musíme pripomenúť, že sa o tomto takmer nikde v Európe a vo svete nehovorí. Srbsko nikdy nebude vyzývať k novým konfliktom, pretože sa chce rozvíjať v spolupráci so všetkými v regióne, ale jeho povinnosťou je pamätať si a nemlčať.

Srbský veľvyslanec na Slovensku Momčilo BABIĆ poskytol SNN exkluzívne interview.

• **Boli za tieto činy odsúdení poprední chorvátski predstavitelia na Medzinárodnom súde v Haagu?**

Za vyhnanie takmer štvrt milióna Srbov (čo je počet, ktorý dostávame v súčte tých, ktorí boli vyhnaní počas operácií „Búrka“ a „Blesk“) i zabitia nikto z chorvátskeho vojenského a politického vedenia nebol odsúdený pred Haagskym tribunálom. Okrem toho je nepochopiteľná prítomnosť predstaviteľov medzinárodného spoločenstva a diplomatického zboru na chorvátskych oslavách výročia akcie „Búrka“.

• **Áké má dnes postavenie srbská menšina v Chorvátsku?**

Chorvátsko má uspokojivý menšinový právny rámec. V praxi však existuje množstvo obštrukcií pri uplatňovaní ústavou a zákonmi zaručených práv. Poznamenávame, že prípady nenávislivých prejavov, historického revizionizmu, diskriminácie, ako aj fyzického násillia a poškodzovania majetku, ktoré priamo ovplyvňujú ekonomickú udržateľnosť, a to najmä v prostredí navrátilcov, v praxi neustále prispievajú k ohrozeniu práva na slobodu prejavu ako jedného zo základných menšinových princípov.

• **Na akej báze sú stavané bilaterálne vzťahy medzi oboma republikami v súčasnosti?**

Na ceste k členstvu v Európskej únii nám je potrebná podpora a pomoc všetkých členských krajín vrátane Chorvátskej republiky. My sme však príliš hrdý národ na to, aby sme kvôli tomu na všetko to, čo sa stalo, zabudli. Srbsko si s Chorvátskom praje mať najlepšie možné susedské vzťahy, ale či oslavy tejto vojenskej operácie predstavujú vklad v tomto smere, je otázn.

O ČOM JE REČ

Práve som sa vrátil z lesa s košom plným nádherných dubákov. Podaktoré boli síce trochu vyžraté od slimákov. Ale zdravé! Už desať rokov mám chalupu v malej dedinke pod Kosiňom, neďaleko od Oloouca. Vrch Kosiň je najvyšším kopcom Hanej, vravia mu aj „hanácky Mont Blank“, vysoký je 442 metrov. Kdeže je to od vrchov Veľkej Fatry môjho rodného Liptova. Ale vráťme sa k tým hribov – desať rokov, čo tu bývam, takto nerástli.

Zmiešaný les, ktorý rastie okolo Kosiňa, za posledných päť rokov zmenil svoju podobu, po veľikánskom suchu takmer všetky smreky vyschli, zožral ich kôrovec, nebolo inej možnosti len ich vyrúbať, ostali holiny. No duby, tie prežili... A v nich hriby – dubáky – akoby čakali na znovuzkriesenie. Rastú i na miestach, kde sme predtým žiadnu hubu nenašli. Musíš chodiť opatrne, aby si ich v tráve neprišliapol. Akoby malý zázrak, zrazu vykukne hnedý klobúček, vedľa neho ďalší a ďalší, celé hniezdo, na jednom mieste nájdeš i desať až pätnásť krásavcov. Sprvu objavíš iba tie väčšie, potom i tie menšie, dvojičky, ba aj trojčatá.

Baculaté nôžky, opatrne ich vyberáš zo zeme, aby si ich nepoškodil, očistíš nožom od hlíny, tešíš sa očami nad tou krásou, privoniaš. Niet krajšieho okamihu, ako nájsť krásneho dubáka. To potvrdí každý vášnivý hubár. To je ten neopakovateľný zázrak prírody, ktorý nemá žiadne pravidlá. Hej, znalci – mykológovia – majú svoje argumenty, ako huby rozoznať, kde rastú a aké klimatické podmienky

Rastú huby – bude vojna?!

Peter ŠTRELINGER

potrebujú, aby sa z podhubia zrodil napríklad tento hrib dubový – Boletus reticulatus (latinský názov).

Okolo húb kolujú rôzne mýty, napríklad že hriby najlepšie rastú po daždi, keď sú teplé noci a za úplnu mesiaca. Nuž, niekedy je to pravda, inokedy nie. V čase, keď píšem tieto vety, je 11. augusta. A mne v hlave naskakujú rôzne staré pravdy, ktoré poznám od rodičov aj dedov, napríklad: keď takto vo veľkom začnú rásť hriby, bude vojna! Toto sa traduje stáročia. Verím tomu, že príroda vie a tuší oveľa viac, než sme my ľudia

schopní pochopiť. Spomínam si, že v roku 1986, keď vybuchol Černobyl, atómová elektráreň na Ukrajine, bola v lete tiež neobyčajná úroda hribov. Vedci upozorňovali, nezbierajte huby – sú rádioaktívne! Ale ľudia na to vtedy málo dbali. Hoci ešte dnes, vyše tridsať rokov po černobyľskej havárii, zistili v niektorých hubách v Bavorsku nadmerné množstvo rádioaktívneho cézia. Ale kto by na to

laboju, že na chodenie do lesa zatiaľ väčšina týchto zákazov neplatí. Kladiem si otázku, keď sa vraciam domov s košom plným dubákov: nebudaj nie sú tiež nakazené nejakým koronavírusom? Delta alebo lambda?! No čoskoro na to zabudnem pri čistení hribov. Manželka chystá lukulskú hostinu. Lebo z bielych pravákov je najlepšia smotanová omáčka, akú poznám. Alebo máte radšej hustú polievku – kulajdu, s kôprom a so zapusteným vajcom?

Hribov je toľko, že si ich môžeme pripraviť aj ako rezne, v trojbale, to je dobrota. A časť pôjde, pravdaže, na sušenie, aby bolo na Vianoce do kapustnice. Jestvuje množstvo všelijakých chutných receptov. Odjakživa ľudia na Slovensku, ale aj na Morave a v Česku holdovali hubárčeniu. Vrávi sa, že huby sú jedlom chudobných. Ale ani to už neplatí, lebo na trhu zaplatíte za kilo pravých dubákov aj päťsto až šesťsto českých korún. Neviem, aké sú ceny húb na trhovisku v Bratislave na Miletičovej? Moje možnosti na cestovanie, čiže na dovolenku za hribov, sú obmedzené, hranice sú pre mňa zavreté, lebo nemám covidpas, namiesto na huby by som musel ísť do karantény! Takže, milí priatelia, nepridem toto leto na hriby domov do Liptova... Chvalabohu, rastú teraz na Morave!

myslel, keď objaví v lese nádherného dubáka? Chvalabohu, momentálne nad našimi hlavami nevisí nijaký rádioaktívny mrak. Hoci všetko so všetkým súvisí: ľudia trápia iné zlovestné mračná. Napríklad súčasná pandémia koronavírusu. Našu ľudskú slobodu kvária všelijaké príkazy a zákazy, rozdeľovanie ľudí na očkovaných a nezaočkovaných. Obmedzujú naše práva na cestovanie, na návštevy divadiel, kín, múzeí... Ľudia chodia s „náhubkami“, zakazuje sa spievať a tancovať. Čo na tom, že sa tieto zákazy porušujú? Ešte, chva-

Košický exhibicionista si na svoju ďalšiu výtržnosť vybral areál Matice slovenskej

Stopäťdesiat svedkov verzus Kalmus

Zuzana DVONČOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Meno Petra Kalmusa sa 4. augusta skloňovalo v mnohých slovenských médiách. Padali slová ako bitka, bezvedomie, agresívny útok. Stopäťdesiat účastníkov matičného podujatia však videlo niečo celkom úplne iné. Na jeho konanie v areáli Matice slovenskej už podali aj trestné oznámenie...

Rodina Alexandra Dubčeka si na odhalení busty svojho slávneho príbuzného v Matici slovenskej v Martine vypočula okrem príhovorov aj nie príliš civilizované slová. Ich autorom nebol nikto iný než mediálna hviezda Peter Kalmus. Aj keď sa o sebe usiluje vytvárať povedomie umelca a výtvarníka, na verejnosti sa viac prezentuje ako exhibicionista. Inak to nebolo ani na pôde sídelnej budovy Matice slovenskej v Martine.

Kultúrne podujatie s odhalením busty Alexandrovi Dubčekovi sa nieslo v pietnom a úctivom duchu. Pokojný priebeh narušil až postarší muž s dlhou bradou, ktorého prítomnosť na slávnostnom akte absolútne nepoznali. Počas kladenia vencov k buste

KAUZA

Alexandra Dubčeka roztvoril transparent, čo si nikto nevšimol. Až keď začal vlastným telom brániť pokračovaniu programu, organizátori ho slušne vyzvali, aby opustil priestor. Peter Kalmus mal však iný plán. Začal byť agresívny a vyvolával konflikt. Na výzvy jedného z organizátorov mal podľa trestného oznámenia reagovať roztrhnutím jeho košeľa. Z pozemku ustanovizne ho preto vyvedli za bránu. A tu nastal zlom.

ÚDER DO HLAVY?

Jeden z prítomných prehodil Kalmusov transparent na chodník, druhý za ním zavrel bráničku. Tu sa vraj mal odohrať fyzický útok. Kto však napadol koho? Kalmus zoširoka informoval novinárov, že znenazdajky dostal úder, padol na zem a stratil vedomie. Záznam o podaní trestného oznámenia však hovorí opak. Mal to byť práve narušiteľ podujatia, kto útočil. Podľa výpovedí viacerých svedkov mal Kalmus ako prvý udrieť pästou do tváre účastníka podujatia, ktorý za ním zatvoril bráničku. Ten mal v sebaobrane reagovať odstrčením provokatéra od seba. Zrejme v tom momente Kalmus situáciu vyhodnotil tak, že je čas

na finále. Podľa svedectiev urobil krok dozadu a ľahol si na okraj chodníka tak, aby neležal na frekventovanej ceste. Tam zostal ležať až do príchodu sanitky, ktorú si sám privola.

Aj keď viaceré médiá predostreli verejnosti šokujúcu informáciu o zbití výtvarníka do bezvedomia, komentáre na sociálnych sieťach prevládali v celej neprospech. Veľmi rýchlo sa ozvali aj priami svedkovia. Matici slovenskej poslala fotografie pani, ktorá sa ako zdravotníčka usilovala mužovi na zemi poskytnúť prvú pomoc. Ako sama tvrdí, jej pomoc mal Kalmus odmietnuť. Namiesto toho sa venoval mobilnému telefónu, aby si zavolał sanitku. To bol jeho najväčší tromf v celej medializácii. Kalmusovu lekársku správu síce k dispozícii nemáme, no samotný aktér hovoril o roztrhnutej pere a otrasení.

DIVADLO PRE KAMERY

Podarilo sa nám však získať lekársku správu muža, ktorého mal Kalmus tvrdo udrieť pästou do hlavy. Tá potvrdzuje pomliaždeniny čeluste, opuch a bolesti v sanke i ľavom uchu. Muž má pred sebou sériu vyšetrení u lekárov, ktorí preveria, či nebude

mať po útoku poškodený sluch. Na celej udalosti je interesantné, že medzi účastníkmi sa od začiatku, a dokonca aj dlho po ukončení podujatia pohyboval štvorčlenný kameramanský štáb. Organizátorom sa jeho členovia predstavili ako dokumentaristi RTVS, ktorí natáčajú dokument o Alexandrovi Dubčekovi. Po Kalmusovom vystúpení však už bolo všetkým jasné, že sa tu odohralo zinscenované divadlo. Režiséra štábu nezaují mali Dubčekovi príbuzní ani akt odhalenia busty, ale Kalmusovo ležanie na chodníku. Prítomných dokonca vyzval, ľudovo povedané hecoval, aby išli a ospravedlnili sa mu. Tento štáb pôsobil v ostrom kontraste s prítomnými novinármi, ktorí pribeh podujatia len zaznamenávali. Údajní dokumentaristi sa správali ako profesionálna agitačná úderka.

Oveľa zaujímavejšie je mediálne načasovanie Kalmusovho incidentu v Martine. Len deň predtým verejnosť pobúrilo ideologicky motivované posprejovanie katolíckych kostolov a kláštora v Bratislave takzvanými LGBTI heslami. Ako sa hovorí, mediálna búrka nikdy netrvá viac než jeden-dva dni, lebo príde ďalšia. Na druhý deň skutočne aj prišla, a to

téma Kalmusa v bezvedomí. Tú však veľmi rýchlo prekryl predseda maďarského parlamentu László Kövér, ktorý v Šamoríne hovoril o historických krivdách voči Maďarom.

Na pozadí týchto incidentov je zaujímavé sledovať kolísanie vzťahov v koalícii medzi liberálmi a konzervatívami. Zatiaľ čo poškodenie kostolov ako kultúrnych pamiatok odsúdili matovičovci aj sulikovci; po vyjadreniach Lászlóa Kövéra sa opäť vrátili za svoje barikády. Ani Kalmus z nich neurobil dlhodobých spojencov, hoci Gábor Grendel (OLaNO) a Roman Foltin (SaS) sa poponáhľali s odsúdením útoku na novinárov a umelcov. Na podujatí v Martine však vôbec neboli.

NA ČI PROSPECH?

Starí Rimania sa v súdnych procesoch zvykli pýtať – cui bono? Teda v či prospech? Z tieňa celej udalosti vystupuje časopis .týždeň, ktorý ako prvý a priam rýchlosťou svetla vypustil do sveta krátku, no o to šokujúcejšiu správu: „Výtvarník Peter Kalmus je v nemocnici na CT hlavy po tom, čo bol napadnutý. Útočník ho v Martine zbil do bezvedomia.“ Toto tvrdenie, podané ako číročístý fakt, dodnes nedokázal nikto verejne potvrdiť. Na mediálnu kauzu to však stačilo. Stopäťdesiat svedkov z miesta činu nebolo pre redaktorov dostatočne zaujímavých. A to aj napriek tomu, že minimálne desiatku z nich majú dennodenne pod nosom. Veď na podujatí boli poslanci Národnej rady SR, predstavitelia samospráv, cirkvi, univerzity...

Medzitým sa časopis .týždeň opäť vyfarbil. Zverejnil video so svojim dvorným literárnym historikom Petrom Zajacom. Okrem toho, že preukázal neznalosť matičných dejín v období šesťdesiatych rokov minulého storočia, hovoril aj o „stále klesajúcom významu tejto inštitúcie“. Podobné slová neuvěřil tento časopis prvýkrát. Matica slovenská je už tradične trňom v oku takzvaných liberálnych médií, ktorým by skôr pasoval prívlastok agitačné. A presne takto sa dlhodobo usiluje vplyvať na verejnú mienku o Matici slovenskej aj .týždeň. Vzhľadom na slabý dosah tohto periodika na spoločnosť je však otázne, či je adresátom naozaj verejnosť, alebo skôr ministerstvo kultúry, pod ktoré patrí aj najstaršia národná ustanoviť. V tomto kontexte sa Kalmus javí nie ako prvoradý ani druhoradý, ale až ako tretítriedny aktér celej mediálnej kauzy.

neho spôsob, akým najvyšší maďarský predstaviteľ neustále otvára historické otázky, je v rozpore s deklarovanou snahou Maďarska o dobré bilaterálne vzťahy so Slovenskom. Požiadal maďarských predstaviteľov, aby „vážili slová, tento zmier nenarúšali a rešpektovali Slovenskú republiku ako rovnocenného partnera“.

PROVOKATÉR GYIMESI

Aktuálny „Duray slovenskej politiky“ poslanec OLaNO Gyimesi a osobný priateľ predsedu vláduceho hnutia na problém nazerá politickými postojmi Budapešti. Ako inak. Gyimesi Korčoka vyzval, aby vážil slová adresované maďarskej vláde a Maďarom na Slovensku. „Sme integrálnou súčasťou maďarského národa, máme svoje požiadavky, máme svoje traumy, ktoré sú do dnešného dňa nevyriešené. Prosím, rešpektujte ich,“ uviedol. Kövér si podľa neho „len“ dovolil prísť a odhaliť pamätník občanom, ktorí boli po druhej svetovej vojne vystahovaní proti svojej vôli na základe Benešových dekretov. „Zároveň si dovolil povedať, že ešte stále my Maďari čakáme na morálnu satisfakciu zo strany SR,“ dodal Gyimesi s tým, že chcú rovnakú satisfakciu, akej sa dostalo Židom či Nemcom, pri ktorých Národná rada SR prijala uznesenie o ospravedlnení sa. Poslanec však zabúda na historické realie a tieto presuny nemožno porovnávať s osudom Židov či sudetských Nemcov.

Šamorín ukázal, kam tlačí Gyimesi našu koalíčnú národnostnú politiku

Nešťastná kapitola a jej noví aktéri

Ivan BROŽÍK

Poslanec NR SR (OLaNO) a expremiér pobočník počas jeho spanilých jásd do Maďarska G. Gyimesi nevidí nič zlé na tom, ak si šéf maďarského parlamentu pripomína nešťastnú kapitolu slovensko-maďarských dejín. Minister zahraničných vecí Korčok by mal podľa poslanca rešpektovať traumy maďarského národa. Teda tzv. ich vysídlenie zo Slovenska po konci druhej svetovej vojny. Maďarský minister ani slovenský poslanec asi históriu nepoznajú. Tieto presuny Slovákov s Maďarmi sa diali na základe bilaterálnej dohody oboch krajín.

Koalíčný poslanec teda zaútočil na koalíčného ministra diplomacie za to, že sa Korčokovi nezдалo korektné, aby vysoký štátny úradník Maďarska na Slovensku riešil národnostné traumy z histórie slovensko-maďarských vzťahov. Minister takýto postup odsúdil. Pridal sa k nemu aj predseda NR SR B. Kollár zo Sme rodina. V medzinárodnej diplomacii je maďarská politická prax, akú predviedli aj v Šamoríne, už desiatky rokov neakceptovateľná. O nás ani nehovoriac. Nie je známe, že by nejaký slovenský politik išiel odhaľovať na územie Maďarska nejaký pamätník, pripomínajúci útrapy a útlak Slovákov na jeho území. A to bez vedomia hostiteľskej krajiny.

DIPLOMATICKÝ INCIDENT

Slovenská republika v diplomatickej note Maďarsko požiadala, aby maďarská strana postupovala v zmysle zaužívaných a štandardných diplomatických

postupov a vopred informovala slovenskú stranu o celi návštevy svojich štátnych predstaviteľov na našom území. Slovenský rezort diplomacie tak urobil v reakcii na účasť predsedu maďarského parlamentu Lászlóa Kövéra na odhalení pamätníka vysídleným Maďarom v Šamoríne. „MZVEZ SR pripomína, že je naďalej pripravený poskytnúť štandardnú logistickú podporu oficiálnym návštevám z Maďarska, nepovažuje však za vhodné, že sa slovenská strana až následne dozvedá o tom, na akých podujatiach sa vysokí politickí predstavitelia Maďarska zúčastňujú na území SR,“ vyhlásil k note rezort diplomacie.

Na slovenskom území v etnických „maďarských“ oblastiach majú právo cítiť krivdu najmä Slováci. Zúfalí rodičia už štyri roky neúspešne požadujú zriadenie slovenskej školy neďaleko Bratislavy. Ich deti dochádzajú za výučbou do okolitých miest denne aj dvadsať kilometrov. Kapacity v okolitých mes-

tách sa však pomaly zaplňajú a niektoré už žiakov z okolia neprijímajú. Menšínová samospráva obce nemá záujem otvoriť na základnej škole triedu s čisto vyučovacím jazykom slovenským.

Slovo „znepokojenie“ možno považovať za naozaj exemplárny eufemizmus vo vyjadrení predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Borisa Kollára. Podľa jeho hovorkyne B. Kollár negatívne vníma vyjadrenia maďarského šéfa parlamentu Kövéra pri odhalení pamätníka vysídleným Maďarom v Šamoríne z pondelka (2. 8.). „Bol by som veľmi rád, ak by sa maďarská strana v týchto témach riadila zdržalivosťou, tak ako aj Slovenská republika. Maďarsko je našim strategickým partnerom. Vzájomný rešpekt a úcta je nevyhnutná na udržiavanie dobrých vzťahov našich krajín,“ podčiarkol šéf slovenského parlamentu. Minister zahraničných vecí SR Ivan Korčok žiada Maďarov, aby vážili slová. Podľa

EKONOMIKA

Jeden z najviac skloňovaných makroekonomických ukazovateľov je dnes inflácia, pod ktorým väčšina z nás vníma zdražovanie tovarov a služieb, ako aj znehodnotenie kúpnej sily peňazi na účtoch v bankách a peňaženke. Obrovské masy lacných peňazi z trezorov centrálnych bánk a stimulačné vládne peniaze počas pandémie však rast inflácie nespôsobili. Monetárne teórie o zvyšovaní inflácie, keď je na trhu viac peňazi ako objem tovarov a služieb, sa nepotvrdili.

Inflačné zvláštnosti

Pričinou vyššej inflácie, ako je cieľ ECB, sú narušené dodávateľsko-odberateľské vzťahy, ktorých dôsledkom sú vyššie ceny výrobných vstupov a napokon aj vyššia spotreba domácností, keď sa po opakovaných lockdownoch už otvorili predajne domáceho a zahraničného sektoru služieb a ich vyššie ceny domácnosti zatiaľ akceptujú. Terajší vývoj inflácie však nemá nijakú logiku, keď inflácia je tesne nad hranicou dve percentá, lenže hypotéky sa ponúkajú záujemcom aj za jednopercenťný úrok. Keď bola finančná kríza v roku 2009 pri inflácii na úrovni 1,6 percenta, banky ponúkali hypotéky za úrok takmer šesť percent. Tento nesúlad medzi výškou inflácie a úrokovou sadzbou na hypotéky je vraj preto, že inflácia odráža pomery v domácej ekonomike, zatiaľ čo hypotekárne úroky sú skôr odrazom menovej politiky ECB. Pre slovenské domácnosti je prekvapením, že potravinárske výrobky sú u nás o pätnásť percent drahšie ako v susednom Česku a o tridsať percent drahšie ako v Poľsku, pritom nám po vstupe do eurozóny sľubovali, že väčšina tovarov bude u nás lacnejšia ako u spomínaných susedov.

ECB zatiaľ na nárast inflácie svojimi menovými nástrojmi, akými sú zvyšovanie úrokových sadzieb a obmedzenie nákupu dlhopisov, nereaguje. Nemá totiž nijaký dôvod, keďže inflácia dokáže nominálne znižovať terajšie dlhy všetkých účastníkov trhu. Pokiaľ inflácia nespôsobuje pokles HDP, a teda nehrozí stagflácia, menové nástroje sú k terajšej inflácii hluché a slepé. Iná vec však je, čo s narastajúcimi cenami nehnuteľností, akciovými indexmi a vôbec narastajúcimi aktivitami, ktorých objemy nezodpovedajú terajšiemu stavu ekonomiky. Keďže na starom kontinente je ekonomika závislá viac od bankových úverov ako od produktov finančného trhu, menová politika ECB sa viac orientuje na kapitálovú podporu podriadených komerčných bánk. Skôr má obavy z ohlasovaného obmedzenia vládnych stimulačných programov, ktoré nás doteraz stáli štyri miliardy eur, alebo z očakávaných bankrotov firiem, ktoré mali ekonomické problémy aj pred pandemiou a nebyť vládnej podpory už by neexistovali. Vrásky tiež spôsobuje nárast nezamestnanosti, predĺžovanie obdobia splácania hypoték domácnosti až do dôchodku, ako aj riziko, že po skončení dovolenkového obdobia môžeme čakať ďalšiu pandemickú vlnu ochorenia Covid-19.

(rh)

NA MARGO

Prišli volby a trinásť dýchodok sa vlastne skôr ako vôbec vznikol, stal zvláštnou sociálnou dávkou. Robert Fico vtedy prišiel s myšlienkou extra dôchodku, ktorý mal nahradiť dovtedy sa meniaci vianočný príspevok. Mal byť vo výške súčasného priemerného dôchodku, teda 460 eur, predčasní dôchodcovia mali dostať 433 eur.

Trinásť čo... Dôchodok?!

No nestalo sa. Prišla nová zostava a jeden jej člen dokonca takmer prisahal, že na trinásť dýchodok isto-iste nájde každý rok ďalších a ďalších sto miliónov eur. Dokonca s Jednotou dôchodcov na Slovensku podpísali akési memorandum, v ktorom sa zaviazal túto tému systémovo riešiť, dokonca tak, aby takýto mimoriadny dôchodok reálne pomohol tým, čo má... No a potom zazvonil budík... A naši dôchodcovia dostanú od päťdesiat do tristo eur. A aj tých tristo eur len zlomok z nich, pretože na takúto sumu má nárok len dôchodca, ktorého dôchodok je na úrovni životného minima. Penzista s priemerným dôchodkom päťsto eur dostane 198 eur.

Áno, máme tu krízu a našponovaný až deravý štátny rozpočet. Na druhej strane máme skupinu ľudí, ktorí pre tento štát čosi odobli a ktorých výrazný počet čoraz rýchlejšie spadá do skupiny, ktorú nazývame nelichotivo „chudoba“. A vládu, ktorá druhý rok po sebe dáva najstarším pomyseľný kus drôtu, aby si ním mohli – viete čo... Jednorazový príspevok, či ho nazveme hanebne trinásť dýchodok, alebo vianočný príspevok, je čiastočnou pomocou, ale v nijakom prípade nerieši trvale nízke dôchodky väčšiny seniorov. Každý rok sa čoraz viac dôchodcov prepadáva do stavu platobnej neschopnosti. Takéto opatrenie v štýle mačkopes nikomu nepomôže. Politici by si mali uvedomiť, že vyplatenie trinásť dýchodku v plnej výške dôchodku, respektíve v relevantnej sume, ako navrhoval Smer, by mala byť ich psia povinnosť.

Nie lubovôľa a nie predvianočná komunikačná kampaň, na ktorej sa snažia získať nejaké tie plusové politické body. Seniori majú navyše ešte jednu smolu: v poslednom čase sa politici z oboch brehov predháňajú skôr v nadbiehaní mladým voľičom rôznymi opatreniami pre mladé rodiny. Kedy si opäť niekto všimne situáciu starších? Bude to zase až pred voľbami?

Ludovít KUSAL
Ilustračné foto: (se)

Marián SERVÁTKA: Matica slovenská je rovnako potrebná teraz, ako bola v minulosti

Pomník nášho národného bytia a pamäti

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archiv SNN

Práca diplomatického zboru ktoréhokoľvek štátu je veľmi dôležitá pri budovaní vzájomných obchodno-kultúrno-politických vzťahov. Samostatná Slovenská republika od svojho vzniku má nadštandardné vzťahy nielen s Poľskou republikou, ale aj so Svätou stolicou. Nielen o tom sme sa rozprávali s bývalým slovenským veľvyslancom v týchto štátoch Mariánom SERVÁTKOM.

• **Ste absolvent Filozofickej fakulty UK v Bratislave v odbore slovenský a poľský jazyk. Prečo ste sa rozhodli pre tento smer?**

Rozhodli za mňa iní. Chcel som byť novinárom, aj som urobil prijímacie skúšky, ktoré sa mi zdali veľmi ľahké, ale bol to rok 1970, keď po sovietskej okupácii začínala normalizácia a ja som, jemne povedané, nebol najvhodnejší káder. Zachránil ma profesor Šimon Ondruš, ktorý ma vzal na štúdium slovakistiky a polonistiky. Prednášali nám profesori Ján Stanislav, Milan Pišút, Eugen Paulíny, Ján Števíček, na fakulte pôsobilo mnoho ďalších osobností. Študovali sme v Slovanskom seminári i v Univerzitke, debatovali v Kryme, v Klube spisovateľov i vo Funuse v Horskom parku. Vtedy som bol, samozrejme, sklamaný, že ma neprijali, teraz sa na to pozerám tak, že tak to malo byť, že ak by ma boli prijali, môj život by sa uberal iným smerom, a zrejme by nebolo tak, ako bolo...

• **Po absolvovaní štúdia ste ako odborný asistent pôsobili na Katedre slavistiky a indoeuropeistiky. Neskôr ste sa stali lektorom slovenského jazyka na Jagelovskej univerzite v Krakove. Aké vzťahy ste mali s tamojšími Slováčmi?**

Spomínam si, že do Krakova sa nikomu veľmi nechcelo, lebo denne boli v tlači správy o kríze v Poľsku, že nie je mäso, že je tam lístkový systém... Bola to pravda, obchody boli prázdne, často iba s predavačkami, octom a nakladanými uhorkami. Lístky boli na mnohé tovary. To je na dlhé rozprávanie... Napríklad tomu na to obdobie milo spomínam. Napísal a vydal som v Poľsku prvú učebnicu slovenského jazyka Podstawy języka slowackiego pre tamojších slovakistov a slavistov (zhňal som aj papier). Keď vyšlo druhé vydanie poľsko-českej konverzačnej príručky pre turistov, tak som ako mladý a odvážny odcestoval do Varšavy a zaklopal na dvere vydavateľstva Wiedza Powszechna a dal im návrh na vydanie poľsko-slovenskej konverzačnej príručky. Pani redaktorka naozaj renomovaného vydavateľstva mi povedala, že ak prinesiem doklad, že v Česko-Slovensku sa tento jazyk úradne používa, tak budú uvažovať. Buchol som dvermi. Spomínam to preto, aby sme si uvedomili, ako sme boli neznámi už hen za „českými Tatrami“, ako sa spievalo v jednej poľskej piesni. Pani redaktorka sa mi vzápätí ospravedlnila a konverzačnú príručku sme spoločne urobili, vyšla v dvoch vydaniach. Potom sa mi podarilo spoluzakladať lektorát slovenského jazyka na Slezskej univerzite v Katoviciach, kde som napísal a vydal ďalšiu učebnicu slovenského jazyka pre Poliakov

• **Budúci pápež Ján Pavol II., krakovský arcibiskup Karol Wojtyła, nepovolil pre slovenskú menšinu liturgiu v rodnom jazyku. Akým spôsobom ste v tom čase vnímali túto nepríjemnú skutočnosť?**

Vedel som, že tamojší Slováci sa domáhajú slovenských bohoslužieb, ale ako mladý asistent som nemal mnoho možností. Súduroh diplomatov z československého konzulátu ani úradníkov z vtedajšieho Ministerstva školstva SR to veľmi nezaujímalo – taká bola realita. Neskôr, už ako veľvyslanec SR v PR, som uvedený problém otváral

Bývalý veľvyslanec SR v Poľskej republike a vo Vatikáne Marián SERVÁTKA spomína na diplomatické záležitosti mnohých dôležitých udalostí.

na mnohých stretnutiach, dával som ho do podkladov našim predstaviteľom na rokovania s poľskými partnermi. Krajany som, samozrejme, navštevoval, vtedy sme ešte nemali v Krakove generálny konzulát, ktorého zriadenie som navrhol. Osobne som opakovane navštívil kardinála F. Macharského v Krakove. Môžem povedať, že naše rozhovory boli veľmi zložité. Raz dokonca poslal po mne pozdrav a požehnanie pre krajany, ktorí mali vtedy v Krakove snehovanie. Ale efekty boli minimálne. Evidoval som aj snahu o pomoc zo strany predstaviteľov katolíckej cirkvi na Slovensku. Aby som poodkryl tento boľavý problém, zverejním v tomto rozhovore udalosť, ktorá sa odohrala v Levoči na Mariánskej hore počas návštevy pápeža Jána Pavla II. v roku 2003. Ako veľvyslanec v Poľsku som sa zúčastnil na svätej omši, po nej mi biskup Dominik Hrušovský navrhol, aby som sa išiel predstaviť Svätému Otcovi (vtedy som ani len netušil, že raz mu budem odovzdávať poverovacie listiny). Udialo sa to za oltárom, bol som tam s manželkou Vierou a so synom Marošom. Pápež sa usmieval a poznamenal, že taký mladý... Dostali sme požehnanie a poberali sme sa preč. Za rohom sme stretli kardinála Macharského, ktorý mi navrhol, aby som išiel s ním, že ma chce predstaviť pápežovi. Poďakoval som mu, že práve pred chvíľou som u pápeža bol. „Ale nie so mnou!“ nástojil kardinál a ťahal ma za pontifikom. Keď ma pápežovi predstavil, pápež smejúc sa odpovedal, že pán veľvyslanec tu pred chvíľou bol, už sa poznáme. Vtedy kardinál doplnil: „Svätý Otče, spoločne s pánom veľvyslancom robíme niečo vo veci slovenských svätých omší na Spiši i Orave.“ Pamätám si to presne, lebo mi to vyrazilo dych. A Ján Pavol II. povedal: „Dobrze, to bardzo dobrze...!“ Keď sme už boli ďalej, kardinálovi som s podakovaním povedal: „Dúfam, že ste pápežovi neklamali!“ Treba povedať, neklamal, lebo naozaj sme niečo robili, každý po svojom... Urobil som si z toho záver, že pápež chcel túto, naozaj pre Slovákov boľavú a pre neho nepríjemnú vec napraviť. A myslím, že sa nemylim, ak poviem, že dal na to kardinálovi, svojmu nástupcovi v Krakove, aj pokyn. Preto to zverejňujem.

• **Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky ste boli vymenovaný za veľvyslanca v Poľskej republike. Ako hodnotíte súčasné slovensko-poľské vzťahy?**

Myslím si, že vzťahy s Poľskom majú gradujúcu úroveň. Ja som tam pôsobil pred vyše štvrtstoročím. Bola to doba bez internetu, bez mobilov, niekedy bolo potrebné robiť takú prezentáciu Slovenska ako ďaleko na Západe. Poliaci mi v tom pomáhali, mal som naozaj nadštandardné, priateľské kontakty s prezidentom L. Walesom, prezidentom A. Kwaśniewským, premiéromi W. Pawlakom, J. Oleksym, s maršálkami poľského Sejmu, ako veľvyslanec som dostal pozvanie na Walesove narodeniny do Gdanska, prezident Kwaśniewski prijal pozvanie do mojej rezidencie, a to vyrazilo dych diplomatovi vo Varšave a naši páni na MZV si mysleli, že klamem. Nerád o tom píšem, lebo to vyzerať trochu ako samochvála. Ale tak to bolo a veľmi mi to pomáhalo. S poľskými partnermi som rokoval vždy priamo. Ak bol problém, predstrel som ho aj s návrhom na riešenie. Spomínam si na oslavy päťdesiateho výročia Varšavského povstania. Poliaci pozývali hlavy štátov, ktorých občania sa do povstania zapojili. Nášho prezidenta nepozvali. Napísal som list prezidentovi L. Walesovi o účasti Čaty 535 Slovákov. Zviditeľnili sme zabudnutých skromných hrdinov, navrhol som pomenovanie jedného námestíčka v mestskej časti, kde bojovali, po ich veliteľovi M. Ihringovi, od nás dostali štátne vyznamenania. Teší ma, že prešiel môj návrh na Ulicu gen. Milana Rastislava Štefánika v poľskom hlavnom meste.

• **Pôsobili ste aj ako slovenský veľvyslanec pri Svätej stolici. Počas prvej Dzurindovej vlády bola uzavretá tzv. Vatikánska zmluva. Aké výhody z nej vyplývajú pre Slovenskú republiku?**

Zmluva sa pripravovala na Slovensku, ambasádor nebol na rokovania prizývaný. Spomínam si na situáciu, keď ma vysoký predstaviteľ Svätej stolice upozornil na jednu vážnu formuláciu, ktorú tam chcela slovenská strana na prospech cirkvi dať. Vatikán to považoval za nadštandardné a navrhoval to vylúčiť. Videl som profesionálny prístup vatikánskych expertov a na druhej strane nadbiehanie niektorých našich politikov. Medzinárodné zmluvy majú rozličný charakter, sú odstupňované, dlho sa dohodujú, dodržiavajú alebo nie, ale až na zmluvy o odzbrojení, bezpečnosti nevzbudzujú vo verejnosti záujem. Zmluvy s Vatikánom, konkordáty alebo základné zmluvy, naopak, vyvolávajú záujem politikov, médií. Aj preto som privítal iniciatívu Pápežského východného inštitútu v Ríme, jeho rektora Héctora Vall Vilardella a vtedajšieho profesora na tomto Inštitúte Cyrila Vasila, aby sme spoločne usporiadali medzinárodnú konferenciu o zmluvných vzťahoch Svätej stolice so štátmi. Spomínam si, že v predečer konferencie mi vatikánsky kuriér priviezol pozdravný telegram od Svätého Otca. Na konferencii, ktorú Veľvyslanectvo SR pri Svätej stolici spoluorganizovalo, vystúpil vatikánsky minister zahraničných vecí Mons. Jean-Louis Tauran, náš minister E. Kukan, predseda KBS biskup F. Tondra. Záujem vyvolali referáty veľvyslancovej krajiny akreditovaných pri Vatikáne, v tom Ruskej

federácie, Poľska a vedeckých osobností zo Slovenska, o. i. prof. Emílie Hrabovec, Dr. T. Hajdu, Dr. Jozefa Rydla. Po konferencii som mal na stole vzácny materiál – referáty, ktoré na konferencii odzneli. A nad stolom v mojej hlave visela otázka, ako s tým naložiť. Oslovil som kardinála J. Tomka s prosbou o pomoc. Odpovedal mi, že ak to chceme vydať, musím zohnať financie, čo som vedel. Zvolil som iný postup: Slovenská republika prostredníctvom našej ambasády pri Vatikáne usporiadala konferenciu o zmluvných vzťahoch Svätej stolice, je to teda náš príspevok, náš dar Vatikánu. Požiadal som o prijatie u vatikánskeho premiéra, štátneho sekretára kardinála Angela Sodana, ktorému som predstavil dokumenty, ktoré sme pre Svätú stolicu pripravili. Pýtal sa ma, čo navrhujem. Odpovedal som, že vydať knižne. Vo vatikánskom vydavateľstve Libreria Editrice Vaticana vyšla v roku 2003 publikácia Relazioni internazionali giuridiche bilaterali tra la Santa Sede e gli stati: esperienze e prospettive s úvodným textom kardinála A. Sodana, v ktorom menovite ďakuje veľvyslancovi SR za zorganizovanie zaujímavej konferencie a za... Dobré mi to padlo, keď som to čítal, ale aj po rokoch podčiarkujem, že iniciatíva prišla z Pápežského východného inštitútu. Ja som iba skromne inicioval vydanie zaujímavých vedeckých textov prednesených na prestížnej konferencii. A napísané ostáva...

• **V týchto dňoch sa hovorí príchode pápeža Františka na Slovensko. Aký význam pre slovenský národ by mala jeho návšteva v týchto náročných časoch?**

Spomínam si na prípravu ostatnej návštevy pápeža Jána Pavla II. Bol som pri príprave písomného pozvania, nie všetci naši politici i cirkevní predstavitelia návštevu podporovali. Ešte aj dnes to môže znieť až šokujúco, ale bolo to tak. Bol som veľmi šťastný, keď mi dnešný svätý Ján Pavol II. pri rozlúčkovej prijatí oznámil, že príde. Prišiel a bola to historická návšteva. Treba predpokladať, že aj pápež František príde s istým posolstvom. Ako som počul v pastierskom liste našich biskupov, aj oni to očakávajú. Prekvapila nás však chystaná segregácia veriaciach na očkovaných a neočkovaných, s ktorou, podľa jej šéfa, súhlasí KBS. Nie je to dobrý signál pred návštevou, nech už bude akokoľvek zdôvodňovaný.

• **Dvojtýždenník Slovenské národné noviny vydáva Matica slovenská. Aký význam má jej pôsobenie v 21. storočí?**

My sa v tomto novinovom priestore nemusíme presvedčať o význame Matice v našej histórii. Že keby jej nebolo bývalo, bolo by oveľa horšie a možno najhoršie. Matica slovenská je pomník nášho národného bytia i pamäti. Matica nám je teraz rovnako potrebná ako v minulosti. Treba, aby sme všetci dopĺňovali či prehľbovali jej pôsobenie tam, kde cítíme potrebu a isté vákuum. Vieme, ako sa k nej správali Maďari za Uhorska, Novotný za Česko-Slovenska, ale žeby sa k nej takto správala ministerka kultúry za samostatného Slovenska? O tom sa nám, keď sme na pamätnom snemovaní na Donovaloch podpisovali výzvu na vyhlásenie zvrchovanosti, ani len nesnívalo.

Zdroje obrázkov: Pixabay; litcentrum.sk, Wikipedia.sk, ssv.sk, fotokoláže: EČ

NA PRIESEČNÍKU MORÍ

DOMINIKA LUKÁČOVÁ

DOMINIKA LUKÁČOVÁ (1996)

Melódia jesenného dažďa

*Kráčam tichou jesennou nocou.
Vietor skladá z listov symfóniu.
Studené kvapky dažďa oblievajú zem.
Kráčam za tým, čo práve teraz chcem?*

*Vôkol len pokoj –
a vlastných myšlienok prúd.
Pripomína mi trpko-sladký nápoj života.
A vypiť ho do dna znamená milovať...*

*Keď zaznie šuchot lístia zas a znova,
dážď privedie ma domov, budem tvoja!
Až kým vietor nezahrá posledný tón,
vráť sa k tebe späť hoci aj tmou...*

DOMINIKA LUKÁČOVÁ

sa z dialky môže zdať, že sú plytké, no tí, ktorí obývajú prístavy a plytkiny, poznajú dar bezpečia. Tí druhí zasa, naopak, poznajú dobrodružstvo a vedia, že vietor udierajúci do plachiet znamená skúsenosti.

Svet je plný kapitánov lodí. Často sa stáva, že jeden druhému nerozumie. Skúšať vysvetliť milovníkovi tyrkysových vôd pláží, že hĺbky morí sú nekonečným zdrojom zábavy, skúseností a nových zážitkov, je takmer nemožné. A rovnako presvedčiť vetroplachov, že bezpečie prístavu a hojnosť plných sietí rýb je základ všetkých väčších vecí, je, zdá sa, tiež veľmi ťažké. Často sa preto stávame otrokmi vlastných skúseností, toho, čo poznáme, ako sme boli vychovaní, ako sa k nám iní zachovali, ako sme sa k iným zachovali my sami, a myslíme si, že nás to definuje. Že iní byť nemôžeme. Desíme sa neznáneho a hľadáme šťastie iba v tých morských zátokách, ktoré poznáme. Čo nemusí byť vždy tá najšťastnejšia voľba. Už Robert Frost, americký básnik 19. storočia, vo svojej básni *Road not taken* napísal veľmi duchaplnú myšlienku, ktorú by som zhrnula nasledovne – pokiaľ, človeče, stojíš na rázcestí a nevieš sa rozhodnúť, ktorou cestou ísť, vyber si tú menej vychodenú a vtedy uvidíš ten rozdiel.

Každý sme však kapitánom vlastnej lode, a často zabúdame na to najpodstatnejšie, na posádku. Na tých, ktorí boli už od počiatku súčasťou lode a na tých, ktorí sa

Každý človek je kapitán lode. Každý sa stretáva v mori s vlastnými problémami. Oceán každého človeka je totiž iný. Niekoľko vody sú pokojné, unášajú loď na jemných, trepezlivých vlnách dopredu, k budúcnosti. Iní sa rútia strmými morskými prahmi rýchlo, míňajúc všetky majáky. Niektoré vody sú hlboké, tmavé a sú v nich ukryté všetky poklady sveta. Iné sú priezračné, piesčité lagúny. Často

k nám počas plavby pridali. Niekedy sa totiž predsa len stáva, že človek z prístavu sa rozhodne skúsiť, aké to je cítiť vietor vo vlasoch, a vetroplach zakotví v niektorom z prístavov. Najväčnejší dar, ktorý sme preto ako kapitáni dostali do vienka, je dar učiť sa.

Každý, koho na mori či plytkine stretneme, je niekto, od koho stojí za to učiť sa. Dokonca aj vtedy, ak stretneme niekoho, o kom si myslíme, že si nezaslúži nič iné, len odsúdenie a opovrhnutie. Nehovoriac o tom, ak stretneme niekoho, koho sme už pri svojej plavbe niekedy v minulosti stretli, a keď sme sa topili, nehodil nám ani len záchranné koleso.

Možno bolesť z učenia sa dokáže svojou múdrosťou zmierniť. Tu Fu, čínsky básnik, ktorý tvoril počas 8. storočia, vo svojej básni *Welcome rain on a spring night* napísal: „Dobry dážď vie, kedy prísť...“ Niekedy tá lekcija, ktorú sa potrebujeme naučiť, aby naša plavba bola čo najúspešnejšia a prepravili sme tovar alebo ľudí bezpečne na druhú stranu, príde od niekoho, komu by sme titul učiteľ priznali len s ťažkosťami.

Žiadny kapitán však nie je lepší od druhého. Prijat s pokorou a vďakou všetkých, ktorí z nejakého dôvodu skrížia našu námornú trasu, je tá menej vychodená cesta. Nikto nemôže za to, ak napokon, i napriek všetkým lekciám, niektorý z kapitánov v búrke stroskotá. Má príležitosť naučiť sa žiť v lagúnach. Oceniť tyrkysové vody a pokoj. Zmeniť sa. Alebo vstať, postaviť si novú, lepšiu loď a vrátiť sa späť na more. V každom prípade je tak či tak za vodou.

Každý kapitán predsa vie, že vidieť západ slnka z provy lode na pokojnom, nekonečne modrom oceáne stojí za všetky búrky sveta.

KATARÍNA MOSNÁKOVÁ
BAGLAŠOVÁ

Foto: archív autorky

ŽIVOT S METAFOROU A ODTIEŇMI MODREJ

MARCEL PÁLEŠ

Slovesné umenie

Pochádza z obce Jánošík zo Srbska, žije v Očovej na Slovensku a k slovenskému slovu má srdcový vzťah. Čo ako mladý vyzretý človek odporučá mladým, ktorí sú ešte len v rozpuku? S Katarínou Mosnákovou Baglašovou sa rozpráva Marcel Páleš.

Marcel Páleš: Katka, tvoje aktivity vnímame na poli slovensko-srbskom. Ak by sme sa na to pozreli cez dve farby, ako by boli premiešané?

Katarína Mosnáková Baglašová: Farby našich vlajok sú rovnaké – červená, modrá, biela, len je rozdiel, či sa dívate zdola hore, alebo zhora nadol. Je to jeden slovanský národ, ktorý bol veľkými srbskými a slovenskými osobnosťami prepojený cez históriu, dokonca do skončenia prvej svetovej vojny a rozpadu rakúsko-uhorskej monarchie boli tieto dva národy aj geograficky späté, až po súčasnosť a silné literárno-kultúrne väzby a prieniky. Ten odtieň, ktorý by sme dostali z premiešaných farieb vlajok, by asi bola farba vojvodinských Slovákov. Práve ich považujem za najsilnejšie ohnivo Slovenska a Srbska. A za tú farbu sa už desaťročia stereotypne považuje modrá. Modrá ako široké nebo nekonečnej panónskej roviny, modrá ako modrotlač, modrá ako domy vo Vojvodine, ako najčastejšia farba obálok slovenských kníh, modrá ako dominantná farba na plátne svetoznámych insitných umelcov, ktorí odtiaľto pochádzajú. Modrá ako Dunaj, ktorý je ešte jedno naše prepojenie...

M. P.: V Novom Sade v Srbsku si vyštudovala slovenský jazyk a literatúru. Zrejme už o čosi skôr si zistila, že slovo je tvojou srdcovkou.

K. M. B.: Je pravda, že som k literatúre mala blízko od malička – v rodine mi vstúpili lásku k ľudovej slovesnosti a v škole zasa k umeleckej literatúre. Rada som recitovala a písala slohové práce a zúčastňovala som sa aj na rôznych súťažiach. Na strednej škole, kde som mala iba srbskú literatúru, si pani profesorka všimla, že píšem „trošku ináč“ než moji spolužiaci. Dodnes som nepochopila, čo znamenalo to „trošku ináč“, lebo som nevedela písať podľa nejakej šablóny, ale tak ako to cítim a vnímam. Tú „inakosť“ potom naplno podchytili moji profesori na oddelení slovakistiky a vlastne vďaka nim som začala naplno tvoriť a uverejňovať. Prof. Adam Svetlík, literárny vedec a dlhoročný šéfredaktor mesačníka pre literatúru a kultúru Nový život, ma podnietil písať a uverejňovať básne, pokým prof. Jarmila Hodolichová, odborníčka na detskú vojvodinskú literatúru, ma podporovala tvoriť pre deti. V tom čase sme si spoločne založili dva vysokoškolské časopisy Traf! a Čar(b) olog, kde sme uverejňovali naše študentské práce a aj vďaka tomu sa vyprofilovalo niekoľko nových mladých autorov.

M. P.: Doma si v poézii, tiež však v próze. Ako si sa vlastne našla v tom-ktorom konkrétnom žánri?

K. M. B.: Pre deti píšem poviedky a menej básne, pre dospelých zatiaľ iba poéziu. Aby som tvorila pre deti, potrebujem ich mať vo svojom blízkom okolí. V prvej zbierke Jednozuby úsmev to boli prevažne moje netere, z ktorých sú už veľké slečny, hlavný hrdina v knihe Každý deň sa niečo nové naučím je môj bratanec a teraz posledné poviedky a básne, ktoré som napísala, sú prevažne z detskej fantázie našich dvoch synov. Aj keď to niekedy nie je až také priamočiare, ale môžem povedať, že deti sú mojou inšpiráciou. Na napísanie básni pre dospelých potrebujem zasa niečo, čo ma trápí, dráždi, nabáda sa zamýšľať nad vecou, hľadať odpovede a nejaký životný balans. Takže odpoveď na tvoju otázku je asi, že si žánre nevyhľadávam ja, ale si ony v konečnom dôsledku nájdu mňa.

M. P.: Okrem slova ako takého má u teba veľké miesto aj folklór. Čím sa stal pre teba príťažlivým?

K. M. B.: Folklór je pre mňa spôsob, akým pátram po svojej identite a jedným z prostriedkov, ktorým svoju identitu vyjadrujem. Znamená to, že na jednej strane si zaznamenávam zvyky, obyčaje, piesne, detské hry, tance, nárečia a všetko, čo súvisí s tradičnou ľudovou kultúrou, a na druhej strane zozbieraný materiál publikujem v knihách a vedeckých časopisoch alebo interpretujem na javisku ako speváčka, tanečníčka či tvorím ako scenáristka a režisérka. Verná však zostávam dolnozemskému folklóru, ktorý síce je slovenský, ale pod vplyvom rôznych činiteľov a v procese vývojových fáz sa stal o trochu iný než na Slovensku. A to je asi aj to, čo je pre mňa najpríťažlivejšie – hľadať korene, prepojenia a súvislosti slovenského folklóru a folklóru vojvodinských Slovákov.

M. P.: Okrem iného ti bola udelená Cena Nového života za cyklus básní. Každého autora poteší, keď si jeho tvorbu všimnú, keď ju pochvália, prípadne ocenia. Znamená to aj pre teba akýsi signál, aby si pokračovala, prípadne sa zlepšovala?

K. M. B.: Každá získaná cena je zaväzujúca. Tak voči tým, ktorí ju udelia, ako aj voči čitateľom a najmä voči sebe. Samozrejme, že je dôležité rásť a zdokonaľovať sa, ale nie kvôli prípadným cenám, ale kvôli prekonávaniu vlastných hraníc a tvorivých rámcov.

M. P.: Tvoj literárny vesmír sa točí aj okolo detskej fantázie. Prečo rada vstupuješ aj do týchto končín?

K. M. B.: Pretože nemôžem nevstupovať. Život mi prináša do cesty roztomilé, zvedavé, zábavné deti a bol by hriech ich myšlienky, nezbedy a úsmevné príhody nezapisať. Okrem toho, naši chlapi sú v období, keď je poviedka najzaujímavejší darček, tak ako každá mat-

ka aj ja chcem svojim deťom urobiť radosť. Detský svet je vlastne veľmi jednoduchý, úprimný, nevinný, priamočiary, plný fantázie a elánu. Napísaním poviedky pre deti sa aspoň trošičku k nemu priblížim. A je to pre mňa privilegium.

M. P.: Aby ťa v rámci tvojich aktivít nebolo málo, činiš sa aj na poli publicistiky. Čo ťa fascinuje v tomto smere?

K. M. B.: Ano, som dopisovateľka niekoľkých printových médií na Dolnej zemi, spolu s Vladimírom Valentíkom už päť rokov vydávame Slovenský svetový kalendár (ročenku o Slovákoch žijúcich v zahraničí) a najnovšie pracujem v Stredoslovenskom osvetovom stredisku v Banskej Bystrici, kde mám na starosti práve publikačnú činnosť a kde sme si založili tri časopisy artUM (časopis o umení a kultúre), etnUM (interdisciplinárny vedecko-odborný online časopis) a 100pa (ročenka SOS). Na tejto práci sa mi najviac páči, že sa neustále musím informovať, zdokonaľovať a spoznávať nových ľudí.

M. P.: Od marca 2020 prežívame špecifické obdobie. Ako sa ti darí nachádzať aj v obmedzených možnostiach štipky poézie?

K. M. B.: Toto zvláštne obdobie mi okrem iného prinieslo aj to, že nemôžem tak často cestovať za našimi do Srbska, že mi chýba rodina, priatelia, ale aj celá tá dolnozemská náтура. Podnietilo ma to viac sa zamýšľať nad koreňmi, nad minulosťou, hodnotami a možno aj preto moja najnovšia poetická tvorba je práve tak trochu antropologická (aj keď to veľmi divne znie).

Zo všeobecnej devastácie hodnôt a objatia konzumnej spoločnosti hľadám východisko v starom zabudnutom spôsobe života, v jeho naturalistickom panteóne a zabudnutých hodnotách, ktoré boli vybudované na základoch večnej a nemeniteľnej kozmickej pravdy, podľa ktorej sa jasne rozlišuje čierne od bieleho.

Odtiene šedej sú už záležitosťou modernej doby, ktorá, podľa mňa, dovedla svet do takého stavu.

M. P.: Čo by si odkázala mladým, ktorí sa učia písať a majú možno práve také méty, aké si už dosiahla ty, i keď stále patíš medzi mladých autorov?

K. M. B.: Aby nemali méty. Tvorba, aby oslovila čitateľa, musí byť úprimná. A úprimná tvorba vychádza z toho, že je autor sám sebou, že píše s pôžitkom, z vlastnej potreby. Netreba veľa špekulovať, vymýšľať hypotézy a kombinácie. Základ je veľa čítať a písať. Nechať sa omámiť aj inými odvetvami umenia – hudbou, divadlom, výtvarným umením.

Žiť s metaforou a hľadať ju aj v každej všednej chvíli.

Ukážka z tvorby

Podľa tepu

Vypalíčku mi čipku šťastia.
Labyrint bavlnených nítí
mäkkých ako bábčine ruky.
Vyslov modlitbu
za duše levitujúce,
za Moreny nespálené,
za ich bielobu
a handrový úsmev.
Roztoč koleso ako Slnko,
aby sme vedeli tancovať
podľa tepu.
Raz dotancujeme, hádam,
aj k vlastnému prameňu.

Báseň z drôťika

Z krehkého drôťika
už stáročia
trpezlivo drôťujeme
príbeh.
Plátame diery,
na ktoré sa už dávno vykašľali.
Drevené krošne tlačia nás
priamo ku koreňom,
časté pichnutie do prsta
klope nám na svedomie.
Ale aj zdobíme.
Ako keby sme chceli byť nájdený šperk
černozeme.
Kamienok na hrudi,
spôňka vo vlasoch.
V škrupe pod drôťikom
pletieme výkriky bezmocných.
Už sa to rozuzliť nedá.

Váhová studňa

Potíchu a s pokorou
ako váhová studňa
občerstviť
uzdraviť
dať život
a opäť v sebe nájsť
balans.
Byť v celku,
váhať iba v dotyku
a nedávať pohyb hviezd
na ľahkú váhu.
Nájsť balans.
Od malička na obrubníku
až po ukazovák vzpriamujúci sa k oblohe.

KATARÍNA
MOSNÁKOVÁ
BAGLAŠOVÁ
(1984)

Poetka, prozaička a publicistka, pôvodom zo Srbska. Je vydatá, má dvoch synov. Žije v Očovej. Ako Slovenka vyrastajúca v krajanskom svete sa dlhodo- bo profesionálne a umelecky venuje problematike zahraničných Slovákov. Je členkou Spolku spisovateľov Vojvodiny a Spolku slovenských spisovateľov. Získala viacero ocenení, medziním druhé ceny na literárnom súbehu Nového života a prvú na Európskom Facebook básnickom festivale v Novom Sade. V roku 2020 sa stala laureátkou prestížnej literárnej ceny Nového života. Absolvovala slovenský jazyk a literatúru na Oddelení slovakistiky FF Univerzity v Novom Sade, v Srbsku. Pracovala v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade, na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici (Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí) a v súčasnosti pôsobí v Stredoslovenskom osvetovom stredisku v Banskej Bystrici. Okrem iného sa intenzívne venuje aj slovenskému folklóru.

Knižný tip

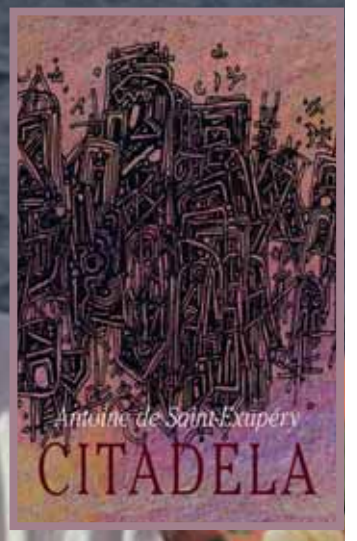
Rád na skvelé čítanie nikdy nie je dost. Vždy sa objaví niekto, kto nás ako čerstvý vánok navnadí na nové a nové čitateľské zážitky a my ich s vďačnosťou zdieľame ďalej, aby sa na knihy, ktoré za to stoja, nezabudlo. Poetka, prekladateľka a lingvistka Katarína Džunková nám predkladá svoj knižný tip (nielen) na letné čítanie.

KNIŽNÝ TIP
nielen pre mladých
od Kataríny DŽUNKOVEJ

Foto: archív Kataríny Džunkovej

Aksa čitatelia chcú zasýtiť duchovnou potravou, odporúčam Exupéryho knihu *Citadela* (Spolok

svätého Vojtecha, 2015) vo vynikajúcom preklade Jána Švantnera a s ilustráciami Miroslava Cipára. Už dávno sa mi nestalo, že by som nejakú knihu čítala tak pomaly. Exupéryho meditatívna próza, písaná ako prúd myšlienok, je rozdelená do 219 kapitol a zasa- dená do rozprávania syna vládcu krajiny, ktorý medituje o ľudskom živote, šťastí, spoločnosti... Je to opak epických kníh – nevieme ani, kde sa kniha odohráva, kto presne rozprávač je, próza nemá jasný dej, ani časové určenie. Mohli by to byť múdrosti z Orientu, z antického sveta, zo stredoveku či súčasnosti. Sú univerzálne platné: „Obyčaje sú v čase tým, čím je obydlie v priestore... Akýsi hlupák mi prišiel povedať: ‘Oslobod’ nás od zákazov a staneme sa väčšími.’ Ale ja som vedel, že najskôr by stratili vedomie tváre a potom bez lásky k nej by stratili i vedomie seba samých.“ Nájdeme tam úvahy o smútku: „Lebo smútok sa rodí vždy z plynuceho času, ktorý nevydal svoj plod.“ o poézii: „Poézia, tá dcéra rozporov,“ o mieri: „Mier je strom, ktorý dlho rastie... Budovať mier znamená budovať dostatočne veľkú maštal, aby sa v nej mohlo na noc uložiť celé stádo,“ o starobe, o protirečeniach, o zmysle života. Kniha je vydaná v dôstojnej forme a preklad majstrovský, že sa prekladateľ javí až neviditeľný, tak prirodzene text plynie. Antoine de Saint-Exupéry nie je autorom len *Malého princa* a *Citadela* je príkladom, že tok knihy môže byť hlbší a pomalší než ubíhanie okolitého sveta.

MARTIN KUBAŠ

Foto: Peter Coch

KEĎ PES, TAK AJ JA (z denníka začínajúceho spisovateľa)

Moja knižka *Dvadsaťdva dier v rodnej zemi* (Signis, 2020) je najmä o mojom oblúbenom kúsku Slovenska – o železnici medzi Banskou Bystricou a Hornou Štubňou. Krásne zákutia! Krásne, a nebezpečné. Sedemnásteho septembra 2016, asi v štvrtine prác na knihe, zisťujem, že na trati človek narazí aj na nebezpečnejšie veci než sú vlaky.

Odbehnem z rodinnej oslavy – stary, ktorému som knihu napokon venoval, má narodeniny. Osemdesiatjedem rokov. Poprcha. Beriem si sako, dáždík pchám do vrecka a na krk veším fotoaparát. Stanica Dolný Harmanec je blízko, stačí zdolať kratší strmák. Rovno nad dedinou, v podstate nad našim domom, a predsa ju takmer nevidno.

Len čo sa ocitnem na trati medzi harmaneckým tunelom č. 1 a jeho menovcom číslo 2, pookrejem. Opäť si uvedomujem, aká je „moja“ trať veľkolepá. Ako malý som sa bál, že vlaky, ktoré som počul, a nevidel, spadnú dolu do dediny, rovno na domy, lenže keď je človek hore na trati, pochopí, že stovky robotníkov sa rozhodne nepotili zbytočne. Do svahov a kamenných brál vykrojili širokanský pás.

Tunely ma fascinujú. Aj zrušená stanica. Prechádzam sa po celom úseku medzi tunelmi, tam i späť, všetko je v poriadku a okolo svišti malý rušeň. Píska a zdraví ma. Všetko si fotografujem a radosť mi kazí len štekajúci pes kdesi za plotom staničnej budovy. Cíti ma. Nevie, že som len nadšenec, ktorý si fotí okolie. Cíti ma a je si takmer istý, že som len ďalší zloděj kovu súčasného do šrotu, pravda, za pár drobných, na ktoré som podľa neho odkázaný. A nepočujem len brechot, ale aj krik. Znie to tak, akoby toho psa niekto hrešil, či dokonca provokoval.

Keďže ani jednému z týchto tvorov nerozumiem, pomaly, ale isto sa zberám na odchod. Vtom sa opäť ozve brechot, tentoraz akosi hlasno. Obzriem sa a vidím, že cez otvorenú bránu sa ku mne blíži vlčíak. Trieli za mnou ako pretekársky chrt, ktorého konečne pustili z klietky. Jeho pán v priliehavom športovom odevu kráča za ním.

Zbadá ma. Volá na psa: „K nohe! Fuj to!“ Kričí, vrieska, no pes si ho nevšímá a uháňa za mnou. „Nebojte sa, nič neurobí,“ zavolá napokon na mňa. Poslúcham, teda... Hm, snažím sa.

Nič neurobí? To dúfam, vravím si, no pre istotu odvrátim zrak a hľadím na koľaje, nech je jasné aj psovi, že sa len pozerám. Blíži sa ku mne sprava, vnímam ho len periférne, zrak klopím na koľajnice, aby som ho neprovokoval pohľadom. Breše do mňa, a keď je pri mne, obehne ma a chňapne mi po ľavom stehne. Nebolí to, nemôžem povedať, len ma jemne stlačí ústami, povedal by som, hravo, akoby si medzitým uvedomil, že dohrýzť ma predsa len nebude až taký dobrý nápad.

Hravo-nehravo, chňapanutie cítim a pri pohľade na rifle vidím dierky po zuboch.

Gazda naňho kričí, no pes len ďalej breše.

„Tuším vás neposlúcha,“ precedím. Aspoň myslím, že som povedal niečo v tom zmysle.

„Prepáčte,“ prehodí nezáväzne a pripne si psa na vodorovku.

Nepamätám si, že by mi vtedy povedal aj niečo iné. Odchádzajú, akoby sa nechumelilo.

„A je očkovaný?“ pýtam sa.

„Jasné, nebojte sa,“ zavolá, a ani sa neobzrie.

Vydávajú sa opačným smerom, okolo stanice smerom k harmaneckému tunelu č. 1, odkiaľ som sa pred chvíľou vrátil.

Neviem prečo, ale idem za nimi. Nevidia ma, idú si po svojom, rýchlo, kým ja len tak z nohy na nohu.

V záhone za plotom zbadám pani. Neviem, ako súvisí s majiteľom psa, no nedá mi:

„Fakt je očkovaný?“

„Jasné, jasné...“ odvetí pani.

Pozriem na hodinky a vidím, že čas nebezpečne pokročil. Chcem ísť na autobus, ide o šesť minút. Najvyšší čas zbehnúť dolu kopcom a pobrať sa na zastávku, kde ma čaká mama.

Veziem sa a mame ukazujem dierky na nohavičkách. Spravovanie mojich ríľ už dávno nie je jej starosť, a tak sa pýta, či ma to bolí. Nie, hovorím, ale len čo dôjdem domov, skontrolujem si stehno. V podstate len škrabanec, ale na besnotu by to asi stačilo... Neviem.

Volám bratovi do Dolného Harmanca, chcem počuť jeho názor, no vzápätí to ľutujem. Sfúkne ma ako sirotu. Podľa neho som naivný. Áno, pán povedal, že pes je očkovaný, ale to ešte neznamená, že je to pravda. Nemám nikomu veriť a ísť sa presvedčiť na vlastné oči. A aby som nezabudol, podľa neho som si mal vypýtať dvadsiatku na nové rifle.

Chcel by som sa vrátiť na dolnoharmaneckú stanicu, ale keďže mám psí chňap s besným štekotom v čerstvej pamäti, zdráham sa. Nakoniec sa rozhodnem kontaktovať políciu. Prosím, aby ma prepojili na kolegov zo železničnej. Príslušník železničnej polície mi sľubuje, že na stanicu zavolá, čo, mimochodom, naozaj urobí a obratom ma kontaktuje.

Pes je vraj v poriadku. Overili si to u zamestnancov v Dolnom Harmanci, áno, lenže tí sa medzitým presunuli vlakom do Uľanky, takže ak chcem vidieť očkovací preukaz, musím počkať dozajtra. Majiteľka psa, ktorú môžeme nazvať pani Babjaková (už len preto, že sa tak naozaj volá), sa mi vraj ozve. Dali jej moje číslo a údajne ma osobne ubezpečí, že sa nemusím obávať, prípadne si so mnou dohodorí stretnutie na zajtra a preukaz mi osobne predloží.

Tak aj bolo. Volá a dohadujeme sa, že sa u nej zajtra zastavím. V telefóne psa ospravedlňuje. Vraj je z útluku, majú ho krátko, nie vždy poslúcha na prvé slovo (všimol som si), ale zrejme si myslel, že som zloděj. Na stanicu vraj chodievajú pochybné individua a kradnú všetko kovové, čo by sa dalo speňažiť.

Chápem, vravím jej, ale ja som len nadšenec v saku, ktorý si na úteku z oslavy fotí železniciu. Keby tam bola tabuľa so zákazom vstupu, nevkráčim tam, ale netreba zabúdať, že stanica je verejný priestor. Ešte šťastie, že deti v ten deň zostali doma v Bystrici. Možno by som na stanicu vytiahol aj dcéry a poukazoval im tunely. Tunely a výhľad na dedinu. Tunely a výhľad na miestne psy. Možno by sme všetci okúsili aj jeho zuby, keďže na prvé slovo rozhodne neposlúcha. Ešte šťastie, že od rána na ne niečo liezlo (nie pes) a zostali doma!

Slová pani Babjakovej ma trochu zarazia. Pýta sa, či nemám so psami zlé skúsenosti, či som nebol v minulosti k nejakému psovi krutý, či som nejakého netrápil, lebo psy to vraj vycítia a bránia sa. Áno. Určite. Ten pes sa včera bránil – napadol ma na verejnom priestranstve, bezdôvodne. Vravím, k psom som nikdy krutý nebol, nie, som len obyčajný vysokoškolský učiteľ, nič viac, nič menej. Nevie, možno si pes vyložil zle moje sako. Možno si myslel, že som politik, či, nebudaj, projektový manažér, ktovie. A možno ma odhadol úplne presne, rozpoznať mne učiteľa a keďže o slovenskom školstve počúva samé zlé veci, povedal si, že mi dá príučku.

Dohodli sme sa, mal som prísť na druhý deň, áno, ale dotklo sa ma to. Pani sa pokúša pripísať vinu mne. Vôbec ju netrápi, že neposlúšny pes bol pustený, a namiesto toho sa ma pýta, či nie som trýzniteľ štvornohých miláčikov.

Na druhý deň o šiestej beriem so sebou otca. Pre istotu. Vravím si, mám svedka a ochrancu, respektíve ak ma má pes dohrýzť, nech nás radšej dohrýzie oboch. Vyjdeme hore na stanicu. Podídem k plotu, otec stojí obďaleč. Zavoním a pani Babjaková vyjde z domu, z akejsi prístavby staničnej budovy. Preukaz má v ruke, no ukazuje mi ho len ponad bráničku. Z ruky ho nepustí. Áno, ukazuje mi nálepku. Názov očkovacej látky sedí, aj dátum, podľa ktorého mala byť injekcia ešte účinná. Ale do ruky mi ho nedá – vraj aby som si to náhodou neodfotil a nevycapil niekde na internet.

Potom sa k nej pripája manžel. Zdôrazňuje, aký je sklamaný. Vraj som ich podviedol. Zavolať som železničnú políciu! Bránim sa. Chcel som získať kontakt, aby som sa im mohol ozvať. Bál som sa ísť na stanicu len tak a sám, bez toho, aby sme sa vopred dohodli. Bál som sa psa! Chcel som, aby o mne vedeli, očakávali ma. Aj pes. Pani Babjaková zdôrazní, že ich miláčik si sem-tam behá aj sám, no nikdy nikoho nenapadol. A očkovaný je, to je jasné, pretože na stanici príde ľahko do styku s divo žijúcimi zvieratami.

Manžel dodáva, že som sa asi zaháňal, keď ma chňapol. Nezaháňal, a on to vie! Stál som ako socha a hľadel na koľajnice, čo pán Babjak koniec-koncov videl, kým vrieska do vetra. Otec zdôrazní, že pes bol pustený, a to je chyba. Pán Babjak ho zahriakuje. Vraj nech sa nevyjadruje, keď tam nebol.

Fakt je, že keď sa to stalo, pes bol pustený. Kým vyšiel z brány aj majiteľ a zbadal ma, bolo neskoro. Pes bol už na polceste ku mne, neposlúchal a majiteľovi neostávalo nič iné, len kričať. Najprv na psa z útluku, potom na mňa.

Besnotu som nedostal, dokopy sa nič nestalo, aj kniha mi vyšla, no ja som sa presvedčil, že ľudia v určitých situáciách klamu a vinu šikovne zvalia na protistranu. Že načo o tom píšem, keď sa nič nestalo? Malichernosť? Drobnosť?

Noviny hovoria jasnou rečou: „Novela veterinárneho zákona prinesie aj ďalšie novinky, tou najvýznamnejšou je zmena definície zvierata v Občianskom zákonníku. Zvierata už nebude považované za vec. Zvierata je živý tvor, cítiaca bytosť, a tak by sme k nemu mali aj pristupovať. Vďaka tomu bude možné poukazať, že sa porušujú práva cítiacej bytosti – a nie predmetu.“ A že ten pes bol cítiaci! Cítil ma až za roh.

„Je to perfektná správa, vždy sme tlačili na to, aby boli zvieratá evidované v centrálnom registri,“ vyjadril sa pán Juraj Eliáš, prezident Slovenskej aliancie ochrancov zvierat.

Áno, podme ich čipovať.

„Každý veterinár má svoj cenník. Čip sám osebe stojí približne tri eurá, tie menšie – napríklad pre čivavy – sú drahšie, stoja možno päť eur. Samotný úkon nie je zložitý, čip sa aplikuje injekciou, takou hrubšou ihlou. Cena by tak mala byť podobná ako pri vakcinácii,“ dodáva Eliáš. Tri eurá, možno päť? Toľko nájdeme aj ja, učiteľ.

Nechcem, aby ma považovali za vec! Nechcem, aby o mne priamo pred mojimi očami klamali a presúvali na mňa vinu za vlastné omyly.

Aj ja chcem, aby ma vnímali ako živého tvora! Aj ja chcem, aby ku mne pristupovali ako ku cítiacej bytosti.

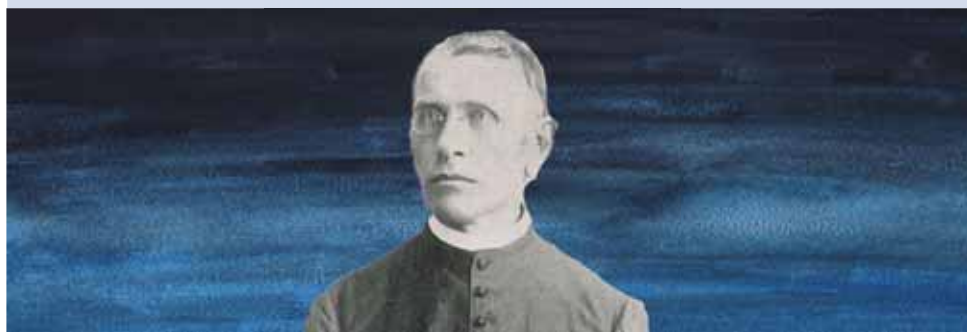
Problém je, že v riflách mám dierky po psích zuboch, takže neviem, či mám na tento status nárok.

Lebo cítiaca bytosť, to znie hrdo.

PhDr. MARTIN KUBAŠ, PhD. (1982)

Pôsobí na Katedre anglistiky a amerikanistiky Filozofickej fakulty UMB v Banskej Bystrici, kde vyučuje umelecký preklad, anglickú literatúru, analýzu textu a iné predmety súvisiace s odborom. Pôsobí ako zástupca šéfredaktora časopisu *Kritika prekladu*, a taktiež je členom redakčnej rady časopisu pre mladú literatúru *Orol tatranský*, ktorý je prílohou *Slovenských národných novín*. Venuje sa prekladaniu z angličtiny do slovenčiny v službách rôznych slovenských vydavateľstiev (Tatran, Ikar, Spolok svätého Vojtecha, Absynt, Aktuell a pod.). Medzi autormi, ktorých preložil, nájdeme aj mená ako Woody Allen, John Henry Newman, John Steinbeck, Michael Finkel, C. J. Sansom a ďalší. Príležitostne publikuje aj časopisecky (*Revue svetovej literatúry*, *Dotyky*, *Slovenské pohľady*, *Orol tatranský*). Je autorom dvoch románov *Ani ryba, ani rak* (Tatran, 2017) a *Dvadsaťdva dier v rodnej zemi* (Signis, 2020), ako aj modlitebnej knižky *Lampášik* (Spolok svätého Vojtecha, 2019). Je spoluzakladateľom banskobystrickej kapely 220 voltov.

ODBORNÝ ČLÁNOK

Pracovať tak, ako čo by sme nikdy neumierali, žiť tak, ako čo by sme vždy umierali, a ponáhľať sa dobré činiť, lebo život je krátky.

Andrej Kmeť

Rok 2021 je jubilejný rok aj pre posledného slovenského polyhistora Andreja Kmeťa (1841 – 1908). Narodil sa ako najmladšie ôsme dieťa chudobnej rodine kováča v Bzenici. Do viena dostal od otca odvážnu a dôvtipnú povahu, po matke pokoru a zbožnosť. Tieto vlastnosti ho predučili k tomu, aby vo svojom pomerne krátkom živote prekonával všetky prekážky a nikdy sa nevzdával. Vďaka neúnavnej snahe, horlivej práci i vášni k prírode dosiahol méty, ktoré málokto v našich dejinách prekoná. Aj napriek tomu si zachovával pokoru, vieru v Boha a každý jeden deň svojho života využil naplno. Odsudzoval záhaľku, zákernosť a zloba ľudí ho veľakrát vyhánala čoraz viac do prírody, kde nachádzal svoje útočisko. S plnou vervou sa púšťal do novej práce na poli národnom, duchovnom i vedeckom. Väčšinu svojho života mal veľké zdravotné problémy, ktorým nepridalo to, ako sa musel v zime, v snehu, v daždi presúvať pešo z jednej farnosti do druhej, aby svojim farníkom zabezpečil duchovnú pomoc či posledné pomazanie. Ako chudobný katolícky kňaz nemal peňazí nazvyš, no aj napriek tomu uskutočňoval všetky

POSLEDNÝ SLOVENSKÝ POLYHISTOR ANDREJ KMEŤ

ZUZANA BUKOVENOVÁ

svoje plány systematicky a väčšinu z nich sa mu postupne darilo naplňovať. Svoje výlety do prírody za nepriaznivých podmienok sa mu tiež vypomstili na zdraví. Najväčšou Kmeťovou láskou bol vrch Sitno, kde brával aj svoje návštevy, ktoré k nemu prichádzali na farnosť v Preňčove. Písal si nielen so slovenskými priateľmi z rôznych oblastí života, ale i so zahraničnými odborníkmi, vedcami, bol členom akadémii v Budapešti, Viedni a v Prahe. Vďaka jeho iniciatíve sa na našom území začalo rozvíjať zberateľstvo a múzejníctvo. Kmeťovým snom bolo založiť počas zatvorenej Matice slovenskej od roku 1875 vedecký spolok či učennú spoločnosť. Podarilo sa mu založiť roku 1893 muzeálny a zberateľský spolok Muzeálnu slovenskú spoločnosť (MSS). Jeho zásluhou v nej vychádzal Zborník MSS a Časopis MSS. Okrem toho bol pri výstavbe prvej historickej budovy Slovenského národného múzea v Martine. V súčasnosti v nej sídli prírodovedné múzeum Andreja Kmeťa ako jedno zo zložiek Múzei SNM v Martine. Jej slávnostného otvorenia roku 1908 sa už, bohužiaľ, nedožil. Zanechal po sebe hojnú pozostalosť a svojím horlivým prístupom k práci a jej výsledkami si zabezpečil nesmrteľnosť. Jeho pozostatky spočinuli na Národnom cintoríne v Martine. V meste, kde prežil posledné chvíle svojho krátkeho, ale naplneného života. Blízky priateľ Karol Anton Medvecký o ňom roku 1924 napísal: „Aká to bola zimničná činnosť, aká všestranná, tak že zamestnania jeho, čo ako bežne pozorované, javia sa ako smes kaleidoskopu, a predsa vo všetkom tom bola cieľa povedomá snaha zvelebiť svoj rod. Čím starším bol, tým viac širil sa obvod jeho činnosti.“ Jedným z jeho poslani bolo aj dokázať prapôvod Slovanov na našom území, čím chcel Slovákom zabezpečiť svojbytnosť, chcel, aby si uvedomili svoj pôvod, pozdvihoval ich národné povedomie. V čase, keď nemali uzákonený svoj jazyk, nemali oficiálne svoje územie, Matica slovenská a tri slovenské gymnáziá boli zatvorené, to bola sifyfovská práca. Prispieval do Národných novín, napísal monografiu Veleba Sitna, zostavil herbár, kde opísal vyše 72 000 rastlín. Venoval sa vedecky botanike, zoologii, mykológii, záujmovo archeológii, geológii, paleontológii, mineralógii, etymológii, etnografiu, folkloristike a i.

Andrej Kmeť presiahol hranice svojej vlasti aj hranice ľudských možností.

VLADO BEDNÁR

(11. 2. 1941 –
17. 1. 1984)

Príslušník generácie 60. rokov, prozaik, humorista a satirik, inovátor tvorby pre deti a mládež, prekladateľ, novinár, redaktor, ale i mystifikátor, hubársky expert, orientačný bežec, ochránár prírody, turista... Tým všetkým stihol byť počas nedlkej životnej púte Vlado Bednár, od narodenia ktorého uplynulo vo februári osemdesiat rokov.

Narodil sa, vyrastal a trvale žil v Bratislave. Otec Štefan Bednár bol síce známym maliarom a karikaturistom, ale inklinoval tiež k literárnej a publicistickej činnosti. Absolvoval štúdium žurnalistiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave (1964), kde ostal pôsobiť na Katedre novinárstva ako odborný asistent. Súčasne pracoval v redakcii Kultúrneho života, neskôr bol redaktorom mládežníckych časopisov ABC pionierov a Prúd (1966 – 1970), vydavateľstva Smena (1970 – 1975). Externe v roku 1969 redigoval v mesačníku Mladá tvorba ako jeden z trinástich šéfredaktorov (s L. Dohnalom, E. Havettom, K. Földvárom, T. Janovicom, M. Labudom, M. Lasicom, I. Lutherom, J. Melkovičom, I. Popovičom, V. Popovičom, J. Satinským a M. Vánekom) recesistický „magazín nenáročného diváka pre otázky zlatej strednej Európy“ Infarkt. Články v ňom uvádzal aj pod pseudonymom Quido Maria Piaček. Až trinásť šéfredaktorov prílohy naraz zabezpečovalo, že jeden cenzúrou odvolaný mohol byť okamžite nahradený ďalším. Mimochodom, bol to práve Vlado Bednár, večne túžiaci vydávať humoristický časopis, kto prišiel krátko po okupácii v auguste 1968 s myšlienkou, že teraz nastal ten pravý okamih na Infarkt... Od roku 1975 až do svojej tragickej smrti v januári 1984 žil na „voľnej nohe“.

„Keď som začal písať, každý mi hovoril: Píš o nás. Keď som o nich napísal, vzbúrili sa: Píš o iných.“ Kvapkou zveličenia možno citované slová Vlada Bednára pokladať za „tvorivú skicu“ obávaného satirika. Kto ho však bližšie poznal, vie, o čom je reč – o otvorených očiach, ktoré videli všetko, čo malo zostať skryté, o dráždivom nutkaní sprostredkovať vlastné poznanie širšiemu publiku.

Istotne uznáte, že s naznačeným osobnostným „batohom“ vôbec nie je ľahké pohybovať sa voľne v nijakom politickom teréne. Platilo to o ére, v ktorej Bednár fungoval, keď spoločnosť viac ako inokedy strihala dvojaký meter vlastnej existencie – na jednej strane okázala prezentáciu úspechov, ale i omylov a zlyhaní v pulzovaní stereotypnej každodennosti, na druhej strane vonkajškovú kulisu dokonalosti trápne demonštrovaná súvekými papalášmi. A jednoznačne to platí aj v dnešných časoch, čo možno ilustrovať na nespočítateľnom množstve príkladov „zlej praxe“...

Knižne Bednár debutoval satirickou prózou *Uhni z cesty* (1964). Umeniachtivý mládenec v príbehu križuje Slovensko a na vlastnej koži „ochutnáva“ trpké plody všakových spoločenských chorôb, prešľapov, nenormálností a absurdného konania. Parafrazujú istého klasika, aktéri deja to zväčša mysleli dobre, ale všetko nakoniec dopadlo ako obvykle. Medzi riadkami však možno čítať odkaz, že hoci nikdy nie je čas spraviť veci poriadne, vždy sa nájde čas urobiť to ešte raz. Humorný až recesistický prístup k zobrazovanej realite a šťavnatý jazyk ako prostriedok a zdroj humoru znamenali v prípade uvedenej knihy inováciu žánru satiry v slovenskej literatúre.

Persifláž z aktuálneho stavu hladiny spoločenského (bez)vedomia v zbierke poviedok *Divné hršky s divnou chuťou* (1966) je motivovaná generáčne. Empatický tvorca navidomoči „fandí“ pohľadu, zmyšľaniu a konaniu mladých, čo voľne pokračuje aj v knižke *Veterné mlyny* (1967).

MLADÍ VO VEČNOSTI

Bednárova kritická optika, priamočiarosť, briskný úsudok a štipľavá satira, dávkovaná v rôznych odtieňoch, stupňoch a porciách, mali často nádych jasnej provokácie.

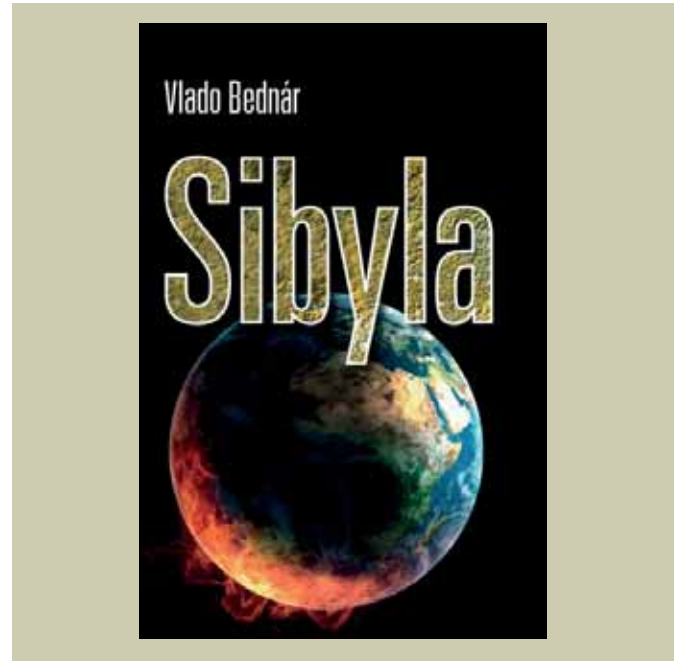
Na krehkom ľade satiry, ironie a humoru však literát „korčuľoval“ cielene, či už išlo o ekológiu, alebo tichý súhlas s kamarátovým morálnym prehreškom, lapsusom. Doslova plnými dúškami si labužnícky vychutnával jedinečnosť, zákutia a nefalšovaný pôvab žánru. Invenčne rozvíjal tézu, že satira je krutá, bez pardonu, neradostná a najmä surová. „*Satira, to je Goya a jeho Španielsko. Je to niečo ako podrezanie vlastných žíl. Obrazne povedané, je to zúrivosť, ale zároveň i krásna, o ktorej málokto vie.*“

Prozaika a esejistu Vladimíra Mináča zaujal odvážny Bednár natoľko, že mu venoval kapitolu vo svojich knižných *Portrétoch* (1986). Niekdajší predseda Matice slovenskej okrem iného píše: „*Kritikatri a iní posmešníci veruže u nás nebývali obľúbení, mali ich radi iba na dereši. Divali sme sa na seba smrteľne vážne, veď sme boli – ako národ – zbrataní skôr so smrťou ako so životom. A smiali sme sa iba potajomky, do hrsti, veď sme vedeli, že život je vonkoncom vážna vec a smiech je hriech a peklom dýcha. No kritikatri a iní posmešníci napriek tomu boli, žili a posmeškovali, boli všelijakí národní hriechníci na vyššej úrovni a všelijakí čudáci a poloblázní na úrovni dedinskej krčmy – tých počúvali, ale nevážili si ich. Národ je však dospelý až vtedy, keď produkuje a prijíma smiech vo všetkých podobách, aj taký, čo zadiera do jeho vlastného „živého mäsa“, do jeho najvnútornejšieho organizmu. Priateľ a syn priateľa Vlado Bednár bol z mála tých, ktorí nás aj prostredníctvom humoru a satiry posúvali k dospelosti. Je to práca nielen trudná, ale aj s prízvukom tragiky; nechcime, aby sa naňho zabudlo.*“

Mestské „chuligánske“ poviedky pre mládež *Nebrnkaj mi na city* (1967) autenticky zobrazujú psychické stavy dorastajúcich chlapcov a ich konfrontácie, malé súkromné vojny s vyumelkovaným svetom dospelých. Novátorsky spisovateľ v tejto zbierke bravúrne uplatnil na umocnenie charakteristiky aktérov rozprávania slang a idiomatický jazyk.

Pre najmladších čitateľov napísal Bednár knižku o úletoch do krajiny rozprávok *Dobrodružstvá troch mudrlantov* (1974). Vo *Veľkej dobrodružnej vlastivede* (1979) sa dvaja žiaci vydajú na cestu z Bratislavy do Košíc. Hravo, nenásilne sú do ich príbehov a zážitkov vecne inkorporované vlastivedné reálie. Z ďalších titulov pre malých, respektive dospievajúcich čitateľov spomenieme *Čo mi kvety natárali* (1982), *Moje najmilovanejšie zvieratá* (1986), *Hubárske rozprávky* (1987), lepero *My sme majstri nad majstrov* (1983 – spolu s T. Janovicom), karikatúrnu rozprávku *Snehuliaci* (1985), divadelnú hru pre mládež *Vzduchod* (1985), rozhlasové hry pre deti *Požičaná gitara* (1977), *Kľúčikové kráľovstvo* (1979), *Rozprávkový šlabikár* (1982)...

Hoci bol Bednár nekompromisným a principiálnym človekom, mal popri intrigánoch, závistlivcoch a bezduchých karieristoch okolo seba oveľa viac kamarátov. Keby unisono prehovorili, isto-iste by

padla reč na jeho nezmieriteľnosť, napríklad, s pokrytectvom a dvojakou morálkou falošných prorokov. Zrejme by povedali svoje aj o fluide, ktoré nosil so sebou a ktoré citelne zostávalo v stopách po ňom. A bolo úplne fuk, či sa pohyboval v kuloároch, alebo krčme, medzi intelektuálmi, ochránarmi, horolezcami, turistami, deťmi, alebo vášnivo „debatoval“ v prírode s kvetmi, stromami, obľúbenými hubami...

Krizové stavy a nálady frustrovaného Bratislavčana v ére tzv. normalizácie stvárnil Bednár v románe *Vajce v stodole* (1978). Titulná postava deja sa rozhodne intelektuálne obrodíť kdesi v malom meste. Celkový pohľad na vidiecky život, kolorit a ľudskú koexistenciu však vyznieva selankovito, prehnane idyllicky.

Dvestodvadsaťpäťstranový satirický román *Koza* s podtitulom *Lacný príbeh* (1979) značil Bednárov návrat k milovanému humoru a recesii. Navonok atraktívny svet televíznych a filmových tvorcov paroduje v diele s evidentným zveličením – ústredným protagonistom príbehu je koza, ktorá sa stane hviezdou strieborného plátna...

Humoristické rozprávanie o dvoch súperiacich dedinách a ich futbalových mančافتoch ohraničuje sújetovú líniu čitateľsky úspešného románu *Libero* s podtitulom *Partiový príbeh* (1985). Zvolený naračný štýl a fabulačná preexponovanosť komických situácií však v rozprávani o čachroch okolo futbalu nezriedka sklzáva do polôh bezzubej žoviálnosti. Rozmer grotesknej hyperbolizácie dominuje aj v zbierke piatich poviedok *Dračie žily* (1985), hoci podtitul *Kniha osamotených* naznačuje ambíciu hlbšieho vykreslenia psychologických portrétov spoločenských outsiderov.

Nekonečne dlhých dvadsaťdva rokov (1969 – 1991) ležal vo vydavateľstve odložený a zaprášený rukopis knihy *Sibyla*. Autorský predhovor ozrejmjuje a konkretizuje pohnútky, ktoré viedli Bednára k napísaniu, respektive zostaveniu tohto diela (zvolil ale nepresný názov, ktorý titulu škodí). V prvopočiatkoch ho vraj motivovalo objavenie starých knižných výtlačkov, časopisov a kalendárov na povale.

Úvahy o hodnote textov a slov pre našich predkov sú síce interesantné aj hodnotné, ale, žiaľ, veľmi heslovité. Bednár bez mučenia priznáva, že mu nešlo o vedecký pohľad na atraktívnu látku, ale o zozbieranie a sumarizovanie lektúry, ktorá reflektuje tematiku Sibylíných prorociev a veštenia samotného.

Posmrtné vydaný súbor *Pevné lano* (1987) obsahuje menšie textové útvary (fejtony, glosy mikropoviedky a iné). Z češtiny preložil Bednár populárny román V. Párala *Mladý muž a biela veľryba* (1977) a niekoľko kratších próz B. Hrabala.

Zomrel tragicky a paradoxne zároveň následkom nešťastného pádu do jamy na rozkopanej ulici – cestou domov v bratislavskej mestskej časti Rača. Mal iba 42 rokov... Na poslednej ceste ho sprevádzala Debussyho hudba z flauty, v podaní dnes už tiež nežijúceho dobrého kamaráta Jána Melkoviča, a vďační smútiaci, ktorí boli poctení, že ich zasiahlo fluidum Vlada Bednára. „Škoda a žiaľ, žiaľ a škoda: najbystrejší umierajú najhlúpejším spôsobom.“ (V. Mináč)

Zásluhou Matice slovenskej vyšla v Martine pri príležitosti dvadsiateho výročia spisovateľovho úmrtia netradične koncipovaná monografia Petra Glocka ml. *Ide dravec tvrdo na vec*. Humorista a satirik Vlado Bednár (2004).

PETER CABADAJ

AKO MILUJE MUŽ ...

Čierny, Jaroslav. Piesne, 2019

ZUZANA PAVELCOVÁ
recenzia

Rozsahom veľká básnická zbierka mladého martinského právnicka Jaroslava Čierneho *Piesne* vyšla vo vydavateľstve Elist, s. r. o., s vročiením 2019. Právnické povolanie autora básni pohľady čitateľa nasmeruje k tvorbe zrkadliacej najmä racionálne princípy, avšak útlá zbierka, zložená z dvoch tematicky ladených častí – *Piesne samoty* a *Piesne života*, otvára horizonty krehkej a milujúcej duše mladíka dospievajúceho v muža.

Vyššie štyri desiatky básní venovaných citu k žene je hlbokým ponorom do spleti mužských emócií, túžob a vášni k žene. Tematicky posun od prvotného zamilovania, po precitnutie, naplnenie a hlboký cit lásky, ktorý je v mnohom krehký i ohrozený, otvára široké spektrum emócií, ktoré sú prítomné takmer vždy v zrelom vzťahu muža a ženy a v jeho postupnom vývoji. Čierneho autorský štýl, forma a obsah básní zabezpečujú ich príjemnú čitateľnosť obohatenú umeleckou hodnotou ich spracovania. Výber tém postupne vtáhuje čitateľa do mikrodeja vo vnútri básne, ktorý sa rozvíja do postupných básnických následností. *Piesne samoty* analyzujú príbeh vzťahu muža a ženy z pohľadu muža – v jeho jednoduchosti i zložitosti, živočišnosti i racionality, túžob a povinností, ktoré postupne s vnútrnou autorom dozrievajú.

Zbierka zrejme osloví viac čitateľky nežnejšieho pohlavia, pretože Čierneho básnický štýl núti premýšľať a vnárať sa do

pocitov zaľúbeného muža a chápať rozmer jeho myslenia. Mužom však otvára diapazón možností ako lásku uchopiť slovné, zachytiť perom vnútro krehkého citu lásky.

Druhou časťou zbierky *Piesne života* sa autor ešte hlbšie pripodobňuje najvýznamnejším autorom medzivojnovyho poézie. Svoje básne venuje najzákladnejším a najpodstatnejším bytiam, ktoré človeka obklopujú – príroda, rodná hruda, láska, práca, rodina, ... Témy uchopuje opatrne a nežne, do výberu slov vkladá jemnosť a bázeň.

Autor o svojich básňach povedal: „*Úprimne, o tých básňach či piesňach sám veľa neviem. Podľa môjho presvedčenia výsadou poézie má byť to, že má byť pravdivá a vychádzať zvnútra, spontánne a nevyhnutne, a tak aj postupne moje básne vznikali. Mal som v úmysle v dnešnej dobe modernizmu vrátiť sa k tradičnému veršu a rýmu (vyrastal som na Rúfusovi, Mihálikovi, Válekovi, ...) a podobne ako piesne vychádzať z ľudového a často prírodného motívu. (...)*“

Veršom a jeho melódiou som chcel evokovať práve ľudové piesne a vytvárať v nej prírodné obrazy (byľka, husi, kôň, ročné obdobia a podobne) používajúc aj motív viery.

Prvá časť zbierky (Piesne samoty) je o bežnom ľudskom cíte, je trochu melancholická.

Druhá časť zbierky (Piesne života) je tiež o bežnom ľudskom cíte, úcte k životu, rodine, práci, prírode.

Prvotina Jaroslava Čierneho potvrdzuje talent básnika, ktorý nie je citovo chudobný a ani umelecky plochý. Poézia Čierneho je balzomom duše, z ktorej jeho tvorba bez pochýb pramení.

Využitie klasického veršového usporiadania (zvyčajne striedavý rým) spoločne s tradičnou lexikou pripomína jeho tvorbu diela Kraska, Smreka či Lukáča.

Autorský veľmi svojrázny, jemný, jasný a hlboký štýl zachytenia témy radí Čierneho k umelecky hodnotným autorom dnešnej modernej poetickej tvorby.

Dvadsiate storočie postavilo medzi Srbov a Chorvátov múr krívd a nárekov

Aj najhlbšiu priepasť možno preklenúť

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Z médií by sme mohli nadobudnúť dojem, že vzájomná nevráznosť medzi Srbmi a Chorvátmi trvá odepamäti. Ani zďaleka to však nie je pravda. Keď 4. júna 1848 vchádzal do Záhrebu srbský patriarcha Josif Rajačić, aby slávnostne ustanovil Josipa Jelačića za bána Chorvátska, Slavónie a Dalmácie, celé mesto bolo na nohách. Davy Záhrebčanov za zvuku hudby a hlaholu zvonov zasypali patriarchu kvetmi a svojou priazňou. Podľa dobových záznamov sa v meste hlučné veselie ozývalo až hlboko po polnoci. Čím to je, že táto ukážka srbsko-chorvátskej zhody je dnes už len ťažko uveriteľnou spomienkou na staré časy?

Srbsko-chorvátske či chorvátsko-srbské vzťahy neboli vždy také, aké sú dnes. To najhoršie majú za sebou, veríme, že už budú len lepšie.

Slovanské kmene sa začali na Balkánskom polostrove objavovať od sklonku 5. storočia. Cieľom ich lúpežných výprav, podnikaných často s inými kmeňmi, trebárs s Avarmi, boli Solún, Carihrad a bohaté mestá jadranského pobrežia. Byzancia si nedokázala s touto „záplavou“ poradiť. Slovania sa tak od konca 6. storočia stali neoddeliteľnou súčasťou osídlenia polostrova.

■ SLAVIZÁCIA BALKÁNU

Česká historička Lubomíra Havlíková hovorí o tomto období ako začiatku slavizácie Balkánu. Predkovia dnešných Chorvátov sa v tomto čase začali usadzovať v prímorskej Dalmácii, čiastočne v Istrii, ale i v povodí Sávy, teda Slavónii. Severnou hranicou ich osídlenia sa stala rieka Dráva. Na juhovýchode oddeľoval chorvátske kmene od srbských pás pomedzia osídlený menšími slovanskými kmeňmi, ktoré neskôr splynuli s Chorvátmi (Neretviana, Kanality) alebo so Srbmi (Záchlmcia a Travuňania). Etnogenéza Chorvátov i Srbov, ako aj etymológia ich pomenovaní je dodnes predmetom diskusií. S hypotézami viazanými k pôvodu oboch národov, ako aj s najstaršími písomnými zmienkami o nich sa naši čitatelia môžu dôkladnejšie oboznámiť v dostupnej literatúre, napríklad v publikáciách venovaných dejinám Chorvátska, Srbska či južnoslovanských krajín z edície českého Nakladateľstva Lidové noviny. Pre naše ciele stačí, ak parafrázovaním už citovanej historičky Haulíkovej skonštatujeme, že v ranom stredoveku si boli obe etniká blízke, čo vyplýva zo skutočnosti, že si ich byzantskí autori ešte v 11. – 12. storočí často zamieňali. Na druhej strane však nemožno považovať za odborné udržateľné názory, že šlo o jedno etnikum.

■ FORMOVANIE IDENTÍT

Aj keď si boli oba národy blízke, ich osudy sa vyvíjali dlhý čas oddelelene v rôznych spoločensko-politických rámcach. Najväčší vplyv na dotvorenie ich národnej a kultúrnej identity malo ustálenie kulturologického medzníka na osi Východ – Západ. Kým Chorvátmi sa stali súčasťou západného katolícko-latinického civilizačného okruhu, Srbi

tvorili súčasť východnej slovansko-byzantskej civilizácie. Chorvátmi svoju štátnosť vytvárali v dvoch ohniskách – v povodí Sávy a v Dalmácii. Ku konštituovaniu jednotného Chorvátskeho kráľovstva došlo za vlády kráľa Tomislava. Svoj najväčší rozmach zažilo v 11. storočí. Rok 1102, keď sa Chorvátsko spojilo s Uhorskom do personálnej únie takmer na jedno tisícročie, zviazal osudy Chorvátov so strednou Európou. Oproti Slovákom mali Chorvátmi tú výhodu, že do Uhorska vstupovali s vlastnou štátnou tradíciou, ktorú si uhorskí králi nedovolili úplne ignorovať.

Srbi svoju ranú štátnosť budovali v prímorskej Dukliji (Zete) na území dnešnej Čiernej Hory a neskôr aj v Raške (dnes tzv. Sandžak) s centrom na hrade Ras. Stredoveký srbský štát mal tendenciu expandovať na juh. Zakrátko sa tak jeho centrom stalo územie dnes nazývané Kosovom a Metohijou. V čase svojho najväčšieho rozmachu za čara Dušana sa rozprestieralo od Egejského mora po Dunaj. Do osudov srbského národa zasiahla osmanská expanzia, ktorá spôsobila postupný presun centra srbskej štátnosti na sever. Jeho dôsledkom bola kolonizácia Vojvodiny, posilnenie srbského žilvu v Bosne, ale na druhej strane exodus z Macedónie a Kosova. S osmanskou expanziou je priamo spätý systém vojenských hraníc vytváraných habsburskou monarchiou v pohraničí s neprijemným susedom. Okrem dnešnej Vojvodiny sa tak pravoslávne obyvateľstvo – Srbi – ocitlo v roli pohraničníkov aj v tomto pásme lemujúcom hranicu dnešného Chorvátska s Bosnou.

■ SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

Éra formovania novodobých národov, tradične nazývaná národným obrozením, v slovanských, zväčša ujarmených národoch vzbudzovala vzájomnú solidaritu. Prvýkrát sa masovo rozšírila idea slovanskej vzájomnosti. V rámci slovanskeho hnutia špecifické miesto popri Rusku ako jedinej slovanskej veľmoci pripadlo aj Srbsku, ktoré sa svojimi vlastnými silami dokázalo oslobodiť a budovať svoju štátnosť. Nielen v Srbsku sa v prvej polovici 19. storočia začala rodíť predstava

o srbskej osloboditeľskej misii. Srbsko v pozícii akéhosi „Piemontu“ južných Slovanov vnímali ako pozitívny príklad i predstavitelia chorvátskych elít, ktoré v ňom videli aj akúsi oporu pred maďarizačným tlakom z Pešti. Neprekvapuje preto, že v tridsiatych rokoch 19. storočia sa práve Chorvátsko stalo rodiskom a najväčšou základňou hnutia ilyriizmu, ktoré vychádzalo z predstavy o zjednotení južných Slovanov.

GEOPOLITIKA

V podunajskej monarchii sa tiež niesli v znamení spoločného srbsko-chorvátskeho postupu proti Budapešti. Odracom srbsko-chorvátskeho zblíženia bola aj viedenská dohoda z roka 1850, ktorou srbskí i chorvátski intelektuáli uznali, že užívajú spoločný jazyk dvojakeho mena (neskôr nazvaný srbsko-chorvátskym jazykom). Od druhej polovice 19. storočia sa však čoraz výraznejšie začali rysovať aj kontúry vzájomného sporu. V päťdesiatych rokoch 19. storočia sa už romantické predstavy ilyriizmu prežili. Na srbskej strane, kde aj tak ilyriizmus hlboko nezakorenil, sa pevne vyprofilovala srbská národnopolitická koncepcia vychádzajúca z utajeného programu srbského ministra vnútra Iliju Garašanina známa ako Načertanije (Náčrt). Jej cieľom bolo oslobodenie a pripojenie južnoslovanských území Bosny a Hercegoviny i Čiernej Hory k Srbsku. Srbi tieto územia vnímali ako historicky srbské. V súlade s koncepciou Vuka Stefanovića Karadžića však považovali za srbskú aj väčšinu chorvátskych území hovoriacich jekavským a ikavským variantom štokavského základu spoločného jazyka. Chorvátskou reakciou bolo hnutie pod vedením Ante Starčevića a Eugena Kvaternika (Chorvátska strana práva – pravaši), ktoré začiatkom päťdesiatych rokov 19. storočia vystúpilo nielen proti ilyriizmu, ale zároveň proti „veľkosrbským“ koncepciám postavilo svoju „veľkochorvátsku“ víziu založenú na chorvátskom historickom práve.

■ PODSTATA ROZPOROV

Toto je osnova sporu, ktorý sa neskôr ďalej profiloval až eskaloval do ústredného srbsko-chorvátskeho konfliktu. Nemožno však súhlasiť s tézou srbského historika Ognjena Karanovića, podľa ktorého idea chorvátskeho štátneho a historického práva stojaca na začiatku srbsko-chorvátskych sporov na konci vyprodukovala aj samotnú genocídu nad Srbmi v Nezávislom štáte Chorvátsko. Je to prehnaná a odborne neudržateľná téza. Podobne ako na druhej strane nemožno súhlasiť s rovnako extrémnym názorom amerického historika Philipa J. Cohena, ktorý vidí korene srbského fašizmu v roku 1844 v Garašaninovom Načertaniji. Vedu, a zvlášť historiografiu, rovnako ako vzťahy medzi národmi nemožno budovať na tézach ovplyvnených jednostrannosťou, zášťou a tendenčnosťou. V tomto duchu preto treba súhlasiť s chorvátskou historičkou Mirjanou Grossovou, autorkou dodnes neprekonanej monografie o dejinách pravašskej ideológie zo sedemdesiatych rokov, ktorá vystríhala pred čierno-bielym pohľadom. Tiež treba pripomenúť, že aj napriek vyprofilovaniu sporu sa srbsko-chorvátske vzťahy ďalej rozvíjali, pričom striedali svoje fázy zlepšenia či zhoršenia. Ich hlavným ťažiskom sa stali chorvátske historické krajiny v rakúsko-uhorskej monarchii. Žila tu totiž početná populácia niekdajších hraničiarov – Srbov. Spor sa viedol o uznanie ich práv konštitutívneho národa rovnocenného Chorvátom. Do sporu sa často miešala aj Budapešť, ktorá sa usilovala jatriť konflikt na zásele rozdeľuj a panuj. Napriek tomu však začiatok 20. storočia priniesol nový vietor do chorvátskej politickej scény. V roku 1905 sa zrodila srbsko-chorvátska koalícia, s ktorou si Budapešť nevedela dať rady. Mladá generácia tohto obdobia bola nanovo očarená integrácnymi ideami, ktoré nakoniec vyústili do zrodu nového spoločného štátu – Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov (od roka 1929 Juhoslávie) po prvej svetovej vojne.

■ STO ROKOV TERORU?

Z dnešného uhla pohľadu môžeme hovoriť o Juhoslávii ako o neúspešnom projekte. Srbské elity ako najsilnejší hráč si v rámci štátu vytvorili hegemoniu. Belehrad presadil svoju víziu centralizovaného štátu, čiastočne aj v obrane pred maďarskými či talianskymi územnými nárokmi. Štát, ktorý bol fázami viac či menej otvorenou diktatúrou, potláčal opozíciu a menšinové separatistické hnutia. Za najväčší exces možno považovať strelbu v parlamente v júli 1928, keď srbský vládny poslanec postrelil piatich chorvátskych poslancov, z toho dvoch smrteľne a tretí, líder chorvátskej opozície Stjepan Radić, zomrel na následky zranení. Tento prípad a politické represie v dokumentárnom filme prírodného nazvanom Sto rokov srbského teroru scenárista Nenad Piskač a režisér Jakov Sedlar interpretujú ako súčasť sústavného prenasledovania Chorvátov. Tento teror sa usilujú dokazovať kontinuálne až do roka 2018. Údajný srbský teror má byť aj príčinou chorvátskej odplaty za druhej svetovej vojny. Cudne pritom zamlčávajú rozsah zverstiev spáchaných ustašovským režimom počas druhej svetovej vojny. Tento nonsens dokazuje tendenčnosť a mentálnu nezrelosť autorov diela. Systematická genocídna politika ustašovcov proti Srbom, ktorú symbolizuje tábor smrti v Jasenovaci, sa nedá obhájiť. Nie sú to však zločiny Chorvátov, ale ustašovcov. Chorvátmi nie sú zločinný národ, nie sú ním ani Srbi. Tak to bolo aj v prípade poslednej vojny sprevádzajúcej rozpad Juhoslávie. Treba si pripomenať chorvátske obete Vukovaru, tiež ale nemožno zabúdať ani na srbské obete etnickej čistky – operácie Búrka a Blesk. Treba sa zberať do minulosti, rovnako však treba hľadiť aj do budúcnosti, inak sa nedá pohnúť vpred.

NA MARGO

Po tom, čo Americká akadémia filmových umení zverejnila nové pravidlá „diverzity“, ktoré musia spĺňať filmy nominované na Oscara, nikto viac nemôže predstierať, že výber poroty spočíva len na odborných a kvalitatívnych kritériách. Pravidlá pre diverzitu a inklúziu „natvrdo“ začnú platiť „až“ od roka 2024, lenže ich uplatňovanie je odporúčané už v súčasnosti. Udeľovanie Oscara sa tak definitívne mení na akúsi obdobu Eurovízie. O to viac však prekvapí, keď sa objaví film, ktorý de facto spĺňa novoodporúčané kritériá a napriek tomu ho zasype vlna kritiky.

Dve hrdinky – dva prístupy...

Takým filmom sa pred časom stal výtvar režiséra Predraga Antonijevića pod názvom Dara z Jasenovaca (Dara iz Jasenovca), natočený v roku 2021 podľa scenára Nataše Drakuličovej. Film rozpráva o osude desaťročnej Dary z oblasti Podkrajzja v Bosne, ktorá tvorila v rokoch 1941 – 1945 súčasť Nezávislého štátu Chorvátsko. Dara sa spolu s matkou a dvoma braťmi podobne ako veľká časť srbského obyvateľstva lokality spod planiny Kozara ocitá v zlovestnom ustašovskom koncentračnom tábore Jasenovac.

Po smrti matky a brata sa jediným zmyslom jej života stáva boj o život svojho len dvojročného brata. Film natočený s finančnou podporou srbskej vlády odráža novú politiku historickej pamäti bojujúcej s nánosmi západnej antisrbskej propagandy. Prirodzenou bola snaha tvorcov aj o prezentáciu pred svetovou verejnosťou. Film na rozdiel od bosniackeho snímku Quo vadis, Aida? o tragédii ženy zo Srebrenice však nepostúpil do užšieho výberu pätnástich adeptov uchádzajúcich sa o Oscara za film z neanglického jazykového prostredia. Ešte pred svojou aprílovou premiérou film vyvolal rozruch nielen v regióne. Americký filmový kritik Yay Weissberg v časopise Veriety v zlostnom komentári označil snímku za slabú zamaskovanú propagandu, ktorá cynicky zneužíva holokaust na pretlačenie znepokojujúcej nacionalistickej agendy. V podobnom duchu sa niesli aj ďalšie reakcie. Zaujímavé je, že film o srebrenickej tragédii v duchu Západom kodifikovanej interpretácie ten istý Weissberg opísal ako hlboký, citlivý a srdcervúci príbeh.

V čom teda spočíva rozdiel? Veď oba filmy predstavujú hlboké životné tragédie. Ich hrdinky prežívajú prenasledovanie svojho národa na vlastnej koži. Obe bojujú o prežitie svojich najbližších. Obidvom filmom možno vyčítať nedostatky v historickej hodnovernosti. Oba snímky možno považovať za prezentáciu utrpenia svojho národa, a teda za nacionalistickú propagandu. Rozdiel je však v tom, že Srbi už tridsať rokov nesú bilag najväčších vinníkov juhoslovanskej vojny. Západná ana-téma nie a nie pominúť. Kedy sa aj Srbi dočkajú objektivitu?

Martin JARINKOVIČ

Július BINDER: Bojím sa takých ľudí, ktorí majú natesno zošnúrované myslenie Voda je cenné dedičstvo, je život, ale aj živel

Pripravil Emil SEMANCO – Foto: archív

V čase, keď sme zhovárali, zasiahli severovýchod našej krajiny zničujúce povodne, ktoré si popri veľkých materiálnych škodách vyžiadali aj obeť na ľudských životoch. Rovnaké ako v týchto letných dňoch. Boli nevďačnou témou, ale nemohli sme ju obísť, lebo pri názvoch obcí ako Tichý Potok, Jarovnice alebo Čirč nemuselo byť vtedy toľko smutných asociácií, keby sa splnili zábery a plány nášho popredného vodohospodárskeho odborníka Dr. h. c. doc. Ing. Júliusa BINDERA (1931). Žiaľ, teraz sú ešte smutnejšie, spojené s jeho úmrtím. Prívalové povodne sú popri pandemickom ochorení a chorobách terajšieho koalíčného vládnutia téma tohto leta. Takže nič nové pod slnkom ani pod mrakmi. Návraty, aj keď spojené s nenávratným odchodom vzácneho človeka, sú povolené, aby sme si pripomenuli jeho múdrosť a stále živé myšlienky. A možno aj potrebu vzdať mu hold pomenovaním vodného diela na Dunaji jeho menom...

• **Pán docent, skôr ako sa vrátite k pamätným okamihom, keď ste na čunovskom priehradnom múre nad Dunajom vyslovili to oslavované i preklínané – Sypte!, pozrime sa trochu z nadhľadu na svet a jeho boľavky. V jednej štúdii píšete, že tretie tisícročie dostalo do vienka niekoľko ťažko riešiteľných problémov, najmä preto, že mocní tohto sveta majú iné priority. Uprednostňujú boj o moc pred starostlivosťou o prírodu a človeka. Aké sú to problémy? A prečo tým mocným nezáleží na tom, čo väčšinu ľudí na planéte drží pri živote?**

Július BINDER sa ako rozhladený vodohospodár zaslúžil o mnohé diela, ktorých úžitok a prínos je mnohostranný.

NÁVRATY

Zrejme nečakáte, že sa budem zaoberať chudobou, terorizmom, rozoberať príčiny vojnových konfliktov, pítvať epidémiu AIDS alebo princípy revolúcie podnikania. Zostaňme pri vode, ktorá nás drží nad vodou. A pri problémoch, čo s ňou súvisia a sú vari ešte väčšie a akútnejšie než tie už spomenuté – extremizácia poveternostných podmienok a otepľovanie zemského povrchu. Globálne otepľovanie je realita. Experti tvrdia, že za to môže hromadenie skleníkových plynov v atmosfére spôsobené ľudskou činnosťou, čím sa narušila rovnováha žiarenia Zeme. Keby sme čarovným šibnutím prútku ihneď zastavili všetky emisie, otepľovanie planéty by aj tak pokračovalo ešte celé desaťročia. Úsilie štátov i nadnárodných korporácií dosahovať hospodárske napredovanie a neustály nárast využívania fosílnych palív ako zdroja energie bude v skutočnosti emisie ešte dlho zvyšovať. Podnebie na Zemi sa v pomerne krátkom čase dramaticky zmení a v porovnaní s dneškom sa teploty môžu zvýšiť až o šesť stupňov Celzia. To by našu planétu zmenilo na nepoznatie a výrazne poznačilo prírodné systémy i ľudskú civilizáciu, ktorá by to asi neprežila bez úhony. Naša planéta globálne otepľovanie – tak ako viaceré strmé klimatické výkyvy od vzniku života na nej – prežije, ale nevyhnutne stratí svoju biodiverzitu a možno ubudne aj z počtu ľudí. Aké zlé to napokon bude, závisí od rozhodnutí prijímaných už dnes. Tieto zmeny jednoznačne ovplyvnia aj problematiku vody. Európa čaká taký istý zápas o vodu, ako je boj o ropu a plyn, ktorý sa už rozbehol a má globálny charakter.

• **Prísne exaktne, racionálne, ale aj s veľkým citovým vkladom vo svojich publikáciách i prednáškach argumentujete a presviedčate, že od vody závisí bytie či nebytie všetkého živého. Je nenahradiateľným predpokladom existencie človeka. Je jeho veľkým pomocníkom, ale i trestajúcim živlom.**

Téma vody, ako aj téma lásky sú nevyčerateľné. Voda je životodarný zdroj a zároveň jeden z najvýznamnejších námetov a inšpiračných zdrojov slovesného a výtvarného umenia i hudby. Je obdivovaná nielen pre jej podmanivé čaro, zázračné vlastnosti a silu, ale aj preto, že je symbolom života a pokoja, symbolom plodnosti. Predstavuje nesmierne cenné dedičstvo.

• **Na Slovensku máme dvadsaťštyritisíc vodných tokov rôznej veľkosti. Zdokumentovaných je okolo 1 470 prameňov minerálnych vôd. Povinnosťou nás všetkých je zachovávať toto prírodné bohatstvo a chrániť ho pre nasledujúce gene-**

rácie. Chráni ho aj ústava našej republiky v článku 4, ale všetci dobre vieme, ako sa s prírodnými zdrojmi a nerastným bohatstvom, ktoré by mali byť štátnym vlastníctvom, nakladá...

Množstvo a kvalita vody rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú úroveň spoločnosti a jej rozvoj. Vývoj vo svete jednoznačne svedčí o raste potreby vody a o jej stále väčšom nedostatku. Mylná je domnienka, že problémom je iba pitná voda. Problémom je voda ako taká – raz jej je priveľa, inokedy nedostatok. Tento problém už zasahuje celý svet. Očakávané otepľovanie našej planéty tento problém ešte znásobí. Extremizácia zrážok prináša katastrofálne povodne. Smäd je tiež hrozba. Trpia ním celé etniká. Preto sa treba zaoberať vodou komplexne, na vedeckej a overenej úrovni. Kváziodborníctvo či šarlatánstvo, ktorému sa u nás dáva i v médiách neprimeraný priestor, tu nemá miesto.

• **V prirodzenosti obyčajného človeka je prehadzovať si z pleca na plece väčšinu toho, čo nás bezprostredne negatívne nezasiahne počas trvania života, a už vôbec nás netrápi, čo sa stane o niekoľko generácií. Katastrofy vzdialené milióny rokov sú akoby pre milovníkov fantastiky, aj keď sme im už dávno pripravili živnú pôdu a roztoky. Ale vy o morových ranách hovoríte už teraz.**

Začiatkom deväťdesiatych rokov stratilo vodné hospodárstvo rezortné ministerstvo – prvá morová rana. Odvtedy sa poneviera ako populúška či chudobný príbuzný najprv po ministerstve pôdohospodárstva a teraz na ministerstve životného prostredia. Ďalšou morovou ranou bolo, že do funkcií po revolúcii nastúpili ľudia, ktorí si mysleli, že sú ekológovia a pasovali sa za záchrancov životného prostredia. Dobre by bolo vyťahnuť články, ktoré vtedy písali – trebárs o následkoch vodného diela Gabčíkovo. Lenže toto nijaký novinár neotvorí, nikto sa s tým nezaobera. A našli by sa v tých textoch aj podnety na trestnoprávnu zodpovednosť ich autorov. Jasne by sa ukázalo, aké ujmy a škody vznikli práve ich pričinením. Katastrofickými scenármi naplňali celé knihy, seriózne prognózy onálepkovali ako paškvily, skutočných odborníkov znevažovali, degradovali na outsiderov a vykresľovali ich div nie ako záškodníkov. To sú dve morové rany. Tou treťou je, že podľa často omieľaného hesla Štát je najhorší vlastník (akoby slúžili porekadlu, že často opakovaná lož sa stáva pravdou), pričínili sa o takzvanú transformáciu aj vo vodárňach a v kanalizáciách. Pritom sa novým majiteľom predávali či doslova darovali kompletné výrobné zariadenia na zásobovanie

obyvateľstva vodou a odkanalizovanie. Ak si niekto pozrie, ako sa vyvíjali ceny vodného a stočného, zistí, že platíme sedemdesiat násobok tej ceny, ktorú sme platili začiatkom deväťdesiatych rokov. Sedemdesiatkrát viac! Kam idú tie peniaze? To by bolo zaujímavé odhaliť. Platy generálnych riaditeľov takto transformovaných vodární a kanalizácií sú násobky miliónov ročne. A rovnako štedro sa sype konateľom, členom predstavenstiev, dozorných rád. To je výborný biznis podnikat' s cudzím dielom, ktoré im padlo ako pečený holub do úst. Navyše Európska únia dáva do vody, teda na budovanie kanalizácií a vodovodov, enormné prostriedky. Ale na veľkú vodu sa absolútne zabúda. To sú tie morové rany.

Otcem významného Vodného diela Gabčíkovo bol práve Július BINDER. On dal pokyn na prehradenie Dunaja a začiatok výstavby slovami: „Sypte!“

• **Máme aj obchodníkov s dažďom, platíme dane z veľkosti striechn... Kvapka ku kvapke, budú kontá. Aké by bolo podľa váš riešenie?**

Musíme si uvedomiť to, čo sme už o vode povedali na začiatku: jej význam a dôležitosť pre život, rozhodujúci vplyv na kvalitu životného prostredia i na celkovú prosperitu a status tohto národa. Vodné a lesné hospodárstvo treba zastrešiť, dať mu určitý štatút. Nemusi to byť hneď ministerstvo, ale mohla by to byť trebárs hlavná správa – tak ako má geodézia hlavnú správu, tak ako ju má geológia. Toto presadzujú staršínovia, ako som ja. Potom by bolo aj transparentne vidieť, koľko prostriedkov vodné hospodárstvo dostalo, ako s nimi hospodáril a na čo ich použilo. Predtým, keď ich bralo ministerstvo poľnohospodárstva, i teraz, keď ich dostáva životné prostredie, zaiste tie peniaze využili podľa „ich“ znalostí a požiadaviek na najvhodnejší cieľ, ale voda to nebola. Za posledných desať rokov pre vodné hospodárstvo nevyčlenili na „veľkú vodu“ prakticky nijaké prostriedky. Štát si neplní povinnosť ochrany území, životov a zdravia obyvateľstva. Dlhue na investície do ochrany miliardy korún a dlh sa stále zvyšuje. Tie prostriedky treba lesom a vodám vrátiť. Následky sa dostavia, nenechajú na seba dlho čakať. To nie je šírenie poplašných správ, to je realita podložená skúsenosťami z dávnejších i aktuálnych povodní, ktorých následky pociťujeme.

• **Hovoríme o povodniach, veľkých vodách, ale status tohto národa je taký, že sa pomaly prestáva umývať...**

Žiaľ, musím súhlasiť. Celé rodiny sa kúpu v raz napustenej vani. Kým vo svete spotreba vody stúpa, u nás klesá a v niektorých regiónoch je už pod úrovňou hygienickej potreby stanovenej Organizáciou Spojených národov. Dôvod sa zrači pri pohľade na účet za vodu... Všetci vieme, že konzumovanie vody, ktorá nesplňa normy, alebo

nedostatočná hygiena spôsobujú špecifikované i nešpecifikované druhy ochorení. To však už je téma pre pracovníkov sociálnych inštitúcií a ministerstva zdravotníctva. Ja len pripomeniem, že lacnejšia ako liečenie je prevencia. Na vode neuspórimo.

• **Použili ste pekné označenie slovanských vladkyov – starešinovia. Rada starších, bielovlasí kmeťovia so životnou múdrosťou, s rozvahou a so skúsenosťami. Vo vašom prípade s týmto prirovnáním možno vrelo súhlasiť. Verím, že väčšina Slovákov vám s úctou hovorí otec vodného diela Gabčíkovo. Sú aj takí, čo to myslia posmievačne. Tým však nie je sväté nič. To, že ste rozhodli o jeho**

dostavbe, budí rešpekt. Dobudovali ste v Čunove variant C, ktorý sme obhájili pred medzinárodným súdom v Haagu. Rovnako ste presadili a vybudovali Málinec, Turček i vodné dielo Žilina. Podpisali ste sa pod prípravu priehrad na Váhu, vodného diela Wolfstahl – Bratislava, Lipovec, Ružín, generelu úpravy rieky Nitra, čističky odpadových vôd v Slovnafte spojenej s ochranou podzemných vôd, dopravu popolín a ich skládku v elektrárni Vojany, splavenie Moravy po Hodonín... Ste autorom niekoľkých patentov a zlepšovacích návrhov. Všetky vaše vyznamenania a ocenenia by sme vyratúvali veľmi dlho. Za odbornú a spoločenskú angažovanosť ste získali európsku cenu za kvalitu v Madride (1995), poctu Osobnosť roka (1994), Rad Ludovíta Štúra I. triedy (1995), Zlatý dvojkríž ministra kultúry (1996), ste nositeľom titulu Prominent slovenskej ekonomiky (1997), máte Medailu Štefana Moysesu (1998), Medailu slovenskej komory stavebných inžinierov (1998) i čestný doktorát Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Ani sa nespýtujem, ktorú z týchto počt si ceníte najviac. Jedna si však zaslúži preda len osobitnú zmienku – ste rytierom Rádu sv. Gregora – to je najvyššie vyznamenanie Vatikánu pre laika...

Neviem, čo by som k tomu dodal. Vari len, že ten vatikánsky rad si mimoriadne cením. Všetko, čo som vykonal, či to bolo na veľkom gabčíkovsko-nagyarskom projekte a jeho realizácii, na ďalších spomínaných dielach alebo na čističke, kanalizačných zberačoch a čerpacej stanici dažďových vôd pre Petržalku, bolo spojené s vodou, ktorá sa mi už azda narodením pri Čiernej vode v Bernolákove stala osudovým znamením. Ako riaditeľ investorského štátneho podniku Vodohospodárska výstavba v Bratislave som v prvom rade zohľadňoval potreby a záujmy štátu. A úlohou štátu je aj zabezpečiť dostatok i dostupnosť vody. Široká verejnosť

neregistruje, že na úpravu jedného litra mlieka treba štyri až šesť litrov vody, na vypratíe desiatich kilogramov suchej bielizne spotrebujú pracovne štyristo až šesťsto litrov vody a milovníci piva ani netušia, že na hektoliter ich nápoja minie pivovar tisíc až dvetisíc litrov vody. Spotreba vody neustále rastie aj v poľnohospodárstve a jedným z dôvodov je zmena klimatických podmienok. Ale o tom sme už hovorili.

• **Hovorili sme aj o pseudoodborníkov, ktorých rozhodnutia, konanie a iniciatívy prinášajú viac škôd ako úžitku. Mnohí za sebou zanechajú poriadny zmäťok či spúšť. Málokto im v kritických vystúpeniach, polemikách a obranných článkoch vymyslel toľko prívlastkov čo vy: samoregulačníci, riečnosietari, zamatkozemci, daphnisti...**

Na internete som čítal článok jedného z nich – predstaviteľa známeho lesochranárskeho združenia na východe republiky. Píše, že najväčšie povodne nás ešte iba čakajú. Súhlasím s ním, ale nie pre tie dôvody, ktoré uvádza. Najúčinnejším spôsobom, ako sa brániť povodniam, je schopnosť prírody zadržiavať zrážky. Nie je však jediný, ako to predostiera. Odmietam názor, že povodniam sa dá zabrániť. Človek môže len zmierniť ich výskyt čo do počtu a znížiť množstvo škodlivej vody. Na to je však potrebné interdisciplinárne úsilie, spojenie odborníkov aspoň z troch rozhodujúcich rezortov. Každý vodohospodár vie, že les má pritom rozhodujúcu úlohu. Lenže nejde len o plochu lesa, ale aj o zabezpečenie jeho optimálnej funkcie, čo sa dá dosiahnuť iba jeho odborným obhospodarovaním. Nemôžem tvrdiť, že by tak bolo u nás v každom prípade. Nemožno nevidieť, že v rokoch socializácie to bol človek, ktorý narušil prirodzenú absorpčnú schopnosť pôdy. Jej sceľovanie, odstraňovanie medzí, vyrábanie malej vegetácie, to všetko spôsobilo rýchlejší odtok zrážok a neraz sa vypomstilo. Melioráciami sa likvidovali mokrade, ale druhým extrémom je sektárska snaha o ich udržiavanie za každú cenu. Opakujem, nikto nespochybňuje, že prvotnou a najlepšou ochranou proti povodniam, zároveň aj najlacnejšou, je prirodzené vsakovanie zrážok do pôdy. Mala by to byť tretina z celkového úhrnu. Druhá tretina by mala odtecť a tretia sa odpariť. To platí pri priemerných zrážkach. Ak sa však ich úhrny dostanú do nadnormálu, potom táto úmera prestáva platiť. Pôda nestačí prebytočné množstvo vody akumulovať, nestačí ani proces odparovania, príroda sa pozabudne „samoregulovať“, veľké množstvo zrážok sa dostane do tokov, ktoré ju nestačia odvádzať, voda opúšťa korytá, nastáva povodeň. Nemáme priestor na podrobnejšie rozbor, tvrdím však, že ak chceme povodne zmierniť, treba spojiť všetky dostupné prostriedky. Dotvárať krajinu prírodnými, ale aj umelými fenoménmi. Jedny aj druhé majú svoje oprávnenie. Človek nie je taký bezbranný, ako ho chcú vidieť rôzni samoregulačníci. Celé Slovensko nemožno zásobiť zo zdrojov podzemných vôd, a vonkoncom nie bez rozhodujúcich vodohospodárskych stavieb. Treba zachytiť na našom území väčšinu spadnutej vody. Akumulovať ju každým prístupným spôsobom – či už lesotechnickými úpravami, ale najmä výstavbou akumuláčnych priestorov.

• **Aký je s odstupom rokov váš pohľad na 24. október 1992?**

Oni odmietli prehradiť Dunaj, my sme ho prehradili napriek pštrosej politike našej vtedajšej vlády. Oni odmietli stavať spoločné vodné dielo garantované podpísanou medzinárodnou zmluvou, my sme svoju časť dostávali. Oni odmietajú rešpektovať rozhodnutie Medzinárodného súdneho dvora v Haagu o platnosti tejto konvencie a vyhýbajú sa jej plneniu, my azda urobíme všetko pre to, aby sa tento dlhoročný spor uspokojivo uzavrel...

• **A celkom na záver...**

Je nevyhnutné, aby si Európa uvedomila, čo sú jej priority, a aby riešila zásadné veci.

Čoraz častejšie sú stesky za matičiarmi odchádzajúcimi do nenávratna

Na Národnom cintoríne je ďalší čerstvý rov

Pavol PARENÍČKA – Foto: TASR, Milan KAPUSTA

Smrť každého človeka je vždy smutná záležitosť. Vyprší jeho čas, zastaví sa pohyb. Mŕtvy potichu odchádza z časnosti do večnosti. Navždy. Natrvalo. Rozplynie sa do spomienok iných. Keď v krátkom časovom úseku zomrie viacero členov jednej rodiny alebo iného súdržného kolektívu ľudí, ktorí celé desaťky rokov vedno v spolupatričnosti žili, pracovali, tešili sa i trpeli, prekonávali prekážky, prežívali spoločne dobré i zlé chvíľky, potom sa emócie hromadia, rosia sa oči, stesky a dozvuky rezonujú v dušiach pozostalých, priateľov, kolegov a známych, ktorí akoby neveriacky prijímali Jóbove zvesti. Do reality ich preberajú len zlopovestné umieračky a vzlykot trúchliacich.

Keď básnikovi a národnému bardovi Pavlovi Országhovi Hviezdoslavovi, inak v rokoch 1919 až 1921 predsedovi Matice slovenskej po jej oživotvorení po vzniku Československej republiky, zomreli v krátkom časovom slede v rokoch 1887 až 1888 matka, otec i brat, nazval toto bolestné obdobie čierny rok. Smutné rodinné udalosti ho inšpirovali na napísanie viacerých rozlúčkových a spomienkových básní, v ktorých sa poeticky lúčil s blízkymi, vrátane dojemnej básne Pustý dom, zaradenej do lyrického cyklu Letorosty II.

A srdce moje schradlo, zmdlelo znova. / A duša v bôľnej skvílila mi hrudi: / veď skoro mi, ach, niet s kým prerieť slova, / niet koho zobjať z mojich dobrých ľudí... / Chlad zvnútra zavial, ženie odo dverí ma: / Čo chceš... Dom ten kedys' žitia plný / už pustý je, tí z neho na cimiteri – / len tam hľadaj, nájdeš riadkom stá by vlny... / Nie v poli, ani v chráme, ani doma: na cimiteri, pod tichými rovami... / Nadarmo dychtím tknúť sa ich úst rto, / zvem márne v náruč citnými ich slovy. / K veraji sklesne hlava poľahúčku, / za slzou slza na prah drahý, známy... / Raz ešte zväžím, pravda, dar, dar, kľučku / a idem, kade nohy zachcú samy...

■ KOPA NEŠŤASTIA

Podobná kopa nešťastia, ako to bolo v prípade osudu rodiny Hviezdoslava, v krátkom čase postihla aj Maticu slovenskú, lebo predsa len aj martinskí matičiari si kedysi nazívali

Miro BIELIK bol aj dlhoročný správca Matice slovenskej. V posledných rokoch stál na čele spisovateľskej organizácie. Na jeho pohrebe sa s ním rozlúčila aj matičná delegácia na čele s predsedom MS Mariánom Gešperom.

ako jedna veľká rodinka. Nie vždy ideálne a celkom priateľsky, ale v podstate kolegiálne, s rešpektom, so vzájomnou úctou a žičlivosťou. Tak preto prichádza tesknota, keď sa v rokoch 2020 až 2021 krátko po sebe do nenávratna pomínuli viaceri významní matiční pracovníci: polyglot, jazykovedec a literárny archivár Viliam Mruškovič, knihovník a cirkevný historik Štefan Hanakovič, archivár a výtvarník Viliam Sokolík, literárny vedec a spisovateľ Tomáš Winkler, výtvarník Rajmund Lauro, literárna archivárka Terézia Kaššayová, literárna múzejníčka Želmíra Bukovská... Ako posledný odišiel za nimi na večnosť 22. júla 2021 dosť nečakane ich spolupracovník, kolega a priateľ Miroslav Bielik. Viacerí – Viliam Mruškovič, Štefan Hanakovič a on – vykonávali i funkciu správcu Matice

slovenskej, Bielik najdlhšie v rokoch 1994 až 2008.

MEMORIÁL

Miroslava Bielika (narodený 15. apríla 1949 v povstaleckej obci Ostrý Grúň v Žarnovickom okrese) možno považovať za protichodne. Bol mužom dvoch epoch – komunistickej i postkomunistickej. Obe spočiatku bezpečne prežival vo vysokých funkciách v Matici slovenskej v rokoch 1972 až 2008 – počas normalizácie, socialistickej prestavby a hlasnosti, ktorá sa v Československej socialistickej republike vôbec nekonala – prežil i November 1989, aj vznik Slovenskej republiky... Až kým Bielika jeho bývalí matiční chleboďarcovia z Bratislavy, ktorí priniesli do Matice toľko nekultúrnosti a nové mýšľenie, v tomto zvrá-

tenom duchu bez zľutovania neodvolali po cenných službách roku 2008 z miesta správcu Matice slovenskej. Potom už v matičnom prostredí až do roka 2013 iba akoby paberkoval.

Miro Bielik mal aj lepšiu tvár ako bibliografickú, knihovnícku a najmä manažérsku v socializme a kapitalizme. Od mladosti sa totiž vážne zaujímal o literatúru a sám sa pokúšal o beletristickú, najmä poetickú tvorbu. Najlepšie literárnoteoretické predpoklady na to získal počas štúdia slovenčiny na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici u nezabudnuteľného Viliama Marčoka. A v kruhu rovnako talentovaných spolužiakov, ako boli Jozef Beňovský, Dušan Mikolaj či Bielikov celoživotný priateľ, súdruh a druh v časoch pohody i nepohody, skvelý básnik, redaktor a publicista Peter Mišák.

■ PODOBA BÁSNICKÁ

Miroslav Bielik sa stával akceptovaným básnikom aj prozaikom tým viac, čím väčší sa menšili jeho pracovné a manažérske povinnosti v Matici slovenskej. A to nielen na báze vlastnej tvorby, ale aj organizačne. Bezpečne sa zaradil medzi najvýznamnejších súčasných a obľúbených slovenských básnikov, navyše od roka 2013 temer až do svojej smrti dve funkčné obdobia viedol ako predseda Spolok slovenských spisovateľov. Asi dobre, keď vyšlo spolkové komuniké o tom, „že sa zaslúžil o oživenie jeho činnosti, zvýšenie jeho prestíže a rozvinutie medzinárodných vzťahov“.

Miroslav Bielik prioritne zostáva a zostane básnikom. Najmä jeho zbierky Čas je tichý posol mysle (2003) a Nepatrný pohyb po naklonenej rovine (2005), pochádzajúce z preloženého obdobia Bielikovej kariéry života, považuje Peter Mišák za poéziu filozofickú, „vypovedajúcu o ľudských postojoch, postoch či postulátoch spôsobom, ktorý prekvapí, osloví nielen čitateľa na poéziu zvyknutého, ale aj človeka, ktorý po nej nesiahla často“. Nemožno inak ako s týmto Mišákovým hodnotením úplne súhlasiť. Kto pracuje v kultúre, chodí na recitačné preteky, rozličné podujatia a akadémie, dobre vie, že Miro Bielik je dnes jedným z najrecitovanejších autorov súčasnej poézie. Že bol knihovník,

bibliograf, manažér, na to sa rýchlo zabudne a pre budúcnosť tu ostane iba v podobe básnika.

■ LUPENE KRÁSY

V tomto kontexte medzi ostatné umelecké opusy Mira Bielika patrila básnická zbierka Čas večne prítomný (2019). Vyplňujú ju viaceré úchvatné reflexívne básne, napríklad Čriepky a Neprítomnosť, v ktorých, ako je to už zvykom, básnik si predpovedá vlastnú smrť. („Preto stále kráčam k návratu, odkiaľ cesty už niet.“ Alebo: „Neviem, či ešte uvidím ďalší lupeň krásy, z rosy...“). A takejto osudovej anticipácie sú schopní skutočne len veľkí bardy, čo dokumentujú jeho básne Čriepky a Neprítomnosť.

„Neviem, či ešte uvidím / ďalší lupeň krásy z rosy / menej mysle, záblesk hmlovín / sna s hriechmi, / v ktorých starnem. / Do prázdna... / kde nie som / A predsa sa točí! / V strede pozvnašajúca prázdnota. / Chceme sa stále vracat' / k pramienkom, / z ktorých vyviera mladosť. / Preto stále kráčam / k návratu, / odkiaľ cesty už niet.“

■ NA JEDNOM LANE...

Čas, pohyb, tvorba a životná cesta Miroslava Bielika sa zastavili 22. júla 2021 vo veku sedemdesiatdva rokov v Martine. Pohreb sa uskutočnil 27. júla 2021. Na panychíde za ním pohrebné reči predniesli moderátor a kultúrny manažér Ján Šesták, predseda Matice slovenskej Marián Gešper, za Spolok slovenských spisovateľov generálny druh Peter Mišák, ako aj najdôvernejší priatelia nebojného Alexander Liège, bývalý generálny riaditeľ akciovej spoločnosti Neografia, a Jozef Lukáč, bývalý matičný ekonóm a funkcionár. Ich priateľstvo sa rodilo na strechách Európy, v Tatrách, Alpách a na Kaukaze, pretože v extrémnych horách na vysokohorských túrach najlepšie spoznáš človeka naviazaného na lane, od ktorého závisí tvoj i jeho život.

Miroslava Bielika pochovali na Národnom cintoríne v Martine. Nedaľko od čerstvých rovov Viliama Mruškoviča, Štefana Hanakoviča, Viliama Sokolíka, Tomáša Winklera a iných matičiarov, kolegov, spisovateľov a priateľov.

Jána CHALUPKU vnímame ako kritika malomeštiactva a odrodilosti Dramatik so scenármi pre dnešok

Jozef SLIACKY – Foto: archív SNN

Rodina evanjelických kňazov a literátov Chalupkovcov sa spája najmä s Hornou Lehotou, dedinou neďaleko Brezna, kde môžeme navštíviť pamätný dom a oboznámiť sa nielen so životom a s dielom Sama Chalupku, ale i jeho otca Adama a brata Jána, breznianskeho farára, ktorého rodiskom je Horná Mičiná.

Tohto roku si pripomíname dve-sto tridsiate výročie narodenia a sto päťdesiate výročie úmrtia Jána Chalupku. Jeho rodiskom je Horná Mičiná, dedina na skok z Banskej Bystrice. Práve tam v roku 1789 poslali po štúdiách Liptáka Adama Chalupku, aby ako učiteľ dával základy vzdelania hornomičinským deťom. Tam si našiel aj životnú družku, ktorá mu – ak záznamy neklamú – práve v deň dvadsiatych štvrtých narodenin povila prvého syna Jána. Ján Chalupka sa narodil 28. októbra 1791. Mal len rok, keď otec prijal miesto evanjelického kazateľa v Hornej Lehotě na úpäti Nízkyh Tatier. Adam Chalupka si získal úctu farníkov a po jeho smrti neváhali a zvolili si za jeho pokračovateľa jeho syna Sama, takže táto rodina tu fararčila vyše deväťdesiat rokov.

■ PŮT ZA VZDELANÍM

Ján Chalupka, o dvadsať rokov starší od brata Sama, mal sedem rokov, keď ho poslali zbierať prvé vedomosti k učiteľovi Jánovi Sýkorovi do Slovenskej Ľupče, odkiaľ pochádzala jeho matka. Jánova púť za vzdelaním bola podobná ceste jeho rovesníkov. V Ožďanoch sa naučil

Obyvatelia Brezna sa prišli pokloniť dramatikovi Jánovi Chalupkovi k jeho pamätníku.

po maďarsky, v Levoči po nemecky a takto vystrojený odišiel v roku 1816 študovať filozofiu a teológiu do nemeckej Jeny. Tu patril k jeho priateľom Pavol Jozef Šafárik, rodák z gemerského Kobeliarova. Po návrate prijal miesto profesora na latinskom gymnáziu v Ožďanoch, ale už po roku dal prednosť profesorskému miestu v Kežmarku. Na tamojšom lýceu prednášal rétoriku a poetiku. A zamiloval sa. Jeho Babetta pochádzala z bohatej rodiny von Wieland a rozhodla sa, že pre

dievča šľachtického rodu nie je chudobný profesor alebo kazateľ vhodná partia. Svoje zrejme zohral aj mladencov slovenský pôvod, na ktorý bol Chalupka prirodzene hrdý. Dokonca chcel zmeniť pôsobisko, aby vyhovel prísny podmienkam „výberového konania“ Wielandovcov, ale keď nič nepomohlo, usadil sa v Brezne a na tamojšiu faru si priviedol Ludvíku, dcéru banskobystrického superintendenta Adama Dávida Lovícha.

Ján Chalupka pôsobil v Brezne od roka 1824 až do svojho úmrtia

pred stopäťdesiatimi rokmi 15. júla 1871. K myšlienke usadiť sa v centre Horehronia ho viedol fakt, že sa dostane do blízkosti rodiny, ale i nádej, že tu nájde rýdže slovenské prostredie. Veľmi rýchlo sa však presvedčil, že aj sem prenikli malomeštiacke a odrodilcké trendy, s ktorými musel zápasíť.

■ ZABUDNUTIE V TVORBE

Boj s nimi vrátane súdnych sporov ho oberal o čas i náladu. Najlepší spôsob, ako sa s nimi vyrovnat', našiel v literárnej tvorbe – v divadelných hrách. Z nich prvú – Kocúrkovo alebo Len aby sme v hanbe nezostali – uviedli mikulášski ochotníci pod vedením Gašpara Fejérpatakyho-Belopotockého v roku 1830. Zasiľali tým semienko slovenského ochotníckeho divadla. Veselohry tohto typu si získali obľubu divákov. Ján Chalupka k svojej dramatickej prvotine pridal ďalšie hry kocúrkovského ladenia: Všetko naopak (Tesnošilova Anička sa žení a Honzik sa vydáva), Trasoritka (Stará láska sa predsa dočkala), Trinásta hodina (Však uvidíme, kto bude hlásnikom v Kocúrkove), Starúš plesnivec (Štyri svadby na jednom pohrebe v Kocúrkove). „Vtedajší Brežňan nepoznal záujmy

vlastného národa, o inom nedumal ako o svojom majetku, politizoval natoľko, nakoľko mu to pán mešťanosta alebo v tie časy pán komisár nadiktoval, samostatne usudzovať nevedel, ďalej od chotára nevidel,“ napísal historik Karol Rapoš. Výstižne charakterizoval ťažké podmienky pre národnobuditeľskú činnosť.

■ CENNÁ ČINORODOSŤ

Napriek tomu Ján Chalupka hľadal a nachádzal cesty. Podarilo sa mu sústrediť okolo seba pre národ oddaných Brežňanov na jar 1848 a neskôr i pri založení Matice slovenskej. Jeho úsilie, aby sídlo tejto slovenskej kultúrnej ustanovizne bolo práve v Brezne, sa však skončilo neúspechom. Táto jeho činorodosť je o to cennejšia, že sa jej venoval pri náročnej organizačnej práci administrátora banskej (neskôr preddunajskej) superintendencie i pri neľahkom rodinnom živote, pod ktorý sa podpísala strata jediného syna Adama Jána, ktorý zomrel ako dieťa, i dcér Emy a Ludmily, ktorých manželstvá sa nevydarili a obe odprevadil na poslednej ceste, a napokon aj starosti o chorľavejúcu manželku. Krátko pred smrťou si vraj sponul na kežmarskú Babettu, dal si poslať jej portrét, ale osud rozhodol, že ho už nevidel.

Dramatik Ján Chalupka a dnešok? Otázka nie náhodná. V dnešnom slovenskom umení – nielen dramatickom – sa odráža vplyv globalizácie, prvkov cudzích kultúr, v ktorých vidíme vzor, opäť neraz len preto, „aby sme v hanbe nezostali“. Prítom zabúdame na to naše, slovenské, označiac ho za archaické. Ján Chalupka nás presvedča, že aj naši literáti z 19. storočia nám majú čo povedať. Stačí ich počúvať.

Po päťdesiatich rokoch sa vrátila na piešťanský Kúpeľný ostrov monumentálna socha

Alexander Trizuljak sa dočkal umeleckej satisfakcie

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Plastika Pocta IX. symfónii Ludwiga van Beethovena od slovenského sochára Alexandra Trizuljaka, vážiaca dvadsaťosem ton a vysoká sedem metrov, sa po päťdesiatich rokoch bude zase tešiť obdivu návštevníkov Piešťan. Umiestnená je v parku na Kúpeľnom ostrove neďaleko kúpaliska Eva a hotela Esplanade.

Monumentálne dielo zakladateľa podujatia Socha piešťanských parkov stálo od roka 1970 pred hotelom Thermia Palace. Keď sa stal pre vtedajší režim autor nepohodným, z miesta sa odstránila aj jeho modernistická socha.

■ UMENIE V RODINE

Alexander Trizuljak mal osem detí, na znovuoživení sochy sa ich zúčastnilo šesť. Pásku spolu s generálnym riaditeľom Piešťanských kúpeľov Andreasom Schusterom a Líviou Gažovou z občianskeho združenia Čierne diery prestrihla aj dcéra Alexandra Trizuljaka Pavla Lazárková Trizuljaková. Známa slovenská textilná výtvarníčka sa venuje navrhovaniu liturgických rúch, je teologičkou, teoretickou výtvarného umenia a najmladším potomkom Alexandra Trizuljaka. Jej ornáty nosia napríklad rímskokatolícky biskup František Rábek, mal ich bývalý arcibiskup Róbert Bezák, oblieka si ich diecézny biskup Žilinskej diecézy Tomáš Galis. V rodine Trizuljakovcov je nadpriemerný výskyt umelcov, a to platí aj o jeho vnukoch a vnučkách.

„Na návrate diela môjho otca sme pracovali rok,“ povedal pre Slovenské národné noviny syn umelca Klement Trizuljak. „Takže teraz tento deň už ako rodina neprežívame dramaticky, ale

s úľavou a radosťou, že sa socha po päťdesiatich rokoch vracia do Kúpeľného parku. Problémom bolo aj jej znovuoživenie, pretože je vyrezaná plameňom z bramy, čo je surový oceľový ingot so štandardnými rozmermi sedem krát dva metre. Azda si už našla svoje miesto, na ktorom zotrva.“

■ VÝNIMOČNÝ POČIN

Socha, našťastie, neskončila v železnom šrote, pretože niekto ju zachránil a ukryl v technických priestoroch kúpeľov. Tam ju našli nadšenci z občianskeho združenia Čierne diery pri mapovaní artefaktov v rámci projektu Sochy Piešťan: Mesto ako galéria.

„Paradoxne, nebola ani poškodená, a bola dokonca aj ošetrovaná. Preto sme nemali veľa práce s jej prinavrátením do pôvodného stavu. Sochu sme rozobrali na tri časti, z ktorých sa skladá, natreli a znova poskladali. Musím sa za rodinu poďakovať aj vedeniu Kúpeľov Piešťan, pretože socha patrí im a sú aj jej správcami,“ hovorí Klement Trizuljak. „V dnešnej dobe, keď sa sochy z verejného priestoru skôr strácajú, ide o výnimočný počín.“

Osud otca, ktorý po roku 1970 musel odísť z vysokej školy, kde učil, poznačil aj jeho synov. „Na Slovensku sme nemohli študovať,“ spomína na toto

Sochárův monument znova sprístupnili verejnosti, zľava dcéra Alexandra Trizuljaka Pavla Lazárková Trizuljaková, generálny riaditeľ Piešťanských kúpeľov Andreas Schuster a Lívia Gažová z občianskeho združenia Čierne diery.

obdobie Klement Trizuljak. „Najstarší Marek vyštudoval na Akadémii výtvarných umení v Prahe u profesora Arnošta Paderlíka, rovnako ja architektúru na Fakulte architektúry VUT v Brne. Pomohli nám vtedy otcovi dobrí priatelia,

a takto nám umožnil splniť si naše predstavy o pracovnom živote.“

■ BRATSKÁ SPOLUPRÁCA

Obaja bratia spolupracujú, ich prvou spoločnou realizáciou bol kostol v Miloslavove, ktorý Klement projektoval a Marek doň vytvoril sklenú vitráž Nové nebo – nová zem. „Spolu dotvárame najmä sakrálne stavby,“ hovorí Klement Trizuljak. „Marek tu môže uplatniť svoj talent sklárskeho výtvarníka. Je vynikajúci maliar a fotograf. Má za sebou rad realizácií nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike. Myslím si, že z našej rodiny je najtalentovanejší,“ dodáva skromne.

Klementovým známym dielom je napríklad dom Gaudí, ktorý navrhol ako poctu veľikánovi architektúry Antonimu Gaudimu. Rovnako moderne poňatý Kostol sv. Cyrila a Metoda v Senici uprostred sídliska Sotiná. Základný kameň vysvätil pápež Ján Pavol II. v neďalekom Šaštíne počas svojej návštevy Slovenskej republiky 1. júla 1995.

„Na architektúru ma nasmeroval otec,“ spomína na otca Klement Trizuljak. „Som mu za to vďačný a určite sa v mojej práci do určitej miery inšpirujem aj jeho sochárskymi dielami a jeho videím sveta, čo sa prejavuje v mojich predstavách modernej architektúry.“

Socha Alexandra Trizuljaka bude svojím spôsobom vplývať aj na neďaleké hotely a dotvárať ich. Kedysi bolo povinnosťou investora stavby dotvoriť každý nový objekt aj umeleckým dielom – či už zakomponovaním do fasády, alebo blízko nej.

„Áno, diskutuje sa o tom aj v súvislosti s prerokúvaním nového stavebného zákona,“ zamýšľa sa Klement Trizuljak. „Je veľký tlak umeleckej obce k návratu Hlavy V súhrnného rozpočtu stavby v zákone, teda povinnosti vyčleniť peniaze z rozpočtu verejnej stavby na umelecké dielo. Táto povinnosť v minulosti priniesla rad pozoruhodných diel, hoci časť bola poplatná bývalému režimu.“

■ SATISFAKČIA UMELCOVI

Nové inštalovanie sochy je symbolickou satisfakciou pre rodinu tohto výnimočného umelca, pretože v máji si kultúrna obec pripomenula sto rokov od jeho narodenia.

„Otec bol veľmi vynaliezavý človek, takto si ho budem pamätať,“ uzatvára rozhovor Klement Trizuljak. „Po tom, čo musel odísť zo školy, hľadal spôsob, ako sa uplatniť. Prišiel aj o miesto docenta na vysokej škole, aj o prácu na monumentálnych dielach a musel čeliť existenčným ťažkostiam, ale nikdy sa nevzdal, aj keď musel chodiť po farách, aby získal zákazky a uživil nás.“

Trizuljakova Pocta IX. symfónii Ludwiga van Beethovena nebola jedinou nájdenou sochou v depozite. Objavené bolo aj dielo Torzo ženy, ktoré bolo umiestnené na verejné priestranstvo už v októbri minulého roka. V budúcnosti bude osadených ďalších osem diel tohto umelca v mestskom parku, ktoré získalo mesto Piešťany od rodiny na dlhodobú prezentáciu.

Priekopnícke vedecké dielo s tematikou kresťanskej filozofie
Monografia o problematike katolíkov a história

KNIHA TÝŽDŇA

Jozef M. Rydlo

Kresťanská
filozofia
dejín

Katolíci a história

Monografia predstavuje priekopnícke vedecké dielo, pretože v slovenskej historiografii či vo filozofickej a v teologickej spisbe problematika zmyslu dejín, tobôž z kresťanského pohľadu na svet, nie je dostatočne pertraktovaná.

Autor načrtáva najprv rámce kresťanskej filozofie a analyzuje dôvody, prečo sa zaoberať históriou, aký je jej význam pre spoločnosť. Poukazuje na tradičnú kresťanskú koncepciu dejín Jacquesa Benigne Bosueta, ktorú narušilo sprvu osvietenstvo (Voltaire) a potom materialistický svetonázor a utópia Marxa a Engelsa. Kresťanská filozofia dejín a Katolícka cirkev po Druhom vatikánskom koncile sú predmetom osobitnej autorovej pozornosti. Metódou postupného objasňovania doterajších prístupov a prehĺbením pojmu dejín ako sveta ľudského jestvovania J. Rydlo dospieva k definícii pojmu filozofie dejín ako kritického skúmania dejín, pričom zisťuje ich súčasť. Podľa autora úlohou „kresťanskej filozofie dejín“ je obhajovať jednotnú, integračnú súčasť človeka v rámci celého historického diania vrátane ustavičného technického a vedeckého pokroku.

Monografiu uvádza cirkevný historik Viliam Judák, sídelný biskup nitriansky, uzatvára ju preklad eseje nemeckého teológa Huga Rahnera SJ Zmysel dejín: osobnosť a dejiny a Poznámky o zmysle našich dejín z pera slovenského kardinála Jozefa Tomka. Nechýba obsažený výber špecializovanej literatúry zameranej na kresťanskú filozofiu a na kresťanskú filozofiu dejín. Viac na info@postscriptum.sk.

NEKROLÓG

K smutným správam o odchodoch veľkých osobností slovenskej kultúry musíme s veľkým zármutkom pridať ďalšiu o skone jednej z formujúcich osobností slovenskej folklórnej kultúry a choreografie ľudového tanca Juraja Kubánku, ktorý počas plodného života vytvoril nie menej ako dvestopäťdesiat tanečných diel a jeho dlhoročná tvorivá aktivita ovplyvnila celú generáciu tanečníkov u nás aj v zahraničí.

Folklórnu scénu obostrel zármutok

Významný tanečník, spoluzakladateľ Lúčnice a dlhoročný vedúci SLUK-u, choreograf, režisér, libretista a dramaturg sa narodil 31. októbra v Troch Dvoroch (dnes Turie) pri Žiline v učiteľskej rodine. Začal študovať medicínu, ale zakrátko mu pôsobenie v tanečnej formácii Odzemkari v Lúčnici načisto zmenilo pohľad na svet. Absolvoval VŠMU a už v roku 1949 sa na celý ďalší profesijný život upsal SLUK-u, kde pôsobil až do odchodu na zaslúžený odpočinok v roku 1993.

Kubánkovo vynachádzavé a objavné majstrovstvo pri práci s folklórnym materiálom, jeho vkusné a pritažlivé novátorstvo už v roku 1966 poctili titulom Zaslúžilý umelec. Medailu D. G. Licharda mu Národné osvetové centrum udelilo v roku 2003 a v roku 2008 mu prezident republiky prepožičal Rad Ľudovíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj slovenskej ľudovej kultúry a umenia. V roku 2018 za celoživotné umelecké pôsobenie a výrazný podiel na rozvoji slovenských profesionálnych folklórnych súborov SLUK a Lúčnica získal Cenu ministra kultúry, osobitne za výnimočnú choreografickú tvorbu s nezameniteľným tanečným rukopisom. Kreatívny prínos Juraja Kubánku v oblasti folklóru ocenili aj naši severní susedia, keď mu v tomto roku poľský prezident udelil jedno z najvyšších vyznamenaní – Zlatý kríž.

Tento výnimočný umelec opustil životnú scénu 19. júla vo veku deväťdesiatdva rokov.

Čeť jeho pamiatke!

(se)

HUMORESKA

K päťdesiatemu výročiu začatia pandémie bol národ dostatočne premorený a preimpregnovaný. Kto prežil testovačky, vakcinovačku I., II., III. atď. a kovid delta a omega, bol odolný voči vírusom, mikróbom a vládnym nariadeniam. Našincov už netrápili komáre. Vďaka vakcinácii a zmenenej DNA komáre po nacicaní padali ako hršky. Národ si hrdo začal vystierať nosy a uši utlačené od rúšok a respirátorov. Pýšil sa zelenými pasmi, očkovacími aplikáciami v mobiloch a QR kódmi vytetovanými na čele. Nastal čas oslávť koniec pandémie. Parlament rozhodol o stavbe morových, čiže

kovidových stĺpov podľa vzoru dávnych stredovekých predkov. Ako je u nás zvykom, o ich výzore sa strhla prudká zvada medzi opozíciou, koalíciou a vnútri opozície

Tie oponovali, že pandémia bola Boží trest za názory liberálov. Za morové súsošie v podobe sôch lekárov v skafandroch na spôsob kompozície súsošia „rozhn-

všeludová liberálnokresťanská strana. Národný pandemický stĺp v podobe obrovskej testovacej tyčinky bol nakoniec vztýčený v Trnave na Námestí sv. Igora

bola na priamo zadaná trnavskej firmičke Krádl a Fuscher, s. r. o. Firmička vznikla týždeň po zadaní stavby. Posledná stopa po nej a po zaplatenej zálohe končí na Cypre. Posledná stopa po majiteľoch na Belize. Počas vyšetrovania kauzy v rámci akcie Fukyfuč rozbila NAKA dvere na šiestich domoch, do basy putovali štyria vyšetrovatelia. Do kolúznež väzby posadili troch pracovníkov ministerstva vnútra, dvoch sudcov a prokurátora. Kajúnci si užívajú dovolenku v Thajsku. Na Slavíne pribudli štyri vily a na Donovaloch apartmánový dom. Kovidový stĺp v malom Ríme nakoniec postavila maďarská firma. Za polovičnú cenu. Ako je u nás zvykom.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Prečo asi bude v malom Ríme národný kovidový stĺp

i koalície. Parlamentná kríza prerástla do demonstrácií v uliciach. Každý poslanec priniesol vlastnú koncepciu podporenú umelcami a historikmi. Proti replikám stredovekých stĺpov s náboženskými motívami a so sochami svätcov sa postavili liberáli. Podľa ich agresívneho krídla pandémia bola Božie dopustenie. Za pandémiu teda mohli kresťanské strany.

vanej rodiny“ na Námestí SNP v Bratislave hlasovali strany sociálnej demokracie. Návrh zamietli všetky ostatné strany. Súsošie sa dalo vykladať ako pamätník potapačov alebo mimozemšťanov. Návrh stĺpa v podobe fľaštičky s vakcínou tiež neprešiel. Politické názory autora naznačovali, že vo fľaštičke je Sputnik V alebo Vodka S. Víťazný návrh priniesla

Blaženého. Pri päte stĺpa sú dve obrovské mramorové gule s pichliacimi. Znázorňujú dve hlavné mutácie koronavírusu alfa a delta. Namiesto sôch svätých je ohrada okolo pamätníka ozdobená bustami vtedajších členov vlády. Keďže si počas pandémie fleky menili, niektoré sú dvojmo. O ich vyhlásení za svätých sa rokuje s Vatikánom. Stavba stĺpa

V Liptovskom Mikuláši spomínali na človeka s prívlastkom svedomie národa Dvadsiaty ročník cyklomaratónu Po stopách Martina Rázusa

Text a foto: Peter VRLÍK

Od smrti významného slovenského spisovateľa, básnika, politika a evanjelického kňaza Martina Rázusa uplynulo 8. augusta osemdesiatštyri rokov. Túto výraznú osobnosť slovenského verejného a spoločenského života volali už za jeho života „svedomím národa“.

V sobotu 7. augusta 2021 sa v ranných hodinách schádzali pred rodným domom súrodencov Rázusovcov vo Vrbici, mestskej časti Liptovského Mikuláša, cyklisti z celého Slovenska. Podľa prezenčnej listiny sa na jubilejnom XX. ročníku cyklomaratónu Po stopách Martina Rázusa zúčastnilo až 147 pretekárov. Privítal ich predseda Spolku Martina Rázusa Jaroslav Hric, ktorý je zároveň riaditeľom Múzea Janka Kráľa, ktorý rodný dom Rázusovcov spravuje. Privítal aj hostí, primátora mesta a zároveň poslancu NR SR Jána Blcháča, zástupcu primátora Rudolfa Urbanoviča, druhého podpredsedu MS Mareka Nemca, ktorý je zároveň aj riaditeľom Domu MS v Liptovskom Mikuláši. Na podujatí sa zúčastnili tiež synovec Martina Rázusa Vladimír Rázus i správca domu Rázusovcov Štefan Packa. Účastníci cyklomaratónu položili veniec k pamätnej tabuli Martina Rázusa a k pamätnej tabuli spisovateľke a poetke Márii Rázusovej-Martárovej položil veniec druhý podpredseda MS Marek Nemeč, keďže ju dala zhotoviť Matica slovenská.

Trasa cyklomaratónu viedla cez Čertovicu do Brezna, odtiaľ do Ban-

Cyklomarátón Po stopách Martina Rázusa je nielen náročným športovým výkonom, ale najmä podujatím s výrazným spoločenským akcentom a dosahom. Takmer stôpadesiat cyklistov bolo aj tentoraz dôstojnou kulísou spomienkovým aktom kladením veniec k pamätným miestam spojeným s politicky, literárne a spoločensky činnými Rázusovcami.

skej Bystrice a účastníci sa vracali do Liptovského Mikuláša cez Donovaly. V cieľi sa stretli pri soche Martina Rázusa v parku pred Mestským úradom v Liptovskom Mikuláši, kde sa k prítomným prihovril predseda KR MS Žilinského samosprávneho kraja Milan Stromko, člen pred-

sedníctva Spolku Martina Rázusa. Na úvod zrecitoval básne Martina Rázusa. Čo mlčíš a záverom svojho príhovoru pridal úryvok z básne Až budem sám. Dvaja účastníci cyklomaratónu aj k tejto soche položili veniec. Potom sa účastníci premiestnili do záhrady Múzea Janka

Kráľa, kde boli vyhlásené výsledky. Martin Rázus sa svojim dielom, ako aj politickou činnosťou ako poslanec Národného zhromaždenia zaslúžil o to, aby sa na problémy Slovákov v bývalej ČSR nezabúdalo. Bol to človek, ktorý si prívlastok „svedomie národa“ v plnej miere zaslúži.

Mikulášska matičiarka zhudobnila Rázusovu báseň V jeseni Výnimočná osobnosť inšpiruje aj dnes

Dom MS Liptovský Mikuláš

Poctou významnému slovenskému básnikovi a politikovi Martinovi Rázusovi je jeho zhudobnená báseň V jeseni. Pri príležitosti osemdesiateho štvrtého výročia úmrtia tohto veľikána ju v autentických priestoroch rodného domu súrodencov Rázusovcov naspievala liptovskomikulášska matičiarka Ivana Pastorek, sestra podpredsedu Matice slovenskej Mareka Nemca.

„Som veľmi rád, že mladých ľudí aj v dnešnej elektronickej dobe oslovuje nadčasová tvorba Martina Rázusa a nájdú si čas, aby si vo svojom uponáhľanom živote sadli nad kvalitnú literatúru. V našej rodine nás starý otec, ktorý v minulosti učil hudobnú výchovu, od malička viedol k umeniu, literatúre aj k hudbe. Ivka to všetko skĺbila a podarila sa jej skvelá vec,“ uviedol M. Nemeč.

Svojimi melódiami obohatila Ivana už niekoľko Rázusových básní. Riadi sa pri nich emóciami, ktoré v nej básne evokujú. „Tvorba Martina Rázusa má v slovenskej poézii výnimočné miesto. Cítim

Ivana PASTOREK je členka Mladej Matice a autorka zhudobnených veršov Martina Rázusa.

z nej jeho ľudskosť, jeho srdce, jeho pohľad. Tieto pocity som chcela sprostredkovať aj ďalším ľuďom a vyvolať v nich záujem o jeho dielo. Rázus je pre mňa výnimočná osobnosť a odkaz, ktorý nám zanechal, má nevyčísliteľnú hodnotu,“ vysvetlila Ivana Pastorek. Zhudobnenú a naspievanú pieseň matičiari z Liptova zverejnili na svojich sociálnych sieťach a pozrieť si ju možno na youtube kanáli Matica Liptov.

Martin Rázus bol slovenský básnik, prozaik, esejista, dramatik, publicista, politik a evanjelický kňaz. Pochádzal z Liptovského Mikuláša, kde do dnešných dní stojí jeho rodný dom. Po rekonštrukcii sa stal expozíciou Múzea Janka Kráľa. Expozícia je okrem Martina Rázusa venovaná aj jeho sestre spisovateľke Márii Rázusovej-Martárovej a bratom Michalovi a Matejovi, významným mikulášskym knihtačiarom. Približuje nielen ich osudy, ale i prostredie, v ktorom vyrastali. Jeho autenticitu umocňuje zariadenie a nábytok zo začiatku 20. storočia i fotografie z rôznych období života rodiny

Predseda Matice na porade matičiarov z okresu Galanta Matičný život na skúšanom juhu

Peter SCHVANTNER – Foto: Martin HAJNÍK

Počas leta sa v Dome MS v Galante konala inovatívna porada predsedov miestnych odborov pôsobiacich v územnej pôsobnosti. Zúčastnili sa na nej aj predseda MS Marián Gešper a zástupca riaditeľa Členského ústredia MS Martin Hajník. Základnou ideou stretnutia bolo predstaviť ďalšie smerovanie činnosti i vzájomnej spolupráce miestnych odborov a Domu MS v Galante na tomto jazykovo zmiešanom území v prospech rozvíjania regionálnej kultúrnej činnosti. Neformálne stretnutie zástupcov matičných odborov s vedením MS umožnilo bezprostrednejšiu výmenu informácií i skúseností pre

Stretnutie matičiarov z okresu Galanta s predsedom MS

ciele rozvíjania matičnej činnosti v tomto regióne. Predseda Marián Gešper informoval o aktuálnom matičnom dianí a vo vzťahu k činnosti Domov MS zdôraznil, že ich udržanie bolo vždy hlavnou prioritou matičného vedenia. „Aj keď sme nútení v dôsledku nespravodlivých finančných reštrikcií štátu šetriť na personálnom obsadení Domu MS v Galante, matičné pracovisko musí plnohodnotne fungovať aj naďalej a miestne odbory musia cítiť, že Dom MS je tu pre nich,“ zdôraznil M. Gešper. Z porady vyplynulo niekoľko podnetných nápadov a úloh, a to zlepšenie propagácie matičných odborov prostredníctvom pravidelného zasielania článkov z podujatí a pozvánok, rozšírenie spolupráce so školami prostredníctvom memoránd o spolupráci podpísaných s matičným ústredím, čoho výsledkom budú systematické prednášky pre deti, scény zo slovenských dejín pre žiakov a sprístupnenie matičných periodík pre učiteľov.

MATIČNÉ DEPEŠE

SO SRDCOM NA DLANI

V geografickom strede Európy pri Kostole sv. Kataríny na Kremnických Baniach a symbolickom balvane s významným dátumami nášho štátu sa po dvadsiaty deviaty raz v prajnej vlasteneckej atmosfére rozohorela ústredná Vatra zvrchovanosti. Jej plamene síce zápasili s výdatným dažďom, ktorý ju takmer uhasil, ale napokon predsa len zvíťazila a horela ako mnohokrát v minulosti. Do všeobecnej povznášajúcej nálady – s dlaňou na srdci a so srdcom na dlani – nádherne zapadla a dlho v myšliach prítomných rezonovala recitácia aj spevácke vystúpenie matičiarok zo Žarnovice a chlapského zboru s banickým repertoárom.

Z ÚCTY K HLINKOVI

Tak ako po minulé roky aj tentoraz uprostred augusta Spoločnosť Andreja Hlinku, CYRILOMETODIADA, o. z., a Občiansky výbor MČ Čerňová pripravili podujatie na uctenie pamiatky Mons. Andreja Hlinku pri príležitosti osemdesiateho druhého výročia jeho úmrtia. Spomienka sa uskutočnila 15. augusta 2020 pri pamätníku Andreja Hlinku v Parku Andreja Hlinku v bratislavskom Ružinove.

BESEDA JUBILUJE

Najstarší spolok výtvarných umelcov na Slovensku – Umelecká beseda slovenská, ktorá je stanovami úzko prepojená s Maticou slovenskou, si v tomto roku pripomína sté výročie vzniku. Aj keď jej do jubilejného roku tiež vošlo množstvo obmedzujúcich opatrení, ktoré takmer umŕtvlí akékoľvek kultúrne aktivity, združenie predsa len pripravilo reprezentatívnu výstavnú kolekciu pod názvom ARTMISIA STOROČÍM UBS 1921 – 2021, na ktorej sa profilovými dielami prezentuje vyše osemdesiat členov spolku, a sprístupní ju vďaka pochopeniu a ústretovosti vedenia Mesta Holíč v Galerijnom a expozíciom priestore areálu tamojšieho zámku v piatok 20. augusta o 16. hodine.

TRETIE KNIHOMOLE

Už po tretí raz zorganizovali matičiari vo Veľkých Lovciach v spolupráci s tamojšou ZŠ a MŠ zaujímavé podujatie, ktoré vtiple a vlnáčavo nazvali Knihomole. Športový areál v obci sa počas neho zaplnil spevom a hudbou, najmä však recitáciou poézie a prednesom aj čítaním prozaických textov. Tunajší školáci dostali špeciálny edukačný materiál od autora detských kníh, aktívneho propagátora vedy a ilustrátora Jána Kurinca, ktorý má v spolupráci s Ústavom experimentálnej psychológie SAV pomôcť pedagógom pri rozvoji kritického myslenia žiakov. Dom MS v Nitre tiež prispel do rozšírenia knižného fondu školskej knižnice novou publikáciou Klikal som a čítal som, ktorú im v mene predsedu MS Mariána Gešpera odovzdala na predsedníčka D MS v Nitre Veronika Bilicová.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

V Malom Šariši, malebnej obci pri Prešove, si tamojší matičiari pripomenuli tri jubileá – 210., 200. a 100. výročie štúrovcov M. M. Hodžu a J. V. Matúšku a politika A. Dubčeka. Bolo horúce nedeľné popoludnie 11. júla 2021, aj napriek tomu medzi miestnych matičiárov zavítali členka DV MS Mária Murdziková, predsedníčka MO MS Irena Vereščáková, predseda MO MS v Prešove Pavol Kleban a za SNS Eva Harsagiová. Všetkých srdečne privítala hosťujúca šéfkla MO MS Anna Janigová.

Šarišania si uctili osobnosti

Slávnostná akadémia slov a zamyslení priblížila a sústredila pozornosť na spomínaných národovcov na poli národnom. Tito horliví vlastenci sú aj pre terajších súčasníkov vzorom obety, oddanosti a pevnej viery, že v ťažkých dejinných rozhodnutiach zostali verní svojmu národu. Pripomenula vo svojom krátkom zamyslení Mária Murdziková.

Predsedníčka Anička Janigová je dlhoročná odaná matičiarka i vedúca súboru Javorina, a preto akadémia nemohla byť bez šarišských ľudových pesničiek tejto ženskej skupiny. Dodali podujatiu punc regionálnej výnimočnosti. Pán Boh im za to zaplať. Aj keď sa neskôr obcou prehnala povodeň, matičiari si stihli medzi sebou uctiť kvetom a malým darčekom štyroch jubiliujúcich členov. Ich nohy, našťastie, ostali v suchu.

Anička Janigová pripomenula, že pandémia sa podpísala pod akési matičné ticho, mnohé akcie museli odrieknuť, oželiť, preložiť alebo sa presunuli len do virtuálneho sveta, kde chýba priamy ľudský kontakt. V mnohých obciach preto doslova rátať dni, keď sa uvoľnia opatrenia, aby mohli aspoň v menších skupinách opäť vyjsť na svetlo božie a oživiť miestnu kultúru. Nateraz to vyšlo. Držme si palce, aby matičný august bol pestrejší. Požehnané leto všetkým matičiárom, ale aj dobrým ľuďom.

Mária MURDZIKOVÁ

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Matica slovenská odhalila ďalšiu bustu v Aleji dejateľov v Martine
Alexander Dubček v matičnom panteóne

Veronika GRZNÁROVÁ – Foto: Michal LAŠUT

Pri príležitosti Roka Alexandra Dubčeka 2021 a 158. výročia vzniku Matice slovenskej odhalila národná ustanovizeň 4. augusta 2021 bustu Alexandra Dubčeka v Aleji dejateľov pred svojou sídelnou budovou v Martine. Slávnostné podujatie poctil svojou záštitou politikov syn Pavol Dubček v prítomnosti širšej rodiny Dubčekovcov.

Bustu Alexandra Dubčeka v Aleji dejateľov odhalili jeho syn Pavol Dubček, podpredseda NR SR Juraj Blanár a predseda Matice slovenskej Marián Gešper.

Odkaz Alexandra Dubčeka pôsobil tak, ako keby bol šitý na mieru súčasnej spoločnosti, a to najmä politikom. „Otec hovoril, že politiku nerobí pre seba, ale pre ľudí. A takto by mala rozmýšľať väčšina politikov a bolo by na zemi dobre. Ďakujem za úctu k práci môjho otca. Celý jeho život bol obetavosť, ako on hovoril, pre dôstojný život človeka. To bol jeho cieľ, a nie príslušnosť k nejakej politickej strane. Vtedy bol spokojný a najšťastnejší, keď ľudia boli spokojní a darilo sa im,“ zdôraznil doktor Pavol Dubček.

■ ČESTNÝ ČLEN

Dôvody, prečo práve matičiari odhalili bustu Alexandrovi Dubčekovi, sú historicky významné. V roku 1968 mu ustanovizeň udelila čestné členstvo, ktoré v matičnej histórii získalo len niekoľko osobností. Dubček navštívil Maticu slovenskú v rokoch 1963 pri príležitosti stého výročia vzniku Matice slovenskej, ale aj neskôr v roku 1992. Aj tieto dáta a fakty priniesol dopolud-

najší odborný seminár. Hovorilo sa nielen o význame Alexandra Dubčeka, ale najmä o jeho národnom presvedčení, ktoré v politike premietol do boja za lepšie postavenie slovenského národa v socialistickom Československu či za prinavrátenie spolkového, demokratického a samosprávneho charakteru Matice slovenskej. Národná ustanovizeň prišla o svoje postavenie po uchopení moci komunistami po druhej svetovej vojne, ktorí ju už v roku 1953 takmer zlikvidovali. Až Alexander Dubček dokázal vytvoriť ovzdušie, v ktorom sa mohla aj Matica slovenská opäť slobodnejšie nadýchnuť.

■ BRONZOVÁ SYMBOLIKA

Bronzovú bustu od sochára Tomáša Polonského tak vnímajú matičiari ako zhmotnenie jeho zásluh a odkazu pre Slovákov a Slovenky. „Matica slovenská symbolicky včlenila Alexandra Dubčeka medzi najvýznamnejších dejateľov a činovníkov slovenského národa. Chcem zdôrazniť, že je to veľká pocta aj

jeho kultúrnej činnosti. Dubček je síce vnímaný ako politik a štátnik, ale zabúda sa na jeho kultúrny a spoločenský presah,“ pripomenul predseda MS Marián Gešper. Ako dodal, v šesťdesiatych rokoch minulého storočia prinavrátil Matici spolkový a samosprávny charakter, ktorý však trval len do čias do normalizácie. „Matica slovenská bola v päťdesiatych rokoch perzekvovaná. A práve Dubček návštevu z augusta 1963 akoby symbolicky umožnil nadýchnuť sa našej najstaršej národnej kultúrnej ustanovizni,“ uzavrel M. Gešper.

■ S LUDSKOU TVÁROU

Zhromaždeniu sa prihovril aj podpredseda Národnej rady SR Juraj Blanár, ktorý vyzdvihol Dubčekove politické, demokratizačné a sociálne zásluhy. Na podujatí sa zúčastnili viacerí poslanci Národnej rady SR – Ľubica Laššáková, Richard Takáč, Miloš Svrček, Igor Hus, Richard Raši a Ján Blcháč. Nechýbali primátor mesta Martin Ján Danko, starostka obce Uhrovec Zuzana Máčeková, rektor Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne Jozef Habánik či martinský rímskokatolícky dekan Pavol Gera a martinský evanjelický farár Milan Kubík. Matica slovenská zároveň odovzdala diplomy novým zakladajúcim členom MS Richardovi Takáčovi, Daliborovi Steindlovi a Jánovi Kristelovi.

Kultúrne podujatie v areáli Matice slovenskej ozvláštnili tematické piesne Karola Duchoňa Šiel, Šiel a Karla Kryla Morituri te salutant, výstava fotografií z Archívu MS pod názvom Vzťahy Alexandra Dubčeka s Maticou slovenskou či dobový automobil Tatra 603 z Veterán klubu Martin. Výstava fotografií bude na nádvori MS v Martine dostupná do 31. augusta. Potom poputuje ďalej až do novembra 2021, keď si pripomenieme sté výročie narodenia Alexandra Dubčeka.

Michalovskí matičiari so záujmom o krajskú problematiku
Cesta slovenskou Amerikou aj na Zemplíne

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Začiatkom augusta si matičné pracovisko so sídlom v Michalovciach vyžiadalo prednášku z ústredia Matice slovenskej. Zemplinských matičiárov zaujala výstava venovaná pobytu matičnej delegácie v USA a Kanade v rokoch 1935 – 1936. Ustanovizeň na požiadavku zareagovala vyslaním svojich pracovníkov, aby rekordnú matičnú misiu záujemcom priblížili.

Autorka výstavy a riaditeľka Krajského múzea MS Zuzana Pavelcová a hovorkyňa MS Veronika Grznárová pod organizačným vedením riaditeľky D MS v Michalovciach Karin Obšatnikovej navštívili Združenie pre duševné zdravie – INTEGRA, kde si prednášku Cesta slovenskou Amerikou prišli vypočuť takmer tri desiatky záujemcov. O spomínanej ceste sme obšírne informovali v minulých vydaniach SNN. Podľa výjazdového plánu Krajs-

kého múzea zavítali delegátky z matičného ústredia aj do Vinného, ktoré je rodiskom národovca, kňaza, redaktora a tretieho predsedu Zahraničnej Matice slovenskej Františka J. Fugu. Na tamojšej miestnej základnej škole zriadili aj s príspevom Matice slovenskej pamätnú izbu tohto národovca. Stretli sa tu s Fugovým príbuzným vinianskym predsedom MO MS a ďalšími nadšencami, ktorí sa vzorne a obetavo starajú o Fugovu archívnu pozostalosť

Matičiari vo Vinnom starostlivo opatrujú pozostalosť po treťom predsedovi Zahraničnej Matice slovenskej Františkovi J. Fugovi, ktorý sa tu narodil.

Z Martina do Michaloviec doviezli aj devätnásť expozičných panelov výstavy Cesta slovenskou Amerikou, ktorú tu tiež plánujú vystaviť v exteriéri.

ČITATEĽSKÁ SŤAŽ

V SNN č. 15/2021 sme sa venovali protestantskému odboju proti Habsburgovcom aj v súvislosti s účinkovaním slávneho lekára slovenského pôvodu Jána Jesenia a pýtali sme sa, koľko popredných českých pánov, pražských mešťanov zaplatilo za túto revoltu životom na popraviske postavenom na Staromestskom námestí? Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že to bolo 27 českých pánov. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Mária Kulihová, Ružomberok; Jozef Marian Mitro; Košice; Pavol Sokol, Banská Bystrica.

• Dnes nás zaujíma účinkovanie našich športovcov na LOH v Tokiu. Koľko medailí pre Slovanov získali?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty uvedené v tiráži týchto novín aj elektronicky do najbližšieho vydania SNN našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

24. augusta

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil gitarista, spevák a skladateľ Ján Baláž (1951); jeden zo zakladajúcich členov skupiny Modus, od roka 1981 spolu s Jozom Rážom a Vašom Patejdlom patrí k základnej zostave kapely Elán

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil prozaik, básnik a publicista Stanislav Háber (1966); pracoval ako redaktor ČS. televízie a od roka 1991 bol redaktorom viacerých periodik (Zmena, Smena, Hospodárske noviny), bol hovorca ministerstva pôdohospodárstva, redaktorom Literárneho týždenníka, pracoval aj v ďalších redakciách

25. augusta

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil policajný dôstojník Ján Packa (1956); v rokoch 2006 až 2010 bol prezidentom Policajného zboru

26. augusta

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil režisér a dramatik Blaho Uhlár (1951); v roku 1991 založil Divadlo Stoka

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil kameraman Martin Štrba (1961); spolupracoval so slovenským režisérom Martinom Šulikom (filmy Neha, Všetko, čo mám rád, Záhrada, Orbis pictus, Krajinka) a s českým režisérom Vladimírom Michálkom, za film Je třeba zabit Sekala dostal Českého leva

– pred sto päťdesiatimi rokmi sa narodil politik a národohospodár Kornel Stodola (1866 – 1946); signatár Martinskej deklarácie

29. augusta

– štátny sviatok, deň výročia SNP, v mnohých mestách je na počesť tohto dňa Ulica 29. augusta

– pred štyristo deväťdesiatimi rokmi sa pri Moháči odohrala bitka, ktorá znamenala porážku uhorského vojska kráľa Ľudovíta II. tureckým vojskom Süleymana I. (1526), víťazné turecké oddiely následne plienili okolie Budína, vypaľovali dediny a mestá, mnoho ľudí odviekli do otroctva a prenikli až k Ipľu, Turci sa tak vlastne po prvýkrát dostali až na územie dnešného Slovenska

30. augusta

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodila politička Edit Bauer (1946), bývalá europoslankyňa a podpredsedníčka Strany maďarskej komunity, v rokoch 1998 – 2002 štátna tajomníčka na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR

31. augusta

– pred dvadsiatimi rokmi sa začala vysielať súkromná televízia TV Markiza (1996)

1. septembra

– každoročne pripomínaný štátny sviatok Deň Ústavy Slovenskej republiky; v tento deň ju prijala SNR, podpísaná bola 3. septembra 1992 v Rytiarskej sieni na Bratislavskom hrade

– pred štyridsiatimi rokmi sa narodil pedagóg a politik Vladimír Dolinay (1981 – 2020); po voľbách v roku 2020 sa stal štátnym tajomníkom Ministerstva kultúry SR, jeho život skončil tragicky a predčasne

– pred osemdesiatimi rokmi zomrel významný entomológ koleopterológ a botanik Jozef Laco (1872 – 1941); tento ľudový liečiteľ a štátny úradník sa v entomológii venoval najmä štúdiu chrobákov

Ľudovít KUSAL